T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Hazırlayan
İzzettin KURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Çankırı – 2022

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Hazırlayan
İzzettin KURT

ORCID NUMARASI
0000-0003-2445-3883

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
TABLO LİSTESİ ix

1. GİRİŞ 1

2. BÖLÜM: YENİDEN ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE MARDİN VE 14 MAYIS 1950 SEÇİMLERİ 8

2.1. TÜRKİYE'DE 1950 SEÇİM HAZIRLIKLARI 8
2.1.1. Seçim Sonuçları 13
2.2. MARDİN'DE 1950 SEÇİM HAZIRLIKLARI 14
2.2.1. Mardin'de Seçim Sonuçları 19
2.3. SEÇİM SONUÇLARININ ÜLKE GENELİNDE YANKILARI 20
2.4. MARDİN'DE SEÇİM SONUÇLARININ YANKILARI 23

3. BÖLÜM: TBMM IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ 24

3.1. AZİZ URAS 24
3.2. ALİ RIZA ERTEN 25
3.3. MEHMET KAMİL BORAN 26
3.4. ABDÜLKADİR KALAV 27
3.5. ABDURRAHMAN BAYAR 28
3.6. MEHMET CEVDET ÖZTÜRK 28
3.7. KEMAL TÜRKOĞLU 29

4. BÖLÜM: TBMM IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN ÇALIŞMALARI 31

4.1. MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN IX. DÖNEM TBMM'DE ALDIKLARI GÖREVLER 31
4.1.1. Aziz Uras 32
4.1.2. Ali Rıza Erten 32
4.1.3. Mehmet Kamil Boran 33

4.1.4. Abdülkadir Kalav 34
4.1.5. Abdurrahman Bayar 34
4.1.6. Mehmet Cevdet Öztürk 35
4.1.7. Kemal Türkoğlu 36
4.2. MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ 36
4.2.1. Aziz Uras 36
4.2.1.1. Meclis Konuşmaları 36
4.2.1.2. Takrirler 49
4.2.1.3. Gensoru 50
4.2.1.4. Yazılı Sorular ve Cevaplar 51
4.2.2. Ali Rıza Erten 51
4.2.2.1. Meclis Konuşmaları 51
4.2.3. Mehmet Kamil Boran 52
4.2.3.1. Meclis Konuşmaları 52
4.2.3.2. Takrirler 62
4.2.3.3. Yazılı Sorular ve Cevaplar 64
4.2.4. Abdülkadir Kalav 69
4.2.5. Abdurrahman Bayar 69
4.2.6. Cevdet Öztürk 69
4.2.6.1. Meclis Konuşmaları 69
4.2.7. Kemal Türkoğlu 70
4.2.7.1. Meclis Konuşmaları 70
4.2.7.2. Takrirler 77
4.2.7.3. Gensoru 78
4.3. MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİS BÜTÇE, GÜVENOYU VE KANUN OYLAMASI BİLGİLERİ 79
4.4. IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN VİLAYETE KATKILARI 83

5. SONUÇ 86

KAYNAKÇA 88
EKLER 92
ÖZGEÇMİŞ 106

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *IX. Dönem Mardin Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 202..

İmza

İzzettin KURT

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İzzettin Kurt tarafından hazırlanan *IX. Dönem Mardin Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri* başlıklı bu çalışma, *01.02.2022* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Tarih* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. İsmet ÜZEN	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Fatih TUĞLUOĞLU	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 13/01/2022 tarih ve 2022/02/14 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Atatürk döneminde Türkiye'de çok partili hayata geçiş denemelerinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Ancak bu denemeler başarısız olmuştur. II. Dünya savaşı sonrasında dış tehditler, ülkedeki sosyal ve ekonomik etmenler çok partili hayata geçiş sürecini hızlandırmış ve 1945 yılından itibaren yeniden çok partili yaşama geçilmiştir. 1946 seçimleri açık oy gizli sayım yöntemiyle yapıldığından bu seçim tam olarak demokrasiye uygun yöntemlerle yapılmamıştır. 1946 seçimlerini Cumhuriyet Halk Partisi kazanarak 1950 tarihine kadar iktidarda kalmıştır. 1950 seçimleri, 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilen Milletvekili Seçim Kanununa göre gizli oy ve açık tasnif yöntemine göre yapılmıştır. Böylece 1946 seçimine göre milletin iradesi daha fazla seçim sandıklarına yansımıştır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde 27 yıl iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi, iktidarı Demokrat Partiye devretmiştir.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle TBMM'ye katılan Mardin milletvekillerinin faaliyetleri ile ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu milletvekillerinin hem Mardin adına hem Türkiye adına yapmış oldukları çalışmaların önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu çalışma ile hem genel tarihe hem de Mardin tarihine katkıda bulunacağız. Araştırmamızda TBMM Arşivi ve Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Arşivi 1950-1954 yılında yayımlanmış Mardin Ulus Sesi gazetesi, Yazılı Eserler, TBMM IX. dönemi kapsayan Meclis Tutanakları, Milletvekili Sicil Dosyaları ve IX. Dönem Meclis Albümü incelenmiştir.

Tez konusunun belirlenmesi aşamasından ve tezin tamamlanma aşamasına kadar bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen Danışman *Prof. Dr. İsmet Üzen'*e ve maddi ve manevi katkılarından dolayı aileme ve arkadaşım *Sinem Yücesoy'*a teşekkürlerimi sunarım.

…./…./ 202..

İzzettin KURT

ÖZET

Tezin Başlığı : IX. Dönem TBMM Mardin Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri
Tezin Yazarı : İzzettin Kurt
Danışman : Prof. Dr. İsmet ÜZEN
Anabilim Dalı : Tarih
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi :

14 Mayıs 1950 seçimleri, Türkiye'de CHP'nin 27 yıllık iktidarının son bulduğu bir seçim olmuştur. Uzun bir süre iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi, 14 Mayıs 1950 seçim sonucuna göre iktidarı Demokrat Partiye devretmiştir. Bu seçimden sonra oluşan IX. Dönem (1950-1954) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Mardin 7 milletvekili ile temsil edilmiştir. Mardin'den üç milletvekilliğini CHP, üç milletvekilliğini DP, bir milletvekilliğini de bağımsız aday kazanmıştır.

1950-1954 yılları arasında görev yapan IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Mardin milletvekilleri; Abdurrahman Bayar, Abdulkadir Kalav, Cevdet Öztürk, Kemal Türkoğlu, Ali Rıza Erten, Mehmet Kamil Boran ve Aziz Uras'tır. Adı geçen milletvekilleri, Meclis'te çeşitli konular üzerine yaptıkları konuşmalarla, verdikleri kanun teklifleri ve önergelerle görüşlerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca içinde yer aldıkları çeşitli komisyonlar ve katıldıkları inceleme heyetleri olmuştur. Bunların dışında Mardin'in kalkınması için bayındırlık, sağlık, sosyal ve ekonomik birçok alanda katkılar sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: TBMM, 1950 Genel Seçimi, Mardin, Milletvekili, Siyasi Faaliyetler

ABSTRACT

Thesis Title **:** MARDİN MPs and Their Political Activities in the 9th Turkey Grand National Assembly Period
Author **:** İzzettin Kurt
Supervisor **:** Prof. Dr. İsmet ÜZEN
Department **:** History
Thesis Type **:** Master's Thesis
Date **:**

The 14 May 1950 elections were an election in which the 27 year rule of the CHP came to an end in Turkey. The Republican People's Party, which was in power for a long time, transferred the power to the Democrat Party according to the 14 May 1950 election result. IX. Period (1950-1954) Mardin was represented by 7 deputies in the Turkish Grand National Assembly. CHP won three MPs from Mardin, DP won three MPs, and an independent candidate won one MP.

IX. Term Turkish Grand National Assembly's Mardin deputies names are Abdurrahman Bayar, Abdulkadir Kalav, Cevdet Öztürk, Kemal Türkoğlu, Ali Rıza Erten, Mehmet Kamil Boran, Aziz Uras. The aforementioned deputies have expressed their views through the speeches they made on various issues in the Assembly, their proposals for laws and motions. In addition, there were various commissions in which they took part and investigation committees they participated in. Apart from these, they contributed to the development of Mardin in many areas such as public works, health, social and economic.

Keywords: TBMM, 1950 General Election, Mardin, Deputy, Political Activities

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.t.	Adı geçen tez
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
DP	Demokrat Parti
GİK	Genel İdare Kurulu
LDP	Liberal Demokrat Parti
MKP	Milli Kalkınma Partisi
MP	Millet Partisi
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TİÇP	Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi
Yay.	Yayınları
YVİP	Yalnız Vatan İçin Partisi

TABLO LİSTESİ

Tablo No: Sayfa

Tablo 2- 1: 1946 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 8

Tablo 2- 2: 1950 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 13

Tablo 2- 3: 1950 Seçimlerinde Mardin İlindeki Oy Sayıları ve Oy Oranları 19

Tablo 4- 1: Mardin Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri 80

1. GİRİŞ

Demokrasi terimi, Antik Yunan'da "demos" (halk) ve "kratos" (yönetim) kelimelerinin birleşimiyle oluşmuş ve halkın, halk tarafından halk için yönetimi olarak tanımlanmıştır. Mutlak monarşi ile yönetilen Osmanlı devletinde, demokrasileşme süreci Sened-i İttifak ile başlamıştır.[1] Sened-i İttifak II. Mahmut döneminde 7 Ekim 1808 tarihinde padişah ile ayanlar arasında iktidar paylaşımının düzenlenmesini amaçlayan siyasal sözleşmedir.[2] Senedi ittifak ile başlayan bu demokrasileşme süreci Tanzimat dönemi ile devam etmiştir.

Tanzimat Dönemi 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşit Paşa tarafından okunan Tanzimat Fermanı ile başlamıştır. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı padişahı Abdülmecid yetkilerini tek taraflı olarak kısıtlamıştır. Can, namus ve mal güvenliği padişahın yetkilerinden çıkarılarak yasal düzenlemelere bağlanmıştır.[3] Tanzimat Fermanı anayasal düzene geçişte önemli bir adım olmuştur. Tanzimat Döneminden sonra 23 Aralık 1876'da Kanun-ı Esasi ilan edilmiş ve I. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır.[4] Bu dönemde Kanun-ı Esasinin kabul edilmesiyle Osmanlı devletinde yaşayanlar Osmanlı sayılarak onlara bazı bireysel haklar verilmiştir. Ayrıca atama ile oluşturulan Meclisi Ayan dışında seçimle oluşturulan Meclisi Mebusan halkın ülke yönetimine katılmasını sağlamıştır. Ancak II. Abdülhamid, Rusya ile devam eden 93 Harbini bahane ederek Meclisi Mebusan'ı dağıtmıştır. Böylece I. Meşrutiyet Dönemi son bulmuş ve Osmanlı'da 1908'e kadar II. Abdülhamid'in mutlakiyetçi yönetimi egemen olmuştur. 1908 tarihinde II. Meşrutiyetin ilanıyla siyasal partiler kurulmuştur. 1908 yılında yapılan seçimlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti çoğunluğu elde etmiştir. Meşrutiyete karşı olanlar halkın dini duygularını kullanmış ve halkı isyana teşvik etmiştir. Meşrutiyete karşı ortaya çıkan 31 Mart olaylarından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Abdülhamid'i tahttan indirerek yerine V. Mehmed Reşad'ı tahta getirmişlerdir. Kurtuluş savaşı döneminde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti 1923 tarihinde Halk Fırkasına dönüştürülmüştür.[5] 1924 yılında ise Cumhuriyet Halk

---

[1] Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,* İmge Kitapevi, 2013, s. 22.
[2] Şeref Gözübüyük, *Türk Anayasa Metinleri Sened-i İttifaktan Günümüze,* İş Bankası Yay., Ankara 1985, s. 97.
[3] Çavdar, *a.g.e.,* s. 25.
[4] İhsan Güneş, *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Düşünsel Yapısı (1920-1923),* Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 1985, s. 14.
[5] Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945 1980),* Hilal Yay., İstanbul 2010, s. 16.

Fırkası adını almıştır. 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez çok partili hayata geçilmiştir. Ancak bu parti 1925 yılında çıkan Şeyh Said İsyanıyla bağlantılı olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır. Böylece Cumhuriyet Döneminde çok partili hayata geçişin ilk adımı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. TCF'nin kapatılmasından sonra 1930 yılına kadar CHF tek parti olmuştur. Çok partili hayata geçişin ikinci denemesi, 1930 yılında Fethi Okyar'ın Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurması ile olmuştur. Fethi Okyar irtica söylentilerinden ve sonunun TCF'ye benzemesinden çekindiği için partiyi feshetmiştir.[6] Böylece bu parti de TCF gibi kısa ömürlü olmuştur.[7]

Atatürk vefatından sonra Türkiye'de tekrar çok partili hayata geçişte hem iç faktörler hem dış faktörler büyük rol oynamıştır. Dış faktörlerde; II. Dünya Savaşı öncesi ve II. Dünya Savaşı sonrası süreç oldukça önem arz etmektedir. II. Dünya Savaşı yıllarında savaşa giren devletler Türkiye'yi jeopolitik konumu nedeniyle savaşa dahil etmek için yoğun baskı uygulamışlardır. Ancak Türkiye'nin politikası; Türkiye'yi savaş dışı tutmak ve toprak bütünlüğünü korumak olduğu için denge politikası kullanarak tarafsız kalmayı tercih etmiştir. İngiliz hükümeti 1943 tarihinde ABD Başkanı Roosevelt ile Churchill'in Kahire buluşmasında ve 1944'te yapılan II. Kahire konferansında Türkiye'nin savaşa girmesi gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye, yapılan tüm bu baskı ve zorlamalara rağmen denge politikasına devam etmiştir.[8] Almanya ile saldırmazlık paktı ve ticari anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmalara göre 1943-1944 yılları arasında Almanya'ya 90 bin ton krom vererek bunun karşılığı olarak Türkiye, Almanya'dan savaş malzemesi almayı kararlaştırılmıştır. Ancak İngilizler ve Amerikalılar bu kromun Almanlara gönderilmemesi için çaba sarf etmişlerdir. 1944'ün Nisan ayında ise Türk hükümeti müttefik baskılardan dolayı Almanya ile ekonomik ilişkilerinde kısıtlama yoluna gitmiştir.[9] 02 Ağustos 1944'te ise Almanya ile diplomatik ilişkiler kesilmiş ve Türkiye, Almanya destekçisi görünmemek ve

---

[6] Süzan Ünal, *Türkiye'de 1923-1960 Yılları Arasında Kapatılan Siyasi Partiler,* Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 5, S. 10, 2015, s. 150.
[7] M. Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu, Can Yay., İstanbul 2016, s. 17.
[8] Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi (Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945),* İz yay. İstanbul 1998, s.270.
[9] Edward Weisband, *II. Dünya Savaşında İnönü'nün Dış Politikası,* (Çev.: M. Ali Kayabal), Cilt: I, Çağdaş Yay., Temmuz 2000, s. 81-111.

Birleşmiş Milletlere katılma hakkını elde ederek yeni düzene dahil olmak için 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan etmiştir.[10] Böylece Türkiye San Francisco Konferansına katılma hakkı ve Birleşmiş Milletler Örgütünün Kuruluş Beyannamesine imza hakkı elde etmiştir.[11]

II. Dünya Savaşının sona ermesiyle Almanya, İtalya ve Japonya yönetimlerinin yıkılmasıyla otoriter yönetim anlayışı, yerini seçime dayalı liberal yönetimlere bırakmıştır. Demokratik kısımda yer alan ABD ve İngiltere'nin savaşı kazanması Türkiye'yi de yeni arayışlara sürüklemiş ve ülkedeki siyasi rejimin gözden geçirilmesi kararı alınarak tek partili demokratik düzenden çok partili demokratik düzene geçmek gerekli hale gelmiştir.[12] Böylece II. Dünya Savaşından sonraki süreçte Türkiye, Birleşmiş Milletler Antlaşmasını onaylayarak çok partili düzene geçmeyi kabul etmiştir.

Çok partili düzene geçiş sürecinde dış faktörler dışında; ekonomik, siyasi ve sosyal faktörler de etkili olmuştur. Ekonomik anlamda; II. Dünya Savaşı ile birlikte iktidarın baskısı artarak işçi, memur gibi kesimler daha da yoksullaşmıştır. Ayrıca Avrupa'da savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye'de kısmi seferberlik uygulanmış ve bir milyona yakın kişi askere alınmıştır. Seferberlik nedeniyle tarım ve sanayide iş gücü azalmış, dış ticarette de önemli bir oranda azalmaya sebep olmuştur. Yatırım ve üretim mallarında meydana gelen bu darlık iç tüketimi de olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle hükümet savunma ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Merkez Bankasına başvurmuştur. Ancak bu durum enflasyon oranını yükselterek yüksek fiyat artışına sebep olmuştur.[13] Hükümet, enflasyondan kaynaklanan fiyat artışlarını bastırmak için Toprak Kanununu çıkarmıştır.

Ekonominin giderek kötüleşmesiyle birlikte bir takım ekonomik önlemler almak zorunlu hale gelmiş ve 18 Ocak 1940'ta Milli Korunma Kanunu TBMM'de görüşülmüştür.[14] Ancak bu kanunun kabul edilmesiyle kara borsa ortaya çıkmış ve fiyat denetimi yapılamaz hale gelmiştir. Refik Saydam'ın vefat etmesiyle iktidara

---

[10] İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920 1945),* TTK Yay., Ankara 1983, s. 674-675.
[11] Nasrullah Uzman, "II. Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Talepleri ve Türkiye'nin Tepkisi", *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 22, 2018, s. 120.
[12] Akandere, *a.g.e.*, s. 266.
[13] Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş,* T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s. 31-32.
[14] Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Cilt: 2, İletişim Yay., İstanbul 2007, s. 373.

gelen Şükrü Saraçoğlu Hükümeti ise fiyatları serbest bırakmıştır. Ancak fiyatların serbest bırakılması da fiyat artışlarının önüne geçememiştir. Bu durumun önüne geçebilmek için doğrudan mal sahiplerine uygulanacak Varlık Vergisi Kanunu hazırlanmıştır. Bu kanuna göre zenginlerden tek seferliğe mahsus vergi alınması planlanmıştır. Ancak bu vergi uygulama aşamasında birçok karışıklığa ve güçlüğe yol açmıştır. Savaş yıllarında kazanılan kazançlara hükümet tarafından el konulma fırsatı vermiştir. Ayrıca verginin miktarı komisyondaki kişilerin inisiyatifine bırakıldığından mükelleflerin ödeme gücünün üzerinde vergi ile yükümlü olduklarından bu vergi kanunu fırsatçıları zenginleştirerek küçük esnafların yok olmasına sebep olmuştur. Varlık Vergisiyle istenilen amaca ulaşılamadığından ve kısa bir süre sonra oy birliği ile Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu kabul edilmiştir. Ancak bu kanunun uygulamasında sorun yaşanmıştır. Çünkü Toprak Mahsulleri Vergisi Kanununa göre vergiler büyük ve küçük çiftçi ayrımı yapılmadan alındığından bu vergi de yoksul köylüler için yük haline gelmiştir.[15]

Ekonomik anlamda yapılan bir diğer önem faktör ise TBMM'ye sunulan Çiftçi Topraklandırma Kanunudur. Çiftçi Topraklandırma Kanunu tasarısında ortaya çıkan fikir ayrılıkları parti içi muhalefet oluşturmuş ve DP'nin doğmasında etkili olmuştur.[16] Adnan Menderes bu kanunu, uygulanması için gerekli müesseselerin temellerinin atılmadığı ve gerekli araçların oluşturulmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Ancak eleştirilere rağmen Çiftçi Topraklandırma Kanunu 345 oy ile kanunlaştırılmıştır. Bunun üzerine Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar ve Fuat Köprülü Dörtlü Takrir Önergesini CHP meclis grubuna sunmuştur. Önergede artık savaş yıllarında olmadığımızı köylüler ve aydınların demokrasiye hazır hale geldiğini bu nedenle anayasada yazılı olan hak ve hürriyetlerin tanınmasını ve birden fazla partiye dayanan siyasi faaliyetlerin başlaması gerektiğini teklif etmişlerdir. Ancak Dörtlü Takrir Önergesi 12 Haziran 1945'te yapılan görüşme sonucunda CHP Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir. Önergenin reddedilmesiyle Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan gazetesinde hükümet ile ilgili eleştirel yazılar yazmaları üzerine Halk Partisinden ihraç edilmişlerdir. Menderes ve Köprülü'nün ihraç edilmesinden sonra

---

[15] Behice Boran, *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları,* Sarmal Yay., İstanbul 1992, s. 48.

[16] Meral Balcı ve Yeşim Karadeniz, "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Tartışmalarının Siyasetteki Muhalif Oluşuma Etkisi ve Demokrat Partinin Kuruluşu", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 57, Temmuz 2018, s. 274.

Bayar, 28 Eylül 1945 tarihinde milletvekilliği görevinden ayrılmıştır. 3 Aralık 1945 tarihinde de CHP'den istifa etmiştir.[17] Yaşanan bu olaylar üzerine Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'yi kurmuşlardır.

DP programının özü CHP'de var olan altı ana ilkeye dayanmıştır. Ancak DP bu ilkeleri daha liberal bir şekilde yorumlamıştır. Genel olarak parti programını temsil eden temel ilkeler; liberalizm ve demokrasidir. DP programı, liberalizmi kuramsal bakımdan merkezi hükümetin yetkilerini kısıtlayarak mahalli idareler kurulmasını desteklemiştir.[18]

1946 seçimlerinden önce DP dışında Milli Kalkınma Partisi de kurulmuştur. MKP, 22 Eylül 1945 tarihinde kurulmuş, partinin kurucuları Nuri Demirağ, Cevat Rıfat Atilhan ve Hüseyin Avni Ulaştır. Partinin açılış töreni ise 27 Ekim tarihinde yapılmıştır. Nuri Demirağ, açılış konuşmasında geçmişte ülke için yaptığı tüm girişimlerin devletçilik için engellendiğini bundan böyle, haksızlık ve felaketleri önlemek amacıyla MKP'yi kurduğunu belirtmiştir.[19]

Partilerin kurulmasından kısa bir süre sonra 21 Temmuz 1946 tarihinde milletvekili genel seçimleri yapılmıştır. 1946 seçimleri, 5 Haziran 1946 tarih ve 4918 sayılı milletvekilleri seçim kanununa göre yapılmıştır. Bu kanun her 40 bin kişi için bir milletvekili seçilmesini öngörmüştür. Buna esasa göre, 1946 da yapılan milletvekili genel seçiminde milletvekili sayısı 460 olarak belirlenmiştir. DP ve MKP çok yeni olmalarına ve teşkilatlanmalarını tamamlamamalarına rağmen 1946 seçimlerine katılmıştır. DP ve MKP dışında, CHP, LDP, TİÇP ve YVİP olmak üzere altı siyasi parti seçime katılmıştır.[20] 1946 seçimini CHP kazanarak 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır. 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlerden kısa bir süre sonra yerel yönetim seçimleri gündeme gelmiş ve milletvekilleri seçiminden kırk gün sonra, 1 Eylül 1946 tarihinde İl Genel Meclisi seçimleri yapılmıştır. [21]

---

[17] Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, Türkiye'de *Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971),* Bilgi Basımevi, Ankara 1976, s. 15-16.
[18] Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi,* Timaş yay. İstanbul 2010. s. 491.
[19] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler (İttihat ve Terakki, Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi),* İletişim yay., 2015, s.640-642
[20] Erol Tuncer, *1950 Seçimleri,* Tesav Yay., Ankara 2010, s. 7.
[21] Tuncer, *a.g.e.,* s. 19.

1946 seçimlerinden iki yıl sonra DP'den ayrılan Osman Bölükbaşı ve arkadaşları[22] Millet Partisini 19 Temmuz 1948'de kurmuştur.[23] MP'nin Genel Başkanlığına Hikmet Bayur, Fahri Başkanlığa Fevzi Çakmak getirilmiştir.[24] Parti, genel olarak muhafazakarlık ve milliyetçilik görüşünü benimsemiştir. Parti programı 135 maddeden meydana gelmiştir. Parti programının birinci bölümü ana prensiplerdir. Bu bölümün birinci maddesinde partinin dayandığı temel ilkeler ifade edilmiştir. Programın birinci bölümünün ikinci maddesinde ise partinin amacı belirtilmiştir. Parti programının ikinci bölümünde devlet ve hükümet işlerine yer verilmiştir. MP'nin kuruluş amacında Kuvvetler Ayrılığı Prensibinden bahsedilmiştir.[25]

1950 seçimlerinden önce Seçim Kanunu Tasarısı meclis görüşülmüş ve tasarı 16 Şubat 1950 tarihinde 342 oy ile kabul edilmiştir.[26] Yeni Seçim Kanunu ile milletvekili seçimleri tek dereceli ve çoğunluk yöntemiyle genel, eşit ve gizli oyla yapılacak ve seçim kampanyasında iktidar ile diğer siyasi partiler eşit haklara sahip olacaktı. Ayrıca bu tasarı ile seçim kurulları başkanlığına hakimler getirilerek Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu kurulmuştur. Yapılan bu değişiklikler ile seçimler daha dürüst ve adil ortamda yapılmıştır.

TBMM'de yapılan oylama ile seçim tarihinin 14 Mayıs 1950 olarak belirlenmesiyle, partililer seçim hazırlıklarına başlamışlardır. Seçimlere katılım oranı %88,88 olmuştur. Seçim sonuçlarına göre Demokrat parti seçimi %55,2 oy oranıyla 487 milletvekilliğin 416'sını kazanarak iktidara gelmiştir.[27]

Çalışmamızın ana konusu olan Mardin'de ise Demokrat Partiden; Abdurrahman Bayar, Abdülkadir Kalav ve Cevdet Öztürk, CHP'den Kemal Boran, Rıza Erten, Aziz Uras ve bağımsız aday Kemal Türkoğlu kazanmıştır.

---

[22] Enis Akaygen, Mareşal Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Mustafa Kentli, Kenan Öner, Sadık Aldoğan, Osman Nuri Köni, Ahmet Tahtakılıç, Enver Kök, Suphi Batur, Hasan Dinçer, Yusuf Kemal Tengirşenk, Ahmet Oğuz ve Reşat Aydınlı gibi önemli isimler MP'nin kurucuları arasındadır. Bkz. Kaynak: Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi,* Timaş Yay., İstanbul 2010, s. 191.

[23]Adnan Ferruh Pancaroğlu, *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu (1948-1977),* Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2006, s. 10.

[24] Yeşil, *a.g.e.,* s. 129.

[25] Millet Partisi*, Program ve Tüzük,* Sakarya Basımevi, Ankara 1948, s. 5.

[26] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 24, 16 Şubat 1950, Birleşim: 48, Oturum: 3, s. 750.

[27] Tuncer, *a.g.e.,* s. 117.

Tezin araştırılması ve yazılması sırasında IX. Dönem Mardin milletvekillerinin biyografileri konusunda yazılı verilerin az olması, bu milletvekillerinin vefat etikleri için bu kişilere ulaşılamaması ve yerel gazetelerin az olması gibi unsurlar çalışmamamızı olumsuz etkilemiştir.

2. BÖLÜM: YENİDEN ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE MARDİN VE 14 MAYIS 1950 SEÇİMLERİ

2.1.TÜRKİYE'DE 1950 SEÇİM HAZIRLIKLARI

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan milletvekili genel seçim sonucuna göre TBMM'nin VIII. Döneminde görev yapacak milletvekillerin 397'si CHP, 6'sı DP, 7'si ise bağımsız milletvekillerinden oluşmuştur.

Tablo 2- 1: 1946 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları[28]

Parti Adı	Çıkardığı Toplam Mv. Sayısı	İki Seçim Çevresinden Seçilen Mv. Sayısı	Mecliste Yer Alan Mv. Sayısı	Temsili Oranı (%)
CHP	397	-	397	85,4
DP	61	2	59	13,1
Bağımsız (DP Listesinde Yer Alarak Seçilen)	4	1	3	0,9
Bağımsız (Bağımsız Aday Olarak Seçilen)	3	-	3	0,6
Toplam	**465**	**3**	**462**	**100,0**

VIII. Dönem TBMM 5 Ağustos 1946 tarihinde açılmıştır. Meclisin açıldığı ilk gün öncelikle Meclis Başkanlığı daha sonra da Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır. Kazım Karabekir Meclis Başkanlığına seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminde CHP'den İsmet İnönü DP'den Fevzi Çakmak aday olmuştur. İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığı seçimini 388 oy ile kazanmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra İsmet İnönü, yeni hükümeti kurma görevini Recep Peker'e vermiştir.[29] Recep

[28] Erol Tuncer, *1946 Seçimleri,* Tesav Yay., Ankara 2008, s. 100.
[29] Tuncer, *a.g.e.*, Ankara 2008, s. 8.

Peker'in hükümet kurmakla görevlendirilmesi CHP ile DP arasındaki gerginliği arttırmıştır.[30] 18 Aralık 1946 yılında yapılan Bütçe Görüşmelerinde Recep Peker'in, Adnan Menderesin eleştirilerine karşı *"hastalıklı, psikopat bir ruhun ifadesi"* sözlerini söylemesi DP ile CHP arasındaki ilişkileri daha kötü etkilemiştir. İki parti arasındaki anlaşmazlıkların artmasıyla DP'liler idare mekanizmasının iktidar yanlısı tutumundan ve partililer üzerindeki baskısından şikayet ederek seçim güvenliğinin sağlanmasını talep etmiştir. CHP ise muhalefeti ihtilalci yöntemlerle çalıştığı gerekçelerle eleştirmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü CHP ve DP arasındaki emniyetin yerleşmesini sağlamayı amaçlamış ve Başbakan Recep Peker ile DP Genel Başkanı Celal Bayar arasında görüşmeler başlatmıştır. İlk görüşme 7 Haziran 1947 tarihinde olmuştur. Celal Bayar yapılan bu görüşmede DP'nin, idare mekanizmasının baskısı altında bulunduğunu belirtmiş ve konuda şikayetlerini sunmuştur. Şikayetler üzerine Başbakan Recep Peker ise bu iddialara karşılık böyle bir baskının olmadığını aksine idare mekanizmasının DP tahriklerine karşı zor durumda kaldığını belirtmiştir. Bu görüşmenin ardından 14, 17 ve 21 Haziran'da da görüşmeler yapılmıştır.[31]

İsmet İnönü parti liderleri ile yaptığı görüşmelerin sonucunu 12 Temmuz Beyannamesi adlı bildiri ile yayınlamıştır.[32] Bu bildiride, İsmet İnönü amacını bu sözlerle dile getirmiştir:[33]

> *"Başlıca iki parti arasındaki temel farkın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok önemlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih olacaktır. Büyük vatandaş kütlesi, iktidar şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir."*

Recep Peker, 12 Temmuz Beyannamesini hem demokrasiye hem de 1924 Anayasasına aykırı olduğunu dile getirmiş ve bu bildiriden sonra itibar kaybına uğradığını söyleyerek istifa etmiştir. Recep Peker'in istifasından sonra Hasan Saka, hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Hasan Saka Hükümeti döneminde ekonominin giderek

---

[30] Karpat, *a.g.e.,* s. 258.
[31] Tuncer, *a.g.e.,* Ankara 2010, s. 33-34.
[32] Recep Büyüktolu, *IX. Dönem TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri,* Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2013, s. 24.
[33] Filiz Çolak, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", *Türkler Ansiklopedisi,* Yeni Türkiye Yay., Cilt: 16, Ankara 2002, s. 1434-1435.

bozulması CHP tarafından oldukça eleştirilmiştir. Hasan Saka da bu eleştirilere daha fazla dayanamayarak 14 Ocak 1949 tarihinde istifa etmiştir. Hasan Saka'nın istifasından sonra hükümeti kurma görevi Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay'a verilmiş ve 16 Ocak 1949 tarihinde Günaltay Hükümeti kurulmuştur. Günaltay hükümetinin programında, 1950 seçimlerinin en güvenli şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. Şemsettin Günaltay Hükümeti yeni seçim kanunu hazırlıkları için teknik bir komite kurmuştur. Komite Başkanlığında görev alan, Nihat Erim çalışmaları tamamlayınca görevi İlim Kuruluna vermiştir. İlim kurulu 11 kişilik bir heyetten oluşmuştur. İki Temyiz Mahkemesinden, iki Devlet Şurasından, dört üniversiteden, üç kişi de barolardan seçilmiştir. Yeni Seçim Kanunu için kurulan bu heyete Yargıtay Başkanı Halil Özyörük başkanlık etmiştir. Heyetin amacı, vatandaşlara güven verecek ve demokrasiye uygun bir seçim yasası oluşturmaktır. Heyet, yeni çıkarılacak seçim kanunu yasası için partililerin görüşlerini istemiştir. MP yeni seçim tasarısına karşı görüş bildirmemiştir. Çünkü 1946 seçimlerinde yapılan yolsuzlukların cezalandırılmamasından dolayı yeni tasarının yararlı olamayacağını ifade etmiştir. DP ise tasarı hakkındaki görüşlerini ilim heyetine bildirmişler ancak tasarıda yer alan bazı maddelerin eski kanunda da olması nedeniyle kanundan çıkarılmasını teklif etmişlerdir. Seçim Kanunu Tasarısı meclis görüşmeleri, 7 Şubat 1950 tarihinde yapılmıştır. Tasarı 16 Şubat 1950'de 342 oy ile kabul edilmiştir.[34] Böylece yeni yasa ile milletvekili seçimleri tek dereceli ve çoğunluk yöntemiyle genel, eşit ve gizli oyla yapılacaktır. Ayrıca bu yasa ile birlikte seçim kampanyasında iktidar ile diğer siyasi partiler devlet radyosundan eşit olarak yararlanabilecektir. Seçim Kanunun kabul edilmesi genel olarak Türkiye'nin 1950 seçimlerinin huzurlu bir ortamda yapılmasını sağlayacaktır.

TBMM, seçimlerin yenilenmesi kararını 24 Mart 1950 tarihinde 299 oy ile kabul etmiş ve seçim gününü 14 Mayıs 1950 olarak belirlemiştir. Böylece partililer seçim hazırlıklarına başlamıştır. Siyasi partiler seçim kampanyası süresince seçmene toplantı, miting ve radyo aracılığıyla ulaşmayı hedeflemişlerdir. Hareketli geçen seçim sürecinde siyasi partiler hem kapalı salon toplantıları hem de açık hava mitingleriyle ülkenin birçok yerine gitmişlerdir. Seçim kampanyası sürecinde CHP hem basın

[34] *Ulus sesi,* 17 Şubat 1950, s. 1.

yoluyla hem de meydanlara inerek seçim propagandasını sürdürmüştür. 1946 seçimlerinde de olduğu gibi İsmet İnönü ön plana çıkarak ülkenin çeşitli şehirlerinde mitingler yapmıştır. İlk seçim propagandasını Polatlı'da yapmıştır. Polatlı'da yaptığı seçim konuşmasında halka iç ve dış düzeni sağlamak için yapılan çalışmalardan bahsetmiş ve demokratik rejimden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. İnönü, Polatlı dışında Adana'da da seçim çalışması yapmıştır. Burada da demokratik rejimden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve bazı konularda 12 Temmuz Beyannamesine bağlı kalınmadığı gerekçesiyle muhalefeti eleştirmiştir. İnönü dışında diğer adaylarda seçim sürecinde Millî Mücadele ve partinin kuruluş sürecine vurgular yapmış ve Atatürk ve İnönü'nün ülkeye yaptığı hizmetleri seçmene anlatmıştır.

DP'liler, seçim propagandalarında demokrasi ve milli iradenin ancak Demokrat Parti iktidarı ile olacağını seçmene anlatmıştır. Ayrıca 1946 seçimlerinde yapılanları halka anlatarak CHP'nin baskıcı bir parti olduğunu ifade etmiştir.[35] DP, CHP'yi ekonomi alanında da eleştirmiş ve iktidara geldiği takdirde mali alanlarda yenilikler yapacağını ve halktan vergileri daha adaletli bir şekilde alınacağını ve işçilere grev hakkını vereceğini dile getirmiştir.

Siyasi partiler seçim çalışmalarına devam ederken milletvekili olmak isteyen adaylar kulis çalışmaları yapmıştır. İlk olarak milletvekili aday listesini CHP açıklamış ve listeyi 23 Nisan 1950 tarihinde ilan etmiştir. 1946 seçimlerinde meclise giren vekillerden 190'ı 1950 seçimlerinde aday listesinde yer almamaktaydı. Bu vekillerden biri elçi olmuş, yirmisi vefat etmiş, dördü ise partiden ayrılmıştır. Bu yirmi beş milletvekili dışında geriye kalan 165 vekil aday gösterilmemiştir. Böylece listeye birçok isim yeni katılmış ve bazı illerin adayları değişmiştir. CHP aday listesini belirledikten sonra 27 Nisan 1950'de Seçim Beyannamesini yayınlamıştır. Seçim Beyannamesinde, ekonomide devletin rolünün kısıtlanması ve özel teşebbüse fırsatlar tanınması, vergi reformu, Türk Lirasının değerini koruması için tedbirler, ikinci meclis veya senatonun kurulması, altı okun anayasadan çıkarılması ve hem köylünün hem de şehirlinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi konular ele alınmıştır.[36] CHP yönetimine göre altı ok tek partili dönemin gerekliliğiydi çok partili düzene

[35] Büyüktolu, *a.g.t.*, s. 27.
[36] Ensar Yılmaz, *1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları,* Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2010, s. 37.

geçilmesiyle birlikte altı okun anayasada bulunmasına gerek olmadığını sadece laikliğe yönelik bir düzenlemenin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

DP aday seçme görevini 1946 tarihli DP tüzüğünün 17. Maddesine göre DP İdare Kuruluna vermiştir. Ancak 1946 seçimlerinin aniden yapılması sebebi ile DP büyük kongresini yapmadığından Genel İdare Kurulunu da seçememiştir. Böylece GİK'in adayları yönetmeliklerinin 43. maddesine göre parti kurucuları tarafından yapılmıştır. Aday tespiti konusunda birçok tartışmalar yaşanmış ve bu tartışmalar üzerine Celal Bayar'ın hazırladığı önergeye göre aday tespit görevi Parti Örgütleri ve GİK arasında paylaştırılmıştır. DP tüzüğüne göre adayların 1/5 GİK 4/5'ini ise illerde toplanacak yoklama kurulları tarafından seçilmesine karar verilmiştir.[37] DP aday listesini bu kriterlere göre 23 Nisan 1950 tarihinde Yüksek Seçim Kuruluna teslim etmiştir. DP seçim beyannamesini 8 Mayıs 1950'de yayınlamıştır. Beyannamede öncelikli olarak CHP'nin seçim beyannamesi eleştirilmiş ve CHP'nin seçim beyannamesinin gerçekçi olmadığı ifade edilmiştir. Beyannamede vergilerin indirileceği, yabancı sermayenin ülkeye getirileceği, siyasi rejimin yeniden düzenleneceği, demokrasi için Anayasada değişiklikler yapılacağı, ABD, İngiltere ve Fransa ile dostluk sağlanacağı ifade edilmiştir. DP'nin iktidara geldiği takdirde anayasal düzenlemeler yapacağını ve bu düzenlemelerin halkın hak ve hürriyetlerine dayanacağını vurgulamıştır. Beyanname, *"Söz Milletindir"* ifadesi ile sonlandırılmıştır.[38] Seçim beyannamesi basında büyük yankı uyandırmıştır. Ayrıca DP'nin seçim propagandasında kullandığı *"yeter söz milletindir"* sözü ve *"dur"* anlamına gelen el resmi kamuoyunun oldukça ilgisini çekmiştir.[39] MP'nin aday listeleri 23 Nisan 1950 tarihinde Yüksek Seçim Kuruluna sunulmuştur. MP yirmi iki ilde teşkilat kurmuş ve 205 aday göstermiştir.[40] Türk Sosyal Demokrat Partisi, İşçi Partisi, Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ise sadece İstanbul'dan aday çıkarmıştır. Seçimlere partili adaylar dışında birçok bağımsız aday da katılmıştır.[41]

---

[37] Oya Araslı, *Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1972, s. 162.
[38] *Cumhuriyet,* 9 Mayıs 1950, s. 1.
[39] F. Alev Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957),* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 36.
[40] Tuncer, *a.g.e.,* Anakara 2010, s. 82.
[41] *Cumhuriyet,* 8 Mayıs 1950, s. 5.

2.1.1. Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimi 5545 sayılı Milletvekili Seçim Kanununa gizli oy açık tasnif yöntemine göre yapılmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde 7.953.085 seçmen oy kullanmıştır. Katılma oranı %89,3'tür. 1950 seçimi büyük bir olgunluk ve sükunet içinde yapılmış ve seçimin dürüstlüğünden kimse şüphe duymamıştır.[42]

Seçimlerin resmî sonuçları Adalet Bakanlığı seçim bürosu tarafından açıklanmıştır. DP %55,2 oy oranıyla 416 milletvekili çıkararak seçimi kazanarak iktidara gelmiştir. CHP %39,6 oy oranı ile 69 milletvekili çıkararak muhalefet partisi olmuştur. MP ise seçim %4,6 oy oranıyla Kırşehir'den bir milletvekili çıkarmıştır.

Tablo 2- 2: 1950 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları[43]

Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı	Milletvekili çıkardığı il sayısı	Temsil Oranı (%)
DP	4.391.694	55,2	416	55	85,4
CHP	3.148.626	39,6	69	19	14,2
MP	368.537	4,6	1	1	0,2
BAĞIMSIZ	44.537	0,6	1	1	0,2
Toplam	**7.953.085**	**100,0**	**487**	**-**	**100,0**

14 Mayıs 1950 seçimleriyle oluşan IX. Dönemin açılış toplantısı 22 Mayıs 1950 tarihinde yapılmıştır. Meclis Kars Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın Başkanlığında toplanmış ve milletvekili yemin töreninden sonra Meclis Başkanı seçimi yapılmıştır.

---

[42] Tuncer, *a.g.e.*, Ankara 2010, s. 84.
[43] Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2012, s. 28.

Başkanlık seçimine 385 oy ile Refik Koraltan seçilmiştir.[44] Daha sonra Başkanlık Divanı seçimleri yapılmıştır. Başkanlık Divanı seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı için yapılan seçime 450 milletvekili katılmıştır. Celal Bayar 387 oy ile Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir.[45] Cumhurbaşkanı Celal Bayar, yeni hükümetin kurulması için İstanbul Milletvekili Adnan Menderes'i görevlendirmiştir. 22 Mayıs 1950'de göreve başlayan Birinci Adnan Menderes Hükümeti 2 Haziran 1950 tarihinde güven oyu almıştır.[46]

2.2.MARDİN'DE 1950 SEÇİM HAZIRLIKLARI

Mardin ilindeki seçim hazırlıklarında CHP, DP'ye göre daha fazla teşkilatlanmıştır. Birçok ilçede yeniden teşkilat kurulmuştur. Derik İlçesinde CHP teşkilatı yeniden kurulmuştur. Yeniden kurulan bu teşkilat, ilçede CHP'yi yeniden kuvvetlendirmiştir. Heyete dahil olan isimler: Ahmet Necmoğlu, Seydi Keskin, Hacı Ali Karaban, Mehmet Karaşin, İzzet Önen, Hasan Gökalp, Mehmet Dağı, Abdulkadir Özkaya, Mehmet Karakuş ve Abdulkadir Tan idi.[47]

Mardin'de seçim yarışında teşkilatlanma dışında CHP'nin kurum ve kuruluşlarından olan Mardin Halk Evleri ve Mardin Halk Evinin yayın organı olan Ulus Sesi gazetesi seçim çalışmalarını yapması, CHP'yi Mardin'de bir adım öne taşımıştır. CHP'nin seçim propagandasını yapan Ulus Sesi gazetesi, seçim çalışmalarının başladığı ilk günden itibaren Mardin'de CHP'ye üye olanlarla ilgili bilgiler vermiştir.[48] Gazetenin bazı başlıklarında DP'ye üye olan vatandaşlardan da bahsedilmiş fakat daha çok halkın CHP ye oy vermesi için çalışmıştır.[49]

Öncelikli olarak CHP seçim hazırlıkları için mahallelerde örgütlenerek Semt Ocakları kurmuştur. 1 Ocak 1950 tarihinde Mardin Halk Evi Sinema Salonunda yapılan Diyarbakır Kapı Semt Ocağına bağlı olan Eminettin ve Necmettin mahallelerinde ocak kurulmuş ve bu ocaklara heyetler seçilmiştir. Eminettin Mahallesi için seçilen heyette; Abdurrahman Kamer, Beşir Kuseyri, Derviş Akbalık, Hasan Özgöçmen, İsmail Çaklı,

---

[44] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim: 1, s. 5.
[45] *a.g.e.*, Cilt: 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim: 1, s.7.
[46] Erol Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler (1887-2002),* Tesav Yay., Ankara 2003, s. 513.
[47] *Ulus Sesi,* 3 Nisan 1950, s. 2.
[48] *Ulus Sesi,* 6 Ocak 1950, s. 2.
[49] *Ulus Sesi,* 15 Ocak 1950, s. 2.

Mehmet Aytekin ve Sait Bulaç yer almıştır. Eminettin Mahallesinde kurulan Ocak Başkanlığına Abdurrahman Kamer seçilmiştir. Necmettin Mahallesi Ocağı için seçilen heyette; Hasan Çağlar, Saadettin Baysal, Hüseyin Alatay, Bekir Çiçekliler, Şakir Aytekin ve Yahya Akkuş yer almıştır. Necmettin Mahallesine kurulan ocak başkanlığına Hasan Çağlar seçilmiştir.[50]

Mardin'de seçim çalışmaları sürecinde CHP ve DP tanınan bireyleri partiye katmak için uğraşmıştır. Ancak bu süreçte siyasi partilerden istifalar da olmuştur. Savur Eski İlçe Başkanı Şevki Turgay DP'de tahakkümcü bir zihniyetin baş gösterdiğini şu şekilde ifade etmiştir:[51]

> *"Ben ve benim gibi düşünenlerin bu partide kalmaları her bakımdan mahzurludur. Bu itibarla müteşebbis heyet başına geçerek üç yıl önce kurduğum ve iki yıl başkanlığını yaptığım Demokrat Partiden maddi manevi emeklerime acımadan istifa ettiğimi bildirir, haklı olan iddiamı her zaman ispata hazır bulunduğumu arz ederim."*

Mardin ilçelerinden birçok vatandaş da DP'den istifa ederek CHP'ye geçtiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca CHP'den de DP'ye geçişler yaşanmıştır.[52]

Mahalleliyi yakından tanıdığı ve onlara seçim çalışmalarını anlattığı için partililer seçim sürecinde muhtarlar aracılığı ile propagandalar yapmıştır. Bu nedenle 23 Şubat 1950 tarihinde yapılan bir toplantıda; merkeze bağlı köy ve mahalle muhtarları ile yazım memurlarına oy hakkını haiz olanların cetvele ne şekilde kaydedileceği Özel İdare Müdürü tarafından kendilerine anlatılmış ve kanundan zerre kadar ayrılmamaları gerektiği ifade edilmiştir.[53]

Seçim hazırlıklarının yaşandığı bu süreçte ülkede 16 Şubat 1950 tarihinde kabul edilen Yeni Seçim Kanununa göre; Ankara'da bir Yüksek Seçim Kurulu her seçim çevresinde bir İl Seçim Kurulu her ilçede İlçe Seçim Kurulu ve seçim bölgelerinde yerleştirilecek her sandık başına bir sandık kurulu oluşturulması kabul edilmiştir. 07 Mart 1950 tarihinde kura ile Merkez İlçesi Seçim Kurulu salt üyeliğine Belediye Meclisinden Musa Uslu, Genel Meclisten Ahmet Aybar, yedek üyeliğe Belediyeden Halit Mungan, Genel Meclisten Numan Kalav seçilmiştir. Asil üyeliğe Ahmet İnanç,

---

[50] *Ulus Sesi*, 5 Ocak 1950, s. 2.
[51] *Ulus Sesi*, 20 Şubat 1950, s. 2.
[52] *Ulus Sesi*, 25 Şubat 1950, s. 1.
[53] *Ulus Sesi*, 25 Şubat 1950, s. 1.

Kemal Oral, CHP'den Salih Civaner, Behram Milli DP'den ve yedek üyelikler için de CHP'den Hasan Aysoy DP'den Ahmet Cemil Sancar'ın isimleri verilmiştir. Böylece İlçe Seçim Kurulu oluşturulmuştur.[54] İlçe Seçim Kurulu seçimlerinden sonra Merkez İlçesi seçmen kütükleri tanzim edilerek Sulh Yargıçlığınca tasdik edilmiştir. Merkez İlçesi seçmen sayısı 16915 olarak tespit edilmiştir.[55]

Mardin'de seçim hazırlıkları devam ederken milletvekili aday adaylığı başvurularının 9 Nisan 1950'de son bulacağı ilan edilmiştir. CHP'de aday adaylığına başvuranların sayısı oldukça fazla olmuştur. CHP'li İl İdare Kurulu Başkanlığına adaylık için başvuran isimler; Sayıştay Azasından Fuat Beşkardeş, Çanakkale Milletvekili Dr. Niyazi Çıtak, Milletvekili Yusuf Mardin, eski Belediye Reisi Mehmet Saraçoğlu, Nuri Aziz Midyat, Şeref Şatana, Dr. Aziz Uras ve Şevket Dursun'dur. DP'ye başvuran adayların isimleri ise; Cevdet Öztürk, Mithat Güven, Av. Abdurrahman Bayar, Ethem Aybar, Dr. Necip Ata Enacar, Bahattin Erdem, Tevfik Kerimoğlu, Celal Kavas ve Cahit Özkan'dır. DP ve CHP seçimi kazanabilmek için aday listesine seçim kabiliyeti yüksek olanları seçmek için gayret etmişlerdir. Güçlü bir aday olan Kemal Türkoğlu, ne CHP'ye ne de DP'ye aday olmamış ve il Seçim Kuruluna gönderdiği telgrafla Mardin Milletvekilliği için bağımsız aday olduğunu açıklamıştır.[56] CHP ve DP seçim sürecinde bağımsız adayları da partilerine dahil etmek için çapa sarf etmiştir. Bağımsız olan Midyat Belediye Başkan Vekili Nuri Aziz Midyat CHP'ye katılmıştır. Aziz Nuri Midyat'ın CHP'ye geçmesiyle birlikte birçok kişi CHP'ye yazılmıştır.[57] 9 Nisan 1950 günü CHP ve DP milletvekilliği adaylık tespiti için çalışmalar yapmıştır. CHP'nin adaylık tespiti, İl Merkezinde bulunan Halkevinde, DP'nin ise İlçe merkezinde yapılmıştır. İl merkezinde tasnif edilerek en çok oy alanlar parti adayı olarak ilan edilecektir.[58] CHP'den adaylık tespitine katılan isimler Habip Ayrol, Fuat Beşkardeş, Dr. Aziz Uras, Kamil Boran, İhsan Bozkurt, Hıdır Coşkun, Niyazi Çıtakoğlu, Mehmet Saraçoğlu, Şevket Dursunoğlu, Şemsettin Ekmen, Fehim Eronur, Abdulkadir Kalav, Yusuf Mardin, Nuri Aziz Midyat, Halit Mungan ve Naum Numan'dır. Denmelerden

[54] *Ulus Sesi,* 11 Mart 1950, s. 2.
[55] *Ulus Sesi,* 18 Mart 1950, s. 1.
[56] *Ulus Sesi,* 3 Nisan 1950, s. 1.
[57] *Ulus Sesi,* 30 Mart 1950, s. 2.
[58] *Ulus Sesi,* 6 Nisan 1950, s. 1.

sonra Mardin Milletvekilliği için CHP'den Dr. Aziz Uras, Kamil Boran, Mehmet Saraçoğlu, Hıdır Coşkun ve Şemsettin Ekmen adaylığı kazanmışlardır.[59]

DP adaylık tespitinden sonra Ecz. Cevdet Öztürk, Kemal Türkoğlu, Abdurrahman Bayar, Bahattin Erdem, Mithat Güven ve Tevfik Kermooğlu Mardin Milletvekilliği adayı olarak seçilmişlerdir.[60]

CHP ve DP adayları dışında; Av. Mustafa Üstünsöz ve Cizre'nin Silopi bucağından ve İl Genel Meclis üyelerinden Mehmet Oğlu Mehmet Ökten Mardin İli için bağımsız milletvekilliği adaylıklarını ilan etmişlerdir.[61] Ayrıca DP aday listesinden çıkan Kemal Türkoğlu, Sayıştay üyesi Fuat Beşkardeş ve Eski Midyat Belediye Başkanı Nuri Aziz Midyat da adaylıklarını bağımsız olarak koymuşlardır.[62] Aday belirleme sürecinden sonra partililer ilçe ve köylerdeki seçim çalışmalarını hızlandırmıştır. Mardin Milletvekillerinden Ali Rıza Erten seçim sonuna kadar Cizre'de, Dr. Aziz Uras Merkezde, Kamil Boran Midyat'ta, Şemsettin Ekmen Gercüş'te, Yusuf Mardin Nusaybin'de, milletvekilli adayları Hıdır Coşkun ile Mehmet Saraçoğlu Derik, Mazıdağı ve Kızıltepe'de kalarak parti ve seçim işleri ile uğraşmışlardır.[63] Milletvekillerinden Yusuf Mardin ve beraberindeki CHP mensupları Dükük (Kumlu) köyüne giderek burada CHP bucağı kurmuşlardır. Milletvekilleri Dükük (Kumlu), Sağlam ve Dibek (Dibektaş) köylerine giderek köylülerle konuşmuşlardır.[64] CHP ayrıca Böherki (Eryeri) ve Telfayze (Eskin) köylerinde CHP Ocağı kurmuşlardır. Böherki (Eryeri) Ocak Başkanlığına Mahmut Aktan, Telfayze (Eskin) Ocak Başkanlığına ise Hüseyin Deniz seçilmiştir.[65]

Bu süreçte DP'de çözülmeler yaşanmıştır. Gercüş İlçesinin Hoskan (Tepecik) köyünden 78, Harman köyü Muhtarı Süleyman kardeşi Yusuf Aslan ile birlikte 151 kişi, Bidar (Güzelöz) ve Birik (Kaynarca) Muhtarı Mehmet Sait Çelik ile 152 kişi, Becirman (Vergili) köyü Muhtarı Abdülkerim Işık ile 108 kişi, Bilako köyü Muhtarı

[59] *Ulus Sesi,* 10 Nisan 1950, s. 1.
[60] *Ulus Sesi,* 11 Nisan 1950, s. 1.
[61] *Ulus Sesi,* 11 Nisan 1950, s. 2.
[62] *Ulus Sesi,* 22 Nisan 1950, s. 2.
[63] *Ulus Sesi,* 5 Mayıs 1950, s. 1.
[64] *Ulus Sesi,* 5 Mayıs 1950, s. 2.
[65] *Ulus Sesi,* 11 Mayıs 1950, s. 2.

Mecit Gezmez ve 49 kişi DP'den istifa etmiş ve CHP'ye geçmişlerdir.[66] Yerel Ulus Sesi gazetesi CHP yanlısı bir yayın organı olduğu için CHP'den DP'ye geçişler hakkında bir bilgi vermemektedir. Bu tarihte, DP veya muhalefet hakkında bilgi verecek Mardin'de yerel bir basın olmadığı için bu konudaki bilgiler eksik kalmaktadır.

DP'nin 8 Mayıs 1950 tarihinde Cumhuriyet Meydanında yaptığı toplantıda Cemal Öztürk ve Mithat Güven halka seslenmiştir. DP İl Başkanı Cemal Öztürk konuşmasında DP'nin icraatlarından bahsetmiş ve iktidar partisini eleştirmiştir. Cemal Öztürk'ten sonra konuşma yapan Mithat Güven de CHP'yi eleştirerek bugüne kadar hiçbir şey yapmadıklarını ve her başladıkları işi yarıda bıraktıklarını dile getirmiştir. Daha sonra kürsüye çıkan bağımsız aday Kemal Türkoğlu da Mardin'de başlayan hürriyet hareketinin bütün köylere yayıldığını belirtmiş ve mücadelesine partili partisiz bütün hemşerilerinin seçime katılmasını istemiştir.[67]

Seçimin yaklaşmasıyla 11 Mayıs 1950 tarihinde Seçim Sandığı Kurul Başkanları İlçe Seçim Kurulu Başkanı Asliye Ceza Yargıcı İbrahim Kepcecioğlu Başkanlığında bir toplantı yaparak Seçim Kurulu Başkanlarına görevleri hakkında bilgiler vermiş ve seçim için gerekli araçlar Seçim Sandığı Kurul Başkanlarına teslim edilmiştir.[68] Ayrıca Mardin Valiliği tarafından seçim günü vatandaşların emniyet ve huzur içinde oy kullanabilmelerini sağlamak için bazı kurallar yayınlanmıştır. Bu kurallar:[69]

1. Oy verme gününden önceki 3 gün içinde ve oy verme gününde umumi ve umuma açık yerlerde seçim propagandası için toplanmak veya propaganda yapmak ve seçimin düzenini bozacak propaganda yapmak suçtur.
2. Seçim günü meydan ve yol üzerinde toplanmak yolları tutarak seçmenleri sandık başına gitmelerini engellemek suçtur.
3. Sandık başlarında kurul başkanlarının uyarılarına itaat etmek zorunludur.
4. Oy verme günü umuma açık yerlerde, mahallelerde içki satmak veya içmek suçtur.
5. Oy verme günü umumi eğlence yerleri kapalı kalacaktır.

---

[66] *Ulus Sesi,* 9 Mayıs 1950, s. 1.
[67] *Ulus Sesi,* 9 Mayıs 1950, s. 2.
[68] *Ulus Sesi,* 12 Mayıs 1950, s. 2.
[69] *Ulus Sesi,* 12 Mayıs 1950, s. 2.

6. Oy verme günü zabıta mensuplarından başka hiç kimse ruhsatlı dahi olsa silah ve yaralayıcı alet taşıyamaz.

2.2.1. Mardin'de Seçim Sonuçları

Mardin'de seçim huzur ve sükûnet içinde gerçekleşmiştir. 1950 seçiminde Mardin şehrinde oy kullanma ehliyetine sahip kişi sayısı 107.553tür. Bu sayıdan 92.178 seçmen oy kullanmıştır. Genel olarak seçime %88,2'lik katılım sağlanmıştır. Mardin Merkez ilçede ise 16.868 seçmenden 13.733 seçmen oy kullanmıştır. Seçim sonucuna göre CHP'den Kamil Boran, Rıza Erten ve Aziz Uras DP'den Abdurrahman Bayar, Abdulkadir Kalav ve Cevdet Öztürk, bağımsız adaylardan Kemal Türkoğlu seçilmiştir.[70]

Tablo 2- 3: 1950 Seçimlerinde Mardin İlindeki Oy Sayıları ve Oy Oranları[71]

Partiler	Aldığı Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı
DP	45.078	46,3	3
CHP	44.882	46,1	3
MP	-	-	-
BAĞIMSIZ	47.771	7,6	1

19 Mayıs 1950 tarihinde İl Seçim Kurulu toplanarak ilçeden gelen seçim tutanaklarını incelenmiştir. İncelenen tutanaklara göre 47.771 oyla bağımsız Kemal Türkoğlu, 47.361 oyla Cevdet Öztürk, 47.083 oyla Abdulkadir Kalav, 47.011 oy ile Abdurrahman Bayar, 45.973 oyla Dr. Aziz Uras, 45.778 oyla Rıza Erten, 45.705 oyla Kamil Boran'ın kazandıkları anlaşılmıştır.[72] Seçim kanununun 117. Maddesi gereğince Mardin Valiliği, Ulus Sesi Gazetesinde Mardin'de seçimi kazanan yedi

[70] Hanna Dolapönü, *Tarihte Mardin,* Hilal Matbaacılık, İstanbul 1972, s. 123.
[71] TUİK, *a.g.e.,* s. 72.
[72] *Ulus Sesi,* 20 Mayıs 1950, s. 1.

milletvekilin isimlerini ilan etmiştir.[73] Seçim sonuçlarının ilan edilmesinin ardından yeni milletvekilleri 22 Mayıs 1950 tarihinde TBMM'de yemin etmişlerdir.[74]

2.3.SEÇİM SONUÇLARININ ÜLKE GENELİNDE YANKILARI

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlere halk büyük ilgi gösterdiğinden katılım oranı yüksek olmuştur. Akşam gazetesinde *"Ankara'da Seçim Bayram Havası İçinde Yapılıyor."* manşetiyle seçime katılım oranının nispetinin %90'ı aşması muhtemeldir haberi yapılmıştır.[75] Seçim günü gazeteler seçim sonuçlarını 19.00'dan gece saat 01.00'a kadar bildirileceklerini belirtmişlerdir.

15 Mayıs günü bazı gazeteler DP'nin seçimi kazandığını ve mecliste 350 DP milletvekili bulunacağını belirtmiş ve DP'nin birçok vilayette seçimi kazandığını da tahmin ettiklerini belirtmişlerdir.[76] Kesin olmamakla birlikte DP 380 milletvekili ile meclise gireceği anlaşılmıştır. Parti genel merkezi ise gelen haberlere göre 373 milletvekilliği kazandığını ifade etmiştir. Pek az ilde netice sonuçlanmamıştır. Bu nedenle 15 Mayıs tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü bir taraftan seçim neticeleriyle ilgilenmişler bir taraftan da tebrikleri kabul etmişlerdir. Gazetelere göre seçim sonuçlarının belirlenmesinin ardından meclis ilk toplantısını 22 Mayıs günü yapacak ve o gün Günaltay kabinesi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye istifasını takdim edecektir. Aynı gün Cumhurbaşkanı anayasaya göre vazifesinin sona erdiğini bildirecek ve yeni Cumhurbaşkanı seçimi yapılacaktır. Yeni Cumhurbaşkanı seçildikten sonra yeni kabine oluşturulacaktır.[77] Gazetelerde yapılan haberlere göre 22 Mayıs günü yapılacak Meclis Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı seçimi adaylığı için Halil Özyörük'ün Meclis Başkanlığına, Ali Fuat Cebesoy'un de Cumhurbaşkanlığına aday gösterileceği iddia edilmiştir.[78]

17 Mayıs'ta gazeteler DP'nin seçimleri kazandığını ilan etmiş ve resmi olmayan sonuçlara göre 487 sandalyenin 434'ünü DP'nin 52'sinin CHP'nin 1'inin ise MP'nin kazandığını halka ilan etmiştir. Yalnız DP 6 adayını iki yerden gösterdiği için parti

---

[73] *Ulus Sesi,* 22 Mayıs 1950, s. 1.
[74] *Ulus Sesi,* 23 Mayıs 1950, s. 2.
[75] *Akşam,* 14 Mayıs 1950, s. 1.
[76] *Akşam,* 15 Mayıs 1950, s. 1.
[77] *Akşam,* 16 Mayıs 1950, s. 1.
[78] *Akşam,* 17 Mayıs 1950, s. 1.

meclise 428 aza ile iştirak etmiştir. CHP'nin kazandığı yerler şunlardır: Bitlis, Bingöl, Erzincan, Hakkâri, Kars, Sinop, Malatya. Ayrıca Gümüşhane'de de CHP'den yalnız Münir Hüsrev göle kazanmıştır. MP'nin de çıkardığı tek mebus Osman Bölükbaşı Kırşehir'de kazanmıştır.[79]

Şevket Rado, Akşam gazetesinde *"Sözün Gelişi"* adlı yazısında CHP ve DP tarafından az sayıda kadın aday gösterilmesini eleştirmiştir. Çünkü gözlemlerine göre seçim günü kadınların erkeklere göre oy kullanma konusunda daha hevesli olduklarını ifade etmiştir.[80]

Gazetelerin resmi olmayan sonuçlara göre DP'nin kazandığını ilan etmesi ile bazı gazete yazarları bu durumla ilgili bazı yazılar kaleme almışlardır. Cumhuriyet gazetesinden Nadir Nadi yazdığı baş makalede DP'nin iktidara gelince her şeyden önce Atatürk inkılaplarının samimi bir yürütücüsü olduğunu hem içeriye hem de dışarıya göstermek zorunda olduğunu ifade etmiştir. Yeni Sabah gazetesinde kaleme alınan baş yazıda ise CHP'nin seçimlerde uğradığı mağlubiyetin nedenlerini şu şekilde dile getirmiştir: [81]

> *"Partinin genç ve mazisi temiz unsurları, otuz beşler denilen grup kinci, ihtirasçı mevkilerine haris menfaatlerine çok düşkün müfritlerin ellerinden Halk Partisini bir türlü kurtarmaya muvaffak olmamışlardır. Şimdi esen kasırga önünde onlarda birer hazan yaprağı gibi savrulmuşlardır. Seçimlerdeki milli zaferde Türk matbuatının, Türk adliyesinin rolü büyüktür. Birçok kalem Saraçoğlu hükümetinin baskısına rağmen çalıştı ve iktidar bunların yazılarını "çatlak Ses" saydı. Şimdi asıl çatlak sesin kim olduğu belli oldu."*

23 Mayıs 1950 tarihli gazeteler yeni kabine ve iktidar değişikliği ile ilgili yazılar kaleme almıştır. Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman'ın *"Yeni Devrim Perdesi Açılırken"* başlıklı yazısında değişen kabine ile birlikte İsmet İnönü'nün eski alışkanlıklarını ve şahsi hislerini bırakacağını ve bu dönemde de milli birliği sağlayacak şekilde davranacağını ifade etmiştir.[82]

Son Posta gazetesinde Selim Ragıp Emeç "*Yeni Bir Devir Yeni Bir Ruh"* adlı yazısında iktidar değişikliğinin yeni bir zihniyetin doğduğuna işaret ettiğini ve bunun yalnız

---

[79] *Milliyet,* 17 Mayıs 1950, s. 1.
[80] *Akşam,* 17 Mayıs 1950, s. 2.
[81] *Akşam,* 17 Mayıs 1950, s. 2.
[82] *Vatan*, 23 Mayıs 1950, s. 1.

memleket idaresinde değil esas ve tüzüklerde de gözlem fırsatı elde edeceğini ifade etmiştir.[83]

Yeni Hükümet programı ile ilgili Zafer gazetesinin 30 Mayıs 1950 tarihli nüshasında Mümtaz Faik Fenik, yeni hükümetin amacının devlet masraflarında lüksten kaçınarak tasarruf yaparak memleketi refaha kavuşturmak olduğunu ifade etmiştir.[84]

Türkiye'de 14 Mayıs 1950 seçim sonuçları uluslararası basın tarafından da takip edilmiştir. Ülkemizdeki seçim haberleri İngiliz gazetelerinde birinci sayfada yer almıştır. Bazı İngiliz gazetelerinde adaylarının kazanmasının bizzat DP'yi de hayrete düşürdüğünü kaleme almıştır. İngiliz Times gazetesinde yer alan yazıda CHP'nin mağlubiyetini araştırırken gittikçe çürüyen bir rejime karşı umumi bir isteksizlik olduğunu yazmış ve İnönü'nün Türk milletine büyük hizmetlerde bulunduğunu ve bundan sonra da Türk milletinin ona karşı olan sevgisini muhafaza edeceğini belirtmiştir. İngiliz Daily Telegraph gazetesi ise de yeni hükümetinin siyasetlerini ancak iktisadi alanda eski hükümetten farklı olacağını ve CHP'nin siyasetini takip edeceğini yazmıştır.[85]

Londra Daily Mail gazetesi 18 Mayıs tarihli yazısında seçimlerin neticesinin hayret ve ümit uyandırıcı olduğunu şu ifadelerle kaleme almıştır:[86]

> *"Verimli bir arazi üzerinde demokrasi ilk defa olarak çiçek açmaktadır. Seçimler Atatürk'ün politikası için asla bir mağlubiyet olarak kabul edilemedikten başka hatta en büyük zaferi olarak karşılanabilir. Memleket şimdiki değişikliğe hazırdır. Zira Atatürk bunu yolunu hazırlamış ve onu kıymetli yardımcısı ve halefi İsmet İnönü halka yeni hükmet imkânı sağlamıştır."*

ABD gazetelerinden; New York Times 17 Mayıs tarihindeki baş yazısında seçimle ilgili şu ifadeleri kaleme almıştır:[87]

> *"CHP'nin seçimde uğradığı yıkıcı ve hayret verici mağlubiyet yalnız Türkiye'nin değil bütün batı demokrasisinin de iftihar etmesi lazım gelen neticedir."*

---

[83] *Son Posta,* 23 Mayıs 1950, s. 7.
[84] *Ulus Sesi,* 30 Mayıs 1950, s. 1.
[85] *Ulus Sesi,* 16 Mayıs 1950, s. 1-2.
[86] *Akşam,* 18 Mayıs 1950, s. 2.
[87] *Milliyet*, 17 Mayıs 1950, s. 1.

2.4.MARDİN'DE SEÇİM SONUÇLARININ YANKILARI

Mardin'in yerel gazetelerinden Ulus Sesi gazetesinin 16 Mayıs 1950 nüshasında seçimin şehirde sükûn ve intizam içinde geçtiği ifadelerine yer vermiştir. 18 Mayıs nüshasında ise ülke genelinde seçimi ekseriyetle DP'nin kazandığını belirtmiş ve aynı nüshada Mardin'de kazanan yeni milletvekillerine de yer vermiştir. Seçimi bağımsız aday olarak kazanan Kemal Türkoğlu Ulus Sesi gazetesi aracılığıyla gazetenin 16 Mayıs tarihli nüshasında Mardin halkına teşekkürlerini bu sözlerle ifade etmiştir:[88]

> *"Mardin şehri, ilçeleri ve köyleri halkının hakiki sevgisine dayanarak seçimi kazandığımdan dolayı çok memnunum. Gazeteniz vasıtasıyla bütün hemşerilerime şükranlarımı sunarım. Bu güzel neticeyi dürüst bir seçime, yargıçlarımıza ve bilhassa halka her zaman şahidi olduğumuz yüksek takdirine borçluyuz. Seçmenlerimiz vazifelerini yaptılar. Bundan sonra bizim vazifelerimiz başlıyor. Bize rey vermiş olsun olmasın bütün hemşerilerimize hizmet etmek ve milletimizin yakından bildiğimiz ihtiyaçlarını tahmine çalışmak başlıca vazifemiz olacaktır."*

Abdülkadir Kalav da IX. Dönemde Mardin Milletvekili seçilince halka teşekkürlerini Ulus Sesi Gazetesi aracılığıyla şu şekilde sunmuştur:[89]

> *"Milli iradenin tahakkuku yolunda sayın hemşerilerimizin gösterdiği iftiharı mucip olgunluk ve alicenaplığın minnettarıyız. Partimize ve bizlere karşı izhar buyurulan yüksek alaka ve teveccühe teşekkürümü arz ederim."*

Ulus Sesi gazetesinde İsmet Arısoy *"Seçim ve Mardin"* adlı yazısında Mardin ilindeki seçimlerle ilgili şu ifadeleri kaleme almıştır:[90]

> *"Aziz hemşerilerim Mardinlilerin, yurdun her köşesinde olduğu gibi seçim arifesinde de gösterdikleri asalet kayda değer bir mucizedir. Gerek CHP ve DP'den ve gerekse bağımsızdan milletvekili çıkardığından ne kadar övünse yerindedir. Listeleri ekseri vilayetlerde olduğu gibi tam atmayıp zikri geçen partilerden değerli, tecrübeli ve yurda faydaları dokunacak olan milletvekillerini seçmiştir. Mardinliler seçimde olgun ve işlek zekalarını kullanmış ve asaletlerini bir kere daha tebarüz ettirmişlerdir. Seçilen kıymetli ve değerli milletvekillerimizin vazifelerinde sadık kalmaları ve yurdumuza faydalar sağlamalarını canı gönülden diler, hürmetlerimi sunarım."*

---

[88] *Ulus Sesi,* 16 Mayıs 1950, s. 2.
[89] *Ulus Sesi,* 23 Mayıs 1950 s. 2.
[90] *Ulus Sesi,* 31 Mayıs 1950, s. 1.

3. BÖLÜM: TBMM IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ

3.1.AZİZ URAS

Aziz Uras, 22 Kasım 1901'de Mardin'in Medrese mahallesinde doğmuştur. Babasının adı Selim Efendi, annesinin adı Emine Hanım'dır. 1926 tarihinde ilk evliliğini Beria Hanım ile yapmıştır. Ancak Beria Hanım ile olan evliliği 3 yıl sürmüş ve 1929 tarihinde boşanmışlardır. Aziz Uras'ın ilk evliliğinden Dinçer adında erkek çocuğu olmuştur. 1930 tarihinde Suat Hanım ile evlenmiş ve bu evliliğinden Atiye Sumaray, Ayşe Alev ve Meral Deniz adlarında üç çocuğu daha olmuştur.[91]

Aziz Uras, ilk ve orta öğrenimini Mardin'de tamamladıktan sonra lise öğrenimini tamamlamak için İstanbul Lisesine gitmiştir. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra 1917 tarihinde İsviçre'ye giderek Elektronik eğitimi almıştır. Türkiye'ye dönünce 1 Ekim 1918'de Askeri Tıbbiye'ye girmiş ve 1 Eylül 1924'te Tabip üsteğmenliğe, 1 Eylül 1926'da tabip yüzbaşılığa, 2 Eylül 1932'de önyüzbaşılığa terfi ederek değişik hastane, alay ve tabur hekimliklerinde bulunmuştur. 1932'de önyüzbaşı rütbesinde bulunduğu sırada 2 yıllık hava değişimi ile sabit hizmete geçmiş ve yasa gereği, 25 Ocak 1933'te emekliye ayrılarak Mardin'e geri dönmüştür. Emekli olduktan sonra Mardin'de Türk Ocakları Reisliği, 1932-1942 yılları arasında Mardin Çocuk Esirgeme Kurumu Reisliği, 1935-1936 ve 1937-1942 yıllarında da Belediye Başkanlığında bulunmuştur. 1942'de istifa ederek CHP İstanbul Halkevleri Bürosu memurluğuna geçmiştir. 8 Aralık 1942'de Mardin Askeri Hastanesi yedek hekimliğine atanmıştır. Bu görevde iken VII. Dönem seçimlerine katılarak 28 Şubat 1943'te Mardin'den milletvekili seçilmiştir.[92] VIII. Dönemde de Mardin Milletvekilliği görevini sürdürmüş ve bu dönemin sonunda IX. Dönem seçimlerine katılmış ve yeniden CHP'den Mardin Milletvekilli seçilmiştir. X. Dönem seçimlerine katılmayarak 1950 1954 yılları arasında Ray Bank Yönetim Kurulu üyeliği görevini yapmıştır. Uras, XI. Dönemde tekrar seçimlere katılmış ve Mardin Milletvekili olarak seçilmiştir. XI. Dönemin bitmesiyle siyasi hayatını noktalamış ve 25 Şubat 1966'da Yenişehir Sağlık

[91] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay., Cilt: 7, Ankara 1998, s. 859.
[92] *TBMM Arşivi,* VII. Dönem, Tercüme-i Hal Kâğıdı, sicil: 1268

Koleji Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Kısa bir süre sonra bu görevinden istifa etmiştir. 22 Mart 1985 tarihinde vefat etmiştir. Aziz Uras'ın cenazesi Ankara Cebeci Asri Mezarlığına defnedilmiştir.[93]

3.2.ALİ RIZA ERTEN

Ali Rıza Erten 1887 tarihinde Mersin'de doğmuştur. Babasının adı Abdullah Efendi, annesinin adı Hatice Hanım'dır. Lise öğrenimini Mersin'de tamamladıktan sonra 1905 yılında Halkalı Yüksek Ziraat okulunun açtığı sınavı kazanarak eğitimini burada sürdürmüştür. 1909 yılında Halkalı Yüksek Ziraat okulundan ikincilikle mezun olmuştur. Okulu bitirdikten sonra Ticaret ve Ziraat Bakanlığının düzenlediği yarışmayı kazanarak Bakanlık tarafından Fransa'ya Fitopatoloji öğrenimine gönderilmiştir.[94] Fransa'da Ulusal Agronomi Enstitüsü ve Paris Bitki Hastalıkları istasyonunda ihtisasını tamamlamıştır. Fransa'da öğrenimini tamamladıktan sonra 1912 yılında Türkiye'ye dönmüştür. Türkiye'ye döndükten sonra önce Selanik'teki Yüksek Ziraat okuluna asistan tayin edilmiştir. Selanik Yüksek Ziraat okuluna atandığı dönemlerde Selanik düşman işgaline uğradığından buradaki görevini gerçekleştiremediğinden İzmir'e bağlı Seydi Köyde bulunan Bağcılık-Bahçıvanlık Okuluna Müdür Muavini olarak atanmıştır. 23 Nisan 1914'te Halkalı Okulunun Bitki Hastalıkları ve Fizyoloji Muallimliği kadrosu ile Bakanlığın Bitki Hastalıkları İstasyon memurluğuna atanmıştır. Burada öğrencilere dersler vererek zamanla laboratuvarını ve derslerini geliştirmiştir. Dört yıl sonra 30 Nisan 1918'de okulun Müdür Yardımcılığı görevine getirilmiştir. 1922 tarihinde vekaleten Müdürlüğe, 1 Mart 1923 tarihinde ise aynı okulun direktörlüğüne atanmıştır. 19 Mart 1923'te Ziraat Bakanlığı Ziraat Genel Müdürlüğüne getirildiğinden okuldaki direktörlük görevini sadece 18 gün yapabilmiştir. Ziraat Bakanlığı Ziraat Genel Müdürlüğü görevini sürdürdüğü esnada 2 Ekim 1925 yılında TBMM II. Dönem ara seçimlerinde 337 oy ile Mardin milletvekilliğine seçilmiştir.[95] Mardin Milletvekilliği görevini IX. döneme kadar devam ettirmiştir. Ali Rıza Erten, II. Saka hükümetinden 13 Ocak 1949 tarihinde

---

[93] Öztürk, *a.g.e.*, s. 860.
[94] *TBMM Albümü 1920-2010,* Cilt: II, 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yay., Ankara 2010, s. 585.
[95] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927,* Cilt: III, TBMM Vakfı Yay., Ankara 1995, s. 601.

yapılan kabine değişikliğinde Fuat Sirmen'in yerine Adalet Bakanı olarak atanmıştır.[96] Ancak hükümetin 16 Ocak 1949 da istifa etmesiyle bakanlık görevini çok kısa süre icra edebilmiştir. Ali Rıza Erten V. Dönemde Ziraat Vekaleti Siyasi Müsteşarlığına atanmıştır. 1954 tarihinde Milletvekilliğinden ayrıldıktan sonra İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde kısa bir süre ders vermiştir. Ali Rıza Erten'in TBMM Başkanlığına verdiği özgeçmişinde Türkçe ve Fransızca yayınlanmış eserleri olduğunu yazmıştır. Ancak bu eserlerden sadece bir tanesi bulunabilmiştir. Hayatı boyunca birçok görevlerde bulunan ve uzun bir süre Mardin Milletvekilliği yapan Ali Rıza Erten 16 Mayıs 1964'te vefat etmiştir.[97]

3.3.MEHMET KAMİL BORAN

Mehmet Kamil Boran, 1907 senesinde Mardin'in Savur ilçesinde doğmuştur. Babasının adı Abdüsselam Efendi, annesinin adı Atiye Hanım'dır. Evli ve iki çocuk sahibidir. İlk öğrenimini Mardin Savur ilçesinde tamamladıktan sonra orta öğrenimini tamamlamak için Diyarbakır'a gitmiştir. İstanbul İstiklal Lisesinde eğitimini tamamlamıştır. Ankara Hukuk Fakültesini kazanan Mehmet Kamil Boran 1933'te Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 1934 tarihinde Edirne İcra Memurluğuna atanmıştır. Kısa bir süre sonra 1935 tarihinde Niğde Hâkim Muavinliğine ardından 1936 tarihinde Ordu Cumhuriyet Savcısı Yardımcılığına atanmıştır. Üç yıl sonra 1939 tarihinde Beyoğlu ve Sarıyer Cumhuriyet Savcılığı görevini üstlenmiştir. 1940 tarihinde Ankara Yetkili Savcı Yardımcısı görevine 1941 tarihinde ise İstanbul Sorgu Yargıçlığı görevine gelmiştir.[98]

İstanbul Sorgu Yargıçlığı görevini sürdürdüğü esnada TBMM VIII. Dönem için yapılan ara seçimlerde Mardin Milletvekilliğine adaylığını koymuş ve 1989 oy ile Mardin Milletvekili seçilmiştir. IX. Dönem için yapılan seçimlere de katılmış 47.700 oy alarak yeniden Mardin Milletvekili olarak seçilmiştir. IX. Dönemden sonra Mehmet Kamil Boran siyasete kısa bir ara vermiştir. Ancak XI. Dönem için yapılan seçimlerde yeniden Mardin Milletvekili olarak seçilmiştir. XI. Dönemin bitmesiyle

---

[96] Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem 1946-1950,* Cilt: III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara 2012, s. 840.
[97] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1995, s. 602.
[98] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s. 849.

1967 tarihinde Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Müdürler Kurulu üyeliğine atanmış ve yaklaşık üç yıl sonra bu görevinden de ayrılmıştır. Mehmet Kamil Boran hukuk alanında bazı kitaplar yazmış ve İleri Hukuk Dergisini çıkarmıştır. Avukatlık, milletvekillik gibi birçok görevde bulunan Mehmet Kamil Boran 7 Şubat 1988'de vefat etmiş ve İstanbul Feriköy mezarlığına defnedilmiştir.[99]

3.4.ABDÜLKADİR KALAV

Abdülkadir Kalav, 1911 senesinde Mardin'in Teker Mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Şeyhmus Musa Efendi, annesinin adı Amşe (Zekiye) Hanım'dır. 1929 yılında Hatice Makbule Hanımla evlenmiş ve Muammer ve Şeyhmus adlarında iki çocuğu olmuştur. İlk ve orta öğrenimini Mardin'de tamamladıktan sonra sağlık sebeplerinden dolayı lise eğitimine devam edememiştir. 6 Mayıs 1933'te askerlik görevini yerine getirmiştir. Abdülkadir Kalav ticaretle ilgilenmiştir.[100]

Abdülkadir Kalav Mardin Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Belediye Başkanlığı görevinden sonra Halk Evinde de Başkanlık yapmıştır. VIII. Dönem seçimlerinde milletvekili seçilmesiyle Halk Evindeki Başkanlık görevini Rıfat Güven'e devretmiştir.[101] Mardin Belediye Başkanlığı ve Mardin Halk Evi Başkanlığı dışında Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Ocağı, Mardin Belediye Meclisi, CHP İl İdare Kurulu üyeliği gibi çeşitli görevlerde de yer almıştır. VIII. Dönem seçimlerinde 109.100 oy alarak Mardin Milletvekili olmuştur. IX. Dönem seçimlerine katılmadan önce CHP'den istifa ederek DP'ye katılmıştır. Seçimlere DP'den girerek Mardin Milletvekili olmuştur. X. Dönemde de seçimlere DP'den katılarak Mardin Milletvekili olmuştur. X. Dönemden sonra siyasi hayatını noktalayarak ticaretle uğraşmaya devam etmiştir. Mardin'de çeşitli görevlerde bulunan Abdülkadir Kalav, 3 Ocak 1974'te vefat etmiş ve Karşıyaka mezarlığında defnedilmiştir.[102]

---

[99] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s. 850-851.
[100] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s.853.
[101] *Ulus Sesi,* 29 Temmuz 1946 s. 2.
[102] *Cumhuriyet,* 4 Ocak 1974 s. 7.

3.5.ABDURRAHMAN BAYAR

Abdurrahman Bayar, 1916 tarihinde Mardin'de dünyaya gelmiştir. Babası Abdulcelil Efendi, annesi Bedriye Hanım'dır. Abdurrahman Bayar evli ve beş çocuk babasıdır.[103] İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamlamıştır. Lise öğrenimini İstanbul Erkek Lisesinde tamamlayan Abdurrahman Bayar, İstanbul Hukuk Fakültesini kazanmıştır. Üniversiteden mezun olduktan sonra 1 Kasım 1937'de Yedek Subaylık Okuluna girerek yedek topçu asteğmen olarak mezun olmuştur. Hassa Sorgu Hâkimi görevinde bulunmuştur. Gaziantep Hâkim Yardımcısı, Antakya Cumhuriyet Savcı Yardımcısı ve İskenderun Cumhuriyet Savcısı görevlerinde de bulunmuştur. Bu görevler dışında serbest avukat olarak da çalışmıştır.[104]

Abdurrahman Bayar, DP kurucu üyelerindendir.[105] Kurucu üye olduğu partiden IX. Dönemde DP'den Mardin Milletvekili seçilmiştir. Mardin Merkez ilçede en yüksek oyu alan Abdurrahman Bayar olmuştur.[106] X. Dönemde de DP'den Mardin Milletvekili adayı olmuş ve yeniden seçilmiştir. 1964-1973 yılları arasında Cumhuriyet Senatosu Mardin üyesi olarak seçilmiştir. Abdurrahman Bayar 14 Ocak 1990 tarihinde vefat etmiştir.[107]

3.6.MEHMET CEVDET ÖZTÜRK

Mehmet Cevdet Öztürk, 1911 yılında Mardin'de dünyaya gelmiştir. Babasının adı Rıfat Bey annesinin adı Fatma Hanım'dır. Mehmet Cevdet Öztürk evli ve iki çocuk babasıdır.[108] Fransızca ve Arapça bilen Cevdet Öztürk, Fen Fakültesi Eczacılık bölümünden mezun olmuştur. Vatani görevini süvari teğmen olarak yapmıştır. Serbest eczacılık görevi dışında Mardin Yüksek Tahsil Gençlerine Yardım Derneği Başkanlığı ve Verem Savaş Derneği Başkanlığı yapmıştır.[109] TBMM IX. Dönem seçimlerinde DP'den Mardin Milletvekili adayı olmuş ve Mardin Milletvekili seçilmiştir. Mazbatasını 19 Mayıs 1950 tarihinde almıştır. TBMM X. Dönem seçimlerinde

---

[103] *TBMM Albümü (1920-2010),* s. 585.
[104] TBMM Arşivi, *X. Dönem Mardin Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı,* Sicil No: 1817.
[105] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s.847.
[106] *Ulus Sesi,* 15 Mayıs 1950, s. 1.
[107] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s.848.
[108] *TBMM Albümü (1920-2010),* s. 659.
[109] TBMM Arşivi, *X. Dönem Mardin Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı,* Sicil No: 1818.

yeniden DP'den Mardin Milletvekili adayı olmuş ve Mardin Milletvekili seçilmiştir. Mazbatasını 7 Mayıs 1954 tarihinde almıştır. TBMM IX. ve X. Dönemde Milletvekili seçilen Mehmet Cevdet Öztürk 8 Ekim 1995 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.[110]

3.7.KEMAL TÜRKOĞLU

Kemal Türkoğlu, 1911 yılında Mardin'de dünyaya gelmiştir. Babasının adı Mustafa Bey, annesinin adı Fatma Hanım'dır. Lise eğitimini 1931 senesinde Bursa'da tamamlayan Kemal Türkoğlu, Ankara Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.[111] 1 Ağustos 1934'te Ankara C. Savcı stajyerliğine, 1 Eylül 1934'te Ankara 3. Sorgu Hakimliği stajyerliğine, 30 Eylül 1934'te Ankara Ağır Ceza Mahkemesi stajyerliğine, 15 Kasım 1934'te Ankara Ticaret Mahkemesi stajyerliğine atanmıştır.[112]

1935-1938 tarihleri arasında Siyasi Bilimler alanında ihtisasını Berlin Üniversitesinde yapmıştır. 1940 tarihinde ise İsviçre'de Siyasi ve İçtimai İlimlerden doktorasını tamamlamıştır. 1940-1943 tarihleri arasında vatani görevini Ankara Garnizon Komutanlığında Yedek Subay olarak tamamlamıştır. 1943-1947 tarihleri arasında Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü ve Hukuk Müşavirliği görevinde bulunmuştur. Daha sonra 1947-1949 tarihleri arasında Birinci Hukuk Müşaviri olmuştur. 1949'dan 1950'ye kadar Sümer Bank müşavir avukatı ve serbest avukat olarak görevini sürdürmüştür. TBMM IX. Dönem seçimlerinde Mardin'den bağımsız aday olmuş ve Mardin Milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliği görevi ardından Beyoğlu 1. Noteri olmuştur.[113]

27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra Adalet Bakanlığı'ndan istifa eden Ekrem Tüzemen'in yerine Adalet Bakanlığı'na Temsilciler Meclisi üyesi Kemal Türkoğlu tayin edilmiştir.[114] 1972-1973 tarihleri arasında bir yıl süre ile İstanbul Noter Odası Başkanı olarak görev yapmıştır. Noterlik görevinden yaş sınırı nedeniyle 13 Temmuz

---

[110] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s. 856.
[111] *TBMM Albümü 1920-2010,* s. 586.
[112] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s. 857.
[113] TBMM Arşivi *X. Dönem Mardin Milletvekili Tercüme-i Hal Evrakı,* Sicil No: 257.
[114] Cemil Koçak*, 27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları,* Yapı Kredi Yay., 2010, s.1008.

1976 yılında emekliye ayrılmış ve 1980 yılına kadar avukatlık görevini sürdürmüştür.[115] Kemal Türkoğlu 12 Mart 2005 tarihinde vefat etmiştir.[116]

[115] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998, s. 858.
[116] *TBMM Albümü 1920-2010,* s. 586.

4. BÖLÜM: TBMM IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN ÇALIŞMALARI

IX. Dönem TBMM, 22 Mayıs 1950 tarihinde çalışmalarına başlamış ve beş yasama yılı görev yapmıştır. Birinci yasama yılı 22 Mayıs 1950 tarihinde başlamış, 14 Temmuz 1950 tarihinde bitmiştir. İkinci yasama yılı 1 Kasım 1950 tarihinde başlamış, 10 Ağustos 1951 tarihinde bitmiştir. Üçüncü yasama yılı 1 Kasım 1951 tarihinde başlamış, 20 Haziran 1952 tarihinde bitmiştir. Dördüncü yasama yılı 1 Kasım 1952 tarihinde başlamış, 23 Temmuz 1953 tarihinde bitmiştir. Beşinci yasama yılı ise 1 Kasım 1953 tarihinde başlamış, 12 Mart 1954 tarihinde bitmiştir.[117]

IX. Dönem TBMM, 22 Mayıs 1950 tarihinde Hüseyin Cahit Yalçın Başkanlığında toplanmıştır. Meclis Başkanlığına İçel Milletvekili Refik Koraltan seçilmiş ve beş yasama yılı boyunca bu görevini devam ettirmiştir.[118] IX. Dönem TBMM'de birinci yasama yılında TBMM 478 üye ile açılmıştır. İkinci yasama yılında ara seçimler sebebiyle üye sayısı artarak 484 olmuştur. Üyelerin 411'i DP'li, 60'ı CHP'li, 4'ü TKP'li ve 12'si bağımsız üyeden oluşmuştur. Üçüncü yasama yılında bazı üyelerin vefat etmesi ve milletvekilliği görevini bırakması sebebiyle üye sayısı 477 olmuştur. Dördüncü yasama döneminde MP kapatıldığından üyelerin 385'i DP'li 52'si CHP'li idi.[119]

4.1.MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN IX. DÖNEM TBMM'DE ALDIKLARI GÖREVLER

IX. Dönem seçimlerinde kazanan milletvekilleri 22 Mayıs 1950 tarihinde TBMM'de yemin ederek görevlerine başlamışlardır.[120] 5 Haziran 1950 tarihinde milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanaklar TBMM'de onaylanmıştır.[121] Seçilen milletvekilleri meclis iç tüzüğüne göre görevleri süresince çeşitli görevlerde bulunmuşlardır.

---

[117] Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: *TBMM Tutanak Dergisi IX. Dönem Meclis Tutanakları.*
[118] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim: 1, s. 5.
[119] Öztürk, *a.g.e.,* Ankara 1998 s. 181.
[120] *a.g.e.,* Cilt: 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim: 1, Oturum: 1, s.3.
[121] *a.g.e.,* Cilt: 1, 5 Haziran 1950, Birleşim: 1, Oturum: 1, s. 155.

4.1.1. Aziz Uras

Aziz Uras, IX. Dönem TBMM'nin yasama döneminde dört defa Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonlarında, bir defa da Dışişleri Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimleri yapılmıştır. Aziz Uras, 374 oy ile Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonuna seçilmiştir.[122] İkinci yasama yılı 6 Kasım 1950 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 303 oy ile yeniden Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonuna seçilmiştir.[123] IX. dönem TBMM'nin üçüncü yasama yılı 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Aziz Uras, Adalet Komisyonu Tasnif Heyetinde yer almış[124] ve aynı gün yapılan Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üye seçimlerine de katılarak 291 oy ile komisyona seçilmiştir.[125] IX. dönem dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Dışişleri Komisyonu üye seçimlerine Aziz Uras ve 323 zat katılmış ve Uras, 324 oy ile komisyona seçilmiştir.[126] 27 Nisan 1953 tarihinde Dilekçe, Ekonomi, Gümrük ve Tekel Komisyonlarına eksik üyeler için seçim yapılmış ancak Aziz Uras bu seçimlerde yer almamıştır. IX. dönem beşinci yasama yılı 9 Kasım 1953 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 246 oy ile Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonuna seçilmiştir.[127]

4.1.2. Ali Rıza Erten

IX. dönem TBMM'nin yasama dönemi olan 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihlerini kapsamaktadır. Rıza Erten, IX. Dönem TBMM'nin yasama döneminde beş defa Bütçe Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimleri yapılmıştır. Rıza Erten, 365 oy ile Bütçe Komisyonuna seçilmiştir.[128] İkinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 6 Kasım 1950 tarihinde yapılmıştır. Erten, Bütçe

---

[122] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 9 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 39.
[123] *a.g.e.,* Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 28.
[124] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Ekim 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 29.
[125] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Ekim 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 34.
[126] *a.g.e.,* Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 37.
[127] *a.g.e.,* Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 38.
[128] *a.g.e.,* Cilt: 1, 29 Kasım 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 35.

Komisyonuna aday olmuş ve 301 oy ile komisyona seçilmiştir.[129] IX. dönem TBMM'nin üçüncü yasama yılı 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Rıza Erten yeniden Bütçe Komisyonuna aday olmuş ve 293 oy ile komisyona seçilmiştir.[130] Dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 323 oy ile yeniden Bütçe Komisyonuna seçilmiştir.[131] IX. dönem beşinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 9 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır. Erten, 247 oy ile Bütçe Komisyonuna seçilmiştir.[132]

4.1.3. Mehmet Kamil Boran

Mehmet Kamil Boran, IX. dönem TBMM'nin yasama döneminde dört defa Adalet Komisyonunda, beş defa da Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimleri yapılmıştır. Mehmet Kamil Boran 361 oy ile Adalet Komisyonuna,[133] 371 oy ile Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonuna seçilmiştir.[134] İkinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 6 Kasım 1950 tarihinde yapılmıştır. Mehmet Kamil Boran Adalet Komisyonu seçimlerine katılmış, 303 oy ile Adalet Komisyonu üyesi olmuştur.[135] Ayrıca aynı gün yapılan seçimlerde Boran, Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonuna da 296 oy ile seçilmiştir.[136] IX. dönem TBMM'nin üçüncü yasama yılı 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Mehmet Kamil Boran Bayındırlık Komisyonu Tasnif Heyetinde yer almış[137] ve aynı gün yapılan Adalet Komisyonu üye seçimlerine katılmış 289 oy ile komisyona seçilmiştir.[138] Ayrıca Meclis Hesapları İnceleme Komisyonuna da aday olmuş ve 293 oy ile komisyona seçilmiştir.[139] IX. dönem dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan

---

[129] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 25.
[130] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 30.
[131] *a.g.e.,* Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 36.
[132] *a.g.e.,* Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 34.
[133] *a.g.e.,* Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 34.
[134] *a.g.e.,* Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 38.
[135] *a.g.e.,* Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 24.
[136] *a.g.e.,* Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 1, s. 27.
[137] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 1, s. 27.
[138] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 29.
[139] *a.g.e.,* Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 33.

komisyonlara üye seçimlerinde Adalet Komisyonuna 320,[140] Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonuna ise 319 oy ile seçilmiştir.[141] IX. dönem beşinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 9 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır. Boran, Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonuna aday olmuş ve 246 oy ile komisyona seçilmiştir.[142]

4.1.4. Abdülkadir Kalav

IX. dönem TBMM'nin yasama dönemi 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihlerini kapsamaktadır. Abdulkadir Kalav, IX. dönem TBMM'nin yasama döneminde beş defa Maliye Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimlerinde Abdülkadir Kalav, 366 oy ile Maliye Komisyonuna seçilmiştir.[143] İkinci yasama yılı 6 Kasım 1950 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 299 oy ile yeniden Maliye Komisyonuna seçilmiştir.[144] Üçüncü yasama yılında da 289 oy ile Maliye Komisyonuna seçilmiştir.[145] Dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde de 327 oy ile Maliye Komisyonuna seçilmiştir.[146] Beşinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 9 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır. Kalav, 254 oy ile Maliye Komisyonuna seçilmiştir.[147]

4.1.5. Abdurrahman Bayar

IX. dönem TBMM'nin yasama dönemi 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihlerini kapsamaktadır. Abdurrahman Bayar, IX. dönem TBMM'nin yasama döneminde beş defa Sayıştay Komisyonunda görev almıştır.

Bayar, IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimlerinde Sayıştay Komisyonuna aday olmuş ve 361 oy ile komisyona

---

[140] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 35.
[141] *a.g.e.*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 39.
[142] *a.g.e.*, Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 37.
[143] *a.g.e.*, Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 37.
[144] *a.g.e.*, Cilt: 2, 6 Mayıs 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 27.
[145] *a.g.e.*, Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 33.
[146] *a.g.e.*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 39.
[147] *a.g.e.*, Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 37.

seçilmiştir.[148] İkinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 6 Kasım 1950 tarihinde yapılmıştır. Bayar, 299 oy ile yeniden Sayıştay Komisyonuna seçilmiştir.[149] Üçüncü yasama yılında 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 287 oy ile Sayıştay Komisyonuna seçilmiştir.[150] Dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 323 oy ile Sayıştay Komisyonuna seçilmiştir.[151] IX. dönem beşinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 9 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır. Bayar, 245 oy ile Sayıştay Komisyonuna seçilmiştir.[152]

4.1.6. Mehmet Cevdet Öztürk

IX. dönem TBMM'nin yasama dönemi 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihlerini kapsamaktadır. Cevdet Öztürk, IX. dönem TBMM'nin yasama döneminde iki defa İçişleri üç defa da Çalışma Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönemin birinci yasama yılı 29 Mayıs 1950 tarihinde komisyonlara üye seçimleri yapılmıştır. Öztürk, İçişleri Komisyonuna aday olmuş, 364 oy ile komisyona seçilmiştir.[153] İkinci yasama yılı 6 Kasım 1950 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 303 oy ile yeniden İçişleri Komisyonuna seçilmiştir.[154] Üçüncü yasama yılı 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Öztürk, Çalışma Komisyonuna aday olmuş ve 292 oy ile komisyona seçilmiştir.[155] Dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 271 oy ile Çalışma Komisyonuna seçilmiştir.[156] IX. dönem beşinci yasama yılında ise komisyonlara üye seçimi 9 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır. Öztürk, 246 oy ile yeniden Çalışma Komisyonuna seçilmiştir.[157]

---

[148] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 34.
[149] *a.g.e.*, Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 29.
[150] *a.g.e.*, Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 35.
[151] *a.g.e.*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 40.
[152] *a.g.e.*, Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 39.
[153] *a.g.e.*, Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 37.
[154] *a.g.e.*, Cilt: 2, 6 Mayıs 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 27.
[155] *a.g.e.*, Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 31.
[156] *a.g.e.*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 37.
[157] *a.g.e.*, Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 35.

4.1.7. Kemal Türkoğlu

IX. dönem TBMM'nin yasama dönemi 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihlerini kapsamaktadır. Kemal Türkoğlu, IX. dönem TBMM'nin yasama döneminde iki defa Bütçe üç defa da Dışişleri Komisyonunda görev almıştır.

IX. dönem TBMM'nin birinci yasama yılında komisyonlara üye seçimleri 29 Mayıs 1950 tarihinde yapılmıştır. Kemal Türkoğlu, Bütçe Komisyonuna aday olmuş ve 365 oy ile komisyona seçilmiştir.[158] İkinci yasama yılı 6 Kasım 1950 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Türkoğlu, 301 oy ile yeniden Bütçe Komisyonuna seçilmiştir.[159] Üçüncü yasama yılı 9 Kasım 1951 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Dışişleri Komisyonuna aday olmuş ve 292 oy ile komisyona seçilmiştir.[160] Dördüncü yasama yılı 10 Kasım 1952 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde 324 oy ile yeniden Dışişleri Komisyonuna seçilmiştir.[161] IX. dönem TBMM'nin beşinci yasama yılı 9 Kasım 1953 tarihinde yapılan komisyonlara üye seçimlerinde Kemal Türkoğlu, Maliye Komisyonu Tasnif Heyetinde yer almıştır. Ayrıca Dışişleri Komisyonuna aday olmuş ve 246 oy ile komisyona seçilmiştir.[162]

4.2.MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA FAALİYETLERİ

4.2.1. Aziz Uras

4.2.1.1.Meclis Konuşmaları

TBMM'nin 05 Haziran 1950 tarihli 6. Birleşiminde Mardin seçim tutanaklarına itirazlar yapılmıştır. Bunun üzerine Aziz Uras yaptığı konuşmada kendilerine verilen mazbataların üstünde *"itiraz yoktur"* ifadesi yer almasına rağmen itirazın neden yapıldığını sormuştur. Ancak konuşmasının devamında sonradan gelmiş bir itiraz varsa ve bu itiraz esasa, mazbataya müessir olduğu takdirde bir diyeceğinin olamadığını söylemiştir. Bu konuşmanın üzerine Meclis Başkanı Refik Koraltan, Aziz

[158] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim: 3, Oturum: 2, s. 35.
[159] *a.g.e.*, Cilt: 2, 6 Kasım 1950, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 25.
[160] *a.g.e.*, Cilt: 10, 9 Kasım 1951, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 31.
[161] *a.g.e.*, Cilt: 17, 10 Kasım 1952, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 37.
[162] *a.g.e.*, Cilt: 25, 9 Kasım 1953, Birleşim: 2, Oturum: 2, s. 35.

Uras'a itirazının mevcut olduğunu ancak burada incelenemeyeceğini komisyona sunulduktan sonra oylamaya sunulacağını söylemiştir.[163]

21 Haziran 1950 tarihindeki meclisin 11. Birleşiminde Mardin Milletvekili Dr. Aziz Uras'ın, III numaralı Geçici Dilekçe Komisyonunun 15. III. 1950 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 2122 sayılı Kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi ve III numaralı Geçici Dilekçe Komisyonu raporu okunmuştur. Rapor okunduktan sonra Aziz Uras raporda yer alan dilekçe sahibinin vefat ettiğini ve şahsa ait haklarının hükümsüz olduğunu ifade etmiştir.[164]

Aziz Uras, 11 Temmuz 1950 tarihinde "Askerlik Kanununun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesi ve bu Kanuna Geçici bir Madde Eklenmesi hakkında Kanun münasebetiyle" ile ilgili konuşmasında meclise kanun ile ilgili verilen müddetlerin yalnızca barış zamanına mı ait olduğunu ve harp zamanındaki uzatma ve kısaltmaların bu kanun hükümlerine göre mi yoksa eski kanuna göre mi olacağını sormuştur. Bu soru üzerine Milli Savunma Komisyonu Sözcüsü Seyfi Kutbeg, harp başlayınca müddetlerin mevzubahis olmadığını harp sonuna kadar devam edeceğini belirtmiştir. Bu kanunun sadece barış zamanına ait olduğunu harp zamanını kapsamadığını ifade etmiştir.[165]

Ordu Milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu münasebetiyle ile ilgili Meclisin 12 Temmuz 1950 tarihli 21. Birleşiminde Aziz Uras ile Ordu Milletvekili Fevzi Boztepe arasında tartışmalar yaşanmıştır. Boztepe, seçimlerde bütün şehirlerde cebir ve şiddetin yaşandığını belirtmiş, bunun üzerine Aziz Uras Vekilin yalan söylediğini ifade etmiştir.[166]

Meclisin 13 Temmuz 1950 tarihli 22. Birleşiminde Aziz Uras, Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında, görüşülmekte olan af ve tecil kanunu tasarısının kabul edildiği takdirde birçok vatandaşın bu duruma

[163] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 5 Haziran 1950, Birleşim: 6, Oturum: 1, s. 161.
[164] *a.g.e.,* Cilt: 1, 26 Haziran 1950, Birleşim: 13, s. 252.
[165] *a.g.e.*, Cilt: 1, 11 Temmuz 1950, Birleşim: 20, Oturum: 1, s. 525.
[166] *a.g.e.,* Cilt: 1, 12 Temmuz 1950, Birleşim: 21, Oturum: 3, s. 586.

sevineceğini dile getirmiştir. Affın da ceza kadar terbiyekar olduğunu dile getirerek af kanunun kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[167]

Meclisin 14 Temmuz 1950 tarihindeki 22. Birleşiminde Basın Kanunu görüşülmüştür. Aziz Uras, Basın Kanunu'nun 31. Maddesi görüşülürken Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı'dan sonra söz alarak Sıtkı Yırcalı'ya katılarak basının iddiasını ispat etmesi, aksi halde hesap sorulması gerektiğini sormuştur.[168]

Aziz Uras, Meclisin 29 Kasım 1950 tarihli 21. Birleşiminde konuşmasında 15 Mayıs 1950 tarihinden bugüne kadar yerleri değiştirilen Valiler ile Kaymakam, Jandarma Komutanı ve Emniyet Amirleriyle bunlar için harcanan yolluklara ve bu gibi nakil ve tahvillerin sebeplerine ve yeniden tayinleri yapılan valilere dair sözlü soru önergesini geri aldığını açıklamıştır. Çünkü bu sorunun İçişleri Komisyonunda neticeye bağladığını ifade ederek meclisin bu soru ile vaktini almak istemediğini ifade etmiştir.[169]

Aziz Uras'ın Güneydoğu Ovasının sulama projesi ile İskenderun-İran yolu ve Gurs[170] Hidro-Elektrik Santrali inşaatı hakkında Bayındırlık ve İçişleri Bakanlıklarından olan sorusu 27 Aralık 1950 tarihinde TBMM'nin 24. Birleşiminde görüşülmüştür. Kendisinin verdiği soru önergesi ile ilgili konuşmasında Çağ Çağ (Beyaz su) sularının Güneydoğu Sulama Projesi bölge için hayati bir önem taşıdığını ifade etmiştir. Sulama projesi ile Mardin Ovasının Derik'ten Böğür'e (Derinsu Köyü) kadar olan kısmı sulamanın mümkün olduğunu ifade ettikten sonra diğer sorusunda ele aldığı İskenderun-İran yolu inşaatının askeri ve siyasi bakımdan önemli olduğunu da belirtmiştir.[171]

Aziz Uras'ın Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçesi münasebetiyle ilgili yapmış olduğu konuşması 21 Şubat 1951 tarihinde TBMM'nin 47. Birleşiminde gerçekleşmiştir. Uras, bu konu ile ilgili yaptığı konuşmada

---

[167] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, 13 Temmuz 1950, Birleşim: 22, Oturum: 4, s. 634-635.
[168] *a.g.e.*, Cilt: 1, 14 Temmuz 1950, Birleşim: 23, Oturum: 4, s. 757.
[169] *a.g.e.*, Cilt: 2, 29 Kasım 1950, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 236.
[170] Gurs Vadisi, Mardin Kızıltepe ilçesi sınırları içerisinde ve merkeze 20 kilometre mesafede yer almaktadır. Vadi, şelaleleri ile ünlü ve ayrıca vadiden akan su ile un değirmenleri çalışmakta idi. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardin
[171] *a.g.e.*, Cilt: 3, 27 Aralık 1950, Birleşim: 24, Oturum: 1, s. 341.

hükümetin radyoyu DP elinden alınarak devlete iade edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[172]

24 Şubat 1951 tarihinde TBMM'nin 50. Birleşiminde Dışişleri Bakanlığı 1951 yılı bütçesi görüşülmüştür. Aziz Uras, Bütçe konusu ile ilgili konuşmasında üç konuya değinmiştir. İlk olarak, Suriye ile sınırımız olduğunu hatta sınırın güneyinde Türk vatandaşlarının da geniş miktarda arazisi olduğu için buralarda tasarruf etmenin gereksiz olduğunu ifade etmiştir. İkincisinde Türkiye-Irak arasındaki Cizre-Dicle hattının düzeltme ve bu iki ülke arasındaki ilişkilerin bugün ne durumda olduğunu anlamak istediğini dile getirmiştir. Üçüncüsünde ise Yunanla İngilizler arasında Kıbrıs adası üzerinde siyasi müzakere yapıldığından hükümetin haberi olup olmadığını sormuştur ve hükümetten bu konu ile ilgili açıklama talep etmiştir.[173]

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri 26 Şubat 1951 tarihinde TBMM'nin 52. Birleşiminde görüşülmüştür. Aziz Uras Sağlık ile ilgili konuşmasında öncelikle Sağlık Bakanının sağlık merkezleri ve bazı hizmetler için 1951 bütçe tasarısında konulmuş fazla ödenekleri bütçe zaruretleri nedeniyle Bakanlar Kurulunda kaldırmış olduğunu ve bu durumdan oldukça üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında 1950 senesinde kabul edilen Verem Savaş Kanunu ile ayrılmış olan 3.000.000 liralık ödeneklere bu yıl 2000 verem yatağı daha ilave edildiğini ve bunu memnuniyetle karşıladığını belirtmiştir. Ancak DP'nin muhalefette bulunduğu zamanlarda sıtma ile ilgili kullandığı kifayetsiz ve cılız tabirini Verem Savaş hakkında kullanmaktan çekindiğini ifade etmiştir. 1951 senesinde sıtma savaşında bütçede bu hizmete ayrılan ödeneğin az da olsa azaltıldığını ancak yapılan bu azalmanın en kısa sürede telafi edilmesini istemiştir. Konuşmasının devamında hasta yataklarının arttırılmasının mantıklı olduğunu ancak bunun da yeterli olmadığını, Doğu ve Anadolu bölgelerinde de daha fazla hasta yatağı olması gerektiğini belirtmiştir. Sağlık merkezleri konusunda CHP'nin iktidar olduğu dönemlerde birçok sağlık merkezi tesis edildiğini ve bu merkezlerin DP iktidarı döneminde de artırılması gerektiğini ifade etmiştir. 1951 Bütçesinde Trahom Savaşı ile Frengi ve Necator Ankilostom (Kancalı Kurt

[172] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 5, 21 Şubat 1951, Birleşim: 47, Oturum: 4, s. 414.
[173] *a.g.e.*, Cilt: 5, 24 Şubat 1951, Birleşim: 50, Oturum: 2, s. 690.

Enfeksiyonu) mücadelelerinin hızlandırılacağına ya da bunlarla mücadele edileceğine dair bütçede herhangi bir işaret görülmediğini ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Trahom ve Frenginin çağdaş tedavi usulleriyle yapılması hususunu gerekli olduğunu da dile getirmiştir. Çocuklarda görülen Gıda Toksikozu (Zehirlenme) ve çocuk ishalleri nedeniyle çocuk ölümlerinin yaşandığını ancak bu ölümleri engellemek için 1945'te başlayan antibiyotik mücadelesinin devam edeceğine dair bütçede kayıt göremediğini belirtmiş ve bunun önemli bir husus olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca bütçede sağlık konusunda çocuk vefatları dışında personel ve sağlık aletlerinin de arttırılmasına dair işaretlerin olmadığını ifade etmiştir.[174]

İhtiyarlık Sigortası Kanununun 40. Maddesinin kaldırılması hakkındaki kanun görüşmeleri 2 Mart 1951 tarihinde TBMM'nin 55. Birleşiminde görüşülmüştür. Bu görüşmeler esnasında Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut, CHP döneminde işçilerin haklarının ihlal edildiğini ifade etmiştir. Bu sözlere Aziz Uras şu şekilde cevap vermiştir: [175]

> *"Halil Sezai arkadaşımız doğrudan doğruya bu işin kompetanı olarak bu hususun bu suretle halledilmesinde isabet olduğuna kaani. Bu işte şimdi muhalefetin politika yaptığını ortaya koyup işçiyi kışkırtan kim oluyor? Biz işçiyi müdafaa etmekteyiz. Yalnız çifte tayın alınmasın diye iş vereni müdafaa ettik, Allah rızası için siz düşünün, bu haksız hedefsiz sözlere karşı bizim sıra kapaklarına vurduğumuza neden iştirak etmediğinize hayret ediyorum."*

Eski Ekonomi Bakanı ve Kocaeli Milletvekili Sırrı Bellioğlu'nun hükümlü bulunduğu cezanın affına dair Kanun münasebetiyle 30 Nisan 1951 tarihinde TBMM'nin 70. Birleşiminde görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu ile ilgili konuşmasında mizacı itibarı ile her zaman affın lehinde olduğunu ifade etmiştir. Hatta Eski Ekonomi Bakanı ve Kocaeli Milletvekili Sırrı Bellioğlu'nun affedilmesini istemiştir. Ancak konuşmasının devamında dilek komisyonunun mucip sebebinin yersiz olduğunu belirtmiş. Ayrıca raporda askeri birlikleri teşvik etme suçunun mazur görüleceği ifade edildiğinden Aziz Uras, politik düşüncelerle yazılmış bu sözlerin bazı şahıslar için psikomoral iklim yaratması imkanından tedirgin olmuştur.[176]

---

[174] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 5, 26 Şubat 1951, Birleşim: 52, Oturum: 2, s. 926-927.
[175] *a.g.e.,* Cilt: 6, 2 Mart 1951, Birleşim: 55, Oturum: 1, s. 10.
[176] *a.g.e.,* Cilt: 6, 30 Nisan 1951, Birleşim: 70, Oturum: 1, s. 350.

28 Kasım 1951 tarihinde TBMM'nin 10. Birleşiminde Aziz Uras'ın Trahom ve Zührevi hastalıklarla mücadelede yeni antibiyotiklerin kullanılması sistemine geçilip geçilmediğine ve bundan fayda mülâhaza edilip edilmediğine dair sorusu görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu ile ilgili yaptığı konuşmada 1945 yılında kızının Toksi Enfeksiyonu geçirdiğini ve bir doktor arkadaşının Filipinler'den gelmiş prospektüsü tıbbi literatürleriyle birlikte ona bir tüp ilaç gönderdiğini ve bu ilacın şuan piyasada bulunan Sulfa-Guvanil(Bulaşıcı ve salgın hastalıkları için tedavide kullanılan ilaç) olduğunu ifade etmiştir. Çocuğu bu ilacı kullanarak iyileştiği için Aziz Uras, VII. Dönem Büyük Millet Meclisine önerge takdim ederek bu ilacın ishale karşı kullanıp kullanılamayacağını sormuştur. Takdim ettiği bu önergeden sonra ilacın ülkemize getirtildiğini ifade etmiştir.[177]

Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın yurdun muhtelif bölgelerindeki akaryakıt yetersizliğine karşı alınan tedbirlerin neden ibaret olduğuna dair sorusu 3 -17 Aralık 1951 tarihinde TBMM'nin 12. ve 18. Birleşiminde görüşülmüştür. 12. Birleşimde Aziz Uras bu konu ile ilgili konuşmasında bir aydır Güneydoğu illerinde akaryakıtın karaborsaya düştüğünü ifade etmiştir. Bunun sebebin ise tedbirde kifayetsizlik olduğunu belirtmiştir. Ancak bu birleşimde Ekonomi ve Ticaret Bakanı seyahatte olduğundan Aziz Uras eleştirilerini daha sonra yapacağını söylemiştir.[178] 18. Birleşimde yaptığı konuşmasında bu soruyu sormadan önce bu sorunun giderilmesi için petrol ofisi umum müdürünü ve bu konu ile alakalı diğer müdürleri ziyaret ettiğini ancak hiçbir çözüme ulaşamadığını ifade etmiştir. Mardin ovasında yaklaşık 600 kadar motorlu ziraat aleti bulunduğu için akaryakıt ihtiyacının her şeyden önemli olduğunu belirtmiş ve ulaşımı sıkıntılı mevkilere depolar kurulması gerektiğini ifade etmiştir. [179]

Aziz Uras 15 Şubat 1952 tarihinde TBMM'nin 40. Birleşiminde Gurs Hidro Elektrik Santrali inşaatının ne durumda olduğuna ve şehre su ve elektrik verilmesinin ne zaman mümkün olacağına, Çağ-Çağ sulama plân tatbikatına, İskenderun-İran yolunun Urfa-Cizre kısmı inşaatına ve Dicle ve Hezil Çayı üstünde köprü veya bir varagele[180] inşaatının bu yıl için de mümkün olup olmayacağına dair sorusu münasebetiyle ilgili

---

[177] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 10, 28 Ocak 1951, Birleşim: 10, Oturum: 1, s. 269-270.
[178] *a.g.e.,* Cilt: 11, 03 Aralık 1951, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 9.
[179] *a.g.e.,* Cilt: 11, 17 Aralık 1951, Birleşim: 18, Oturum: 1, s. 197.
[180] Bir şeyi bir yerden bir yere çekerek götürüp getirmeye yarayan halat. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: *Türkçe Sözlük,* Türk Dil Kurumu Yay., 1998, s. 2330.

konuşmasında Dahiliye Vekilinden Mardin'in içme suyu üzerinde hassasiyetle durması gerektiğini rica etmiştir. Çünkü nisan ayından beri Mardin halkının kurtlanmış su içtiğini belirtmiştir.[181]

26 Şubat 1950 tarihinde TBMM'nin 48. Birleşiminde Dışişleri Bakanlığı 1952 yılı bütçesi münasebetiyle Aziz Uras Dışişleri Bakanlığı bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmada Arap devletlerine değinerek; Son zamanlarda Arap devletlerinin basınlarında aleyhimize yayınlar olduğunu ve bunun sebebinin ne olduğunu bir türlü bilmediğini belirtmiştir. Aziz Uras, bu ülkelere yaptığı seyahatlerde bazı kötü ruhların orada kendilerine karşı çalıştığımızı hissettirdiğini ve bunu yaptığı seyahatte de bazı şahıslardan duyduğunu ifade etmiştir. Buna karşı Dışişleri Bakanlığının herhangi bir tedbirde bulunup bulunmadığını sormuştur. Konuşmasının devamında Suriye'de yeni bir rejimin olduğunu ve bir arazi reformu yapılarak topraksız adamlara arazi dağıtıldığını söylemiştir. Ancak Güneydoğudaki Türk vatandaşlarının mallarının da dağıtıma tabi tutulduğunu belirterek Dışişleri Bakanlığının bu hususta dikkatli davranması gerektiğini belirtmiştir.[182]

27 Şubat 1952 tarihinde TBMM'nin 49. Birleşiminde Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, ilgili kurumların 1952 yılı bütçeleri münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmasında Türk İslam kültürünün kalıntılarının zamanla bozulduğunu, bu nedenle Milli Şerefin varlığı olan bu Türk İslam kültürüne yapılan harcamaların manevi bir yatırım olduğunu söylemiştir. Konuşmasının devamında Hüsamiye Medresesi ve Zinciriye Medresesinin bizim için gurur kaynağı olduğunu belirterek bunların tamiri ve korunması için gerekli harcamaların yapılması gerektiğini de ifade etmiştir.[183]

28 Şubat 1952 tarihinde TBMM'nin 50. Birleşiminde Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmada; Gümrük ve Tekel Bakanının söylediği Güney sınırının bütün Gümrük Muhafaza hattı boyunca muhafaza edilmediği ve muhafaza

---

[181] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 13, 15 Şubat 1952, Birleşim: 40, Oturum: 1, s. 283.
[182] *a.g.e.,* Cilt: 13, 26 Şubat 1952, Birleşim: 48, Oturum: 2, s. 901.
[183] *a.g.e.,* Cilt: 13, 27 Şubat 1952, Birleşim: 49, Oturum: 1, s. 956.

edilmesine imkân olmadığı sözlerine katıldığını belirtmiştir. Hatta gümrük rejimleri ve fiyat farkları iki tarafta da uygunsuz oldukça bunların önüne geçmenin imkânı olmadığını belirtmiştir. Sınır hattında hudut pazarları açılırsa Gümrük ve Tekel Bakanlığı Bütçesine beyaz oy vereceğini; ancak bu yolla vatandaşların ıstırabının dineceğini belirtmiştir.[184]

Aynı tarihte Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Demiryolları ve Limanları, Devlet Hava Yolları ve Posta, Telgraf ve Telefon Genel Müdürlükleri 1952 yılı Bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, bu konu münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmada yabancı şirketten devraldığımız güney demir yollarına değinmiştir. Bu demir yollarını yarık, çatlak ve araba malzemesi olarak bir harabe halinde aldığımızı ve bugün de hala aynı durumda olduğunu belirtmiştir.[185]

26 Mart 1952 tarihinde TBMM'nin 53. Birleşiminde Malatya Milletvekili Mehmet Sadık Eti ve Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Milletvekilliği dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başkanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon Raporu görüşülmüştür. Aziz Uras, Kore şehitleri hakkında söylediği sözleri nedeniyle milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında yaptığı konuşmada Kore şehitlerine değinerek; Kore'ye gönderilen askerlerimizden şehit düşenlerin mübarek kanı hala gereği gibi değerlendirilmemiştir sözlerini kullandığını ancak bu sözlerin farklı yerlere çekildiğini ifade etmiştir. Kore'de ölen şehit değil sözlerini söylemediğini zaten bu sözlerin hem doktorluk mesleğine hem de kültürüne aykırı olduğunu söylemiş ve olayın nasıl geliştiğini anlattıktan sonra karar ve tensibin onlara kaldığını herhangi bir fikir ve beyanda bulunmayacağını söylemiştir.[186] Aynı konu ile ilgili diğer bir konuşmasında Bilecik Milletvekili İsmail Aşkın'ın yalan söylediğini, onun Kore ile ilgili konuşma yaptığı sırada Kars Milletvekili Abbas Çetin ve Malatya Milletvekili Mehmet Sadık Eti'nin yanında olduğunu şayet onlar da evet derlerse meclisten istifa edeceğini belirtmiştir. Kore ile ilgili o manasız ve densiz sözlerinin kendisinden çıkmadığını belirterek kendisini savunmuştur.[187] Aziz Uras'ın dokunulmazlığı ile ilgili komisyon raporuna göre Kore

[184] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 13, 28 Şubat 1952, Birleşim: 50, Oturum: 1, s. 1116.
[185] *a.g.e.,* Cilt: 13, 28 Şubat 1952, Birleşim: 50, Oturum: 4, s. 1176.
[186] *a.g.e.,* Cilt: 14, 26 Mart 1952, Birleşim: 53, Oturum: 1, s. 41.
[187] *a.g.e.,* Cilt: 14, 26 Mart 1952, Birleşim: 53, Oturum: 1, s. 46.

şehitleri ile ilgili sarf ettiği sözlerin ceza kanununun 161. Maddesinde yazılı suç mahiyetinde görülmediğinden milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir.[188]

12 Mayıs 1952 tarihinde TBMM'nin 71. Birleşiminde Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Mardin'de oturan Efram Çirbaka hakkındaki Dilekçe Komisyonu kararı münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmada bu vatandaşın Lozan Konferansından önce 7 yaşlarındayken Lübnan Beyrut'a halasının yanına götürüldüğünü ve bir müddet sonra bu vatandaşın Lozan Antlaşması gereğince seçim hakkını kullanmak için memleketi Mardin'e döndüğünü söylemiştir. Ancak Lübnan vatandaşlığına geçtiğini ve Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığından düşürüldüğünü belirtmiş ve bu kararın yeniden gözden geçirilmesini istemiştir.[189] Dilekçe komisyonu raporuna göre Aziz Uras'ın bu talebi reddedilmiştir.[190]

26 Mayıs 1952 tarihinde TBMM'nin 76. Birleşiminde Aziz Uras'ın Mardin'in Zedi (Alakuş) köyüne verilen traktörün geri alınması sebebine dair İçişleri Bakanlığından olağan sorusu görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu ile ilgili konuşmasında olayı şu cümlelerle anlatmıştır: [191]

> *"Arkadaşlar, İller Bankası Kanunu mucibince Gülharin (Ortaköy) isminde bir köye bir traktör veriliyor, Gülharin (Ortaköy) istemiyor. Vali Rıfat Bingöl bunu yanındaki Zedi (Alakuş) köyüne tahsis ediyor. Zedi (Alakuş) köyü alıyor, garaj yapıyor, akar yakıt alıyor, ondan sonra bir işletme açıyor, bir hayli, 6-7 bin liralık bir masrafa giriyor. Kısa bir müddetten sonra DP Başkanı müracaat ediyor; bunu buradan alacaksınız; Zedi (Alakuş) köyü Halk Partilidir diyor ve böyle yapılıyor. Traktör geri isteniyor. Zedi (Alakuş) köyü diyor ki: Efendim traktörü veren validir. Masraf ettik. İşletme açtık, şimdi Halk Partiliyiz diye geri almak istiyorsunuz, hiç olmazsa masrafımızı geri versinler. Kendilerine cevap veriliyor, öyle de olmaz. Size gayrikanuni bir tahsis yapılmış, valinin tahsis yapmaya hakkı yok."*

13 Haziran 1952 tarihinde TBMM'nin 84. Birleşiminde Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç'ın gündemdeki yazılı seçim ve kanun görüşmelerinin sözlü sorudan önce

---

[188] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 14, 26 Mart 1952, Birleşim: 53, s.107
[189] *a.g.e.*, Cilt: 15, 12 Mayıs 1952, Birleşim: 71, Oturum: 1, s. 175.
[190] *a.g.e.*, Cilt: 15, 12 Mayıs 1952, Birleşim: 71, s. 177
[191] *a.g.e.*, Cilt: 15, 26 Mayıs 1952, Birleşim: 76, Oturum: 1, s. 350.

yapılması teklifinden sonra Aziz Uras, Sıtkı Atanç'ın bu takririnin kabul edilmemesini istemiştir.[192]

20 Haziran 1952 tarihinde TBMM'nin 88. Birleşiminde Millî Savunma Bakanlığı Gülhane Askerî Tıp Akademisi ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin bir diğerinden ayrılması hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili Aziz Uras konuşmasında Gülhane'nin Eskişehir veya Sivas'a nakledilmemesi gerektiğini ancak Haydar Paşaya nakledilirse diyeceğinin olmadığını ve iyi bir karar alınmış olacağını belirtmiştir.[193]

17 Kasım 1952 tarihinde TBMM'nin 5. Birleşiminde Aziz Uras, Doğu ve Güneydoğu Ovalarındaki motorlu ziraat makina ve aletlerinin yedek aksamının çiftçinin eline kolaylıkla geçebilmesi için ne düşünüldüğüne dair sözlü sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında Güneydoğu Anadolu Ovasının bir tamirhaneye ihtiyacı olduğuna değinerek orada bir tane bile tamirhane olmadığını söylemiştir. Sekiz on tane seyyar tamirhane ile bu işin olmayacağını oraya sabit bir tamirhane yapılması gerektiğini belirtmiştir.[194]

Aziz Uras, 17 Kasım 1952 tarihinde TBMM'nin 5. Birleşiminde soruların kanun teklifi ve tasarılardan sonraya bırakılması hakkındaki önerge münasebetiyle ilgili söz alarak şu sözleri söylemiştir: [195]

> *"Arkadaşlar, önümüzde tatil yok. Sual müessesesi tamamen bir kontrol ve murakabe müessesesidir. Zaten suallerimizin çoğu 7-8 ay evvel verilmiştir. Tehir sebebi gayet makul olursa biz de inkıyat ederiz, fakat sebep yok."*

19 Kasım 1952 tarihinde TBMM'nin 6. Birleşiminde Aziz Uras usul hakkında konuşmak için söz istemiştir. Aziz Uras konuşmasında bir milletvekilinin iki defa hazır bulunmadığı vakit sorusunun düştüğünü, ancak kendi sorusunun üç defadır geri atıldığını belirtmiştir.[196]

1 Aralık 1952 tarihinde TBMM'nin 11. Birleşiminde Gündemdeki kanun teklifi ve tasarılarının sorulardan önce görüşülmesi hakkındaki önerge görüşülmüştür. Aziz Uras, bu konu ile ilgili konuşmasında mecliste çok zamanlarının olduğunu şayet zaman

---

[192] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 16, 13 Haziran 1952, Birleşim: 84, Oturum: 1, s. 191.
[193] *a.g.e.*, Cilt: 16, 20 Haziran 1952, Birleşim: 88, Oturum: 3, s. 418-419.
[194] *a.g.e.*, Cilt: 17, 17 Kasım 1952, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 188.
[195] *a.g.e.*, Cilt: 17, 17 Kasım 1952, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 173.
[196] *a.g.e.*, Cilt: 17, 19 Kasım 1952, Birleşim: 6, Oturum: 1, s. 226.

yetişmiyorsa bile her gün toplanabileceklerini söylemiştir. Bu yüzden diğer vekillere de önergenin aleyhinde oy vermelerini rica etmiştir.[197]

03 Aralık 1952 tarihinde TBMM'nin 12. Birleşiminde Aziz Uras'ın Çağ Çağ sulama projesinin ne safhada olduğuna dair sorusu görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu ile ilgili konuşmasında Çağ Çağ Güneydoğu sulama işi için ayrılan paraların faydasız yerlere harcandığını söylemiştir. Ancak Çağ Çağ suyu kanallarının ülke sınırın yanında yapılmasını yanlış bulduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Bakandan bizzat gidip oraları tetkik ve tahkik etmesini istemiştir. Çünkü Çağ Çağ sulama işinin sınır yanında yapılmasının daha çok komşu ülkeye yarar sağlayacağını söylemiştir.[198]

3 Aralık 1952 tarihinde TBMM'nin 9. Birleşiminde Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Dicle üzerinde kurulması düşünülen varagele hakkındaki sözlü sorusu görüşülmüştür. Aziz Uras konuşmasında kendi sorusu ile ilgili Güneydoğu Anadolu'yu ikiye ayıran Cizre'nin önünden geçen Dicle'nin üstünde bir geçit yapmanın gerekli olduğunu dile getirmiştir.[199]

03 Aralık 1952 tarihinde TBMM'nin 12. Birleşiminde Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Mardin ilinin asayiş durumu hakkındaki sözlü sorusu görüşülmüştür. Uras bu konu ile ilgili konuşmasında 1950'den önce Mardin'deki asayişin iyi olduğunu ancak şimdilerde Mardin'de anarşiye benzer asayiş olayların yaşandığını söylemiştir. Hatta Mardin tarihinde daha önce bu tarz asayiş olayların kaydedilmediğini belirtmiştir. Urasın sorusuna karşılık İçişleri Bakanı Ethem Menderes, anarşiyi andıran asayiş olaylarının yaşanmadığını ancak ufak hadiselerin bile yaşanmaması için Mardin ilinde gerekli emniyet tedbirlerinin alındığını belirtmiş ve Mardin iline yapacağı seyahatten sonra bu soruyu yeniden cevaplandıracağını ifade etmiştir.[200]

Aziz Uras, 16 Ocak 1953 tarihinde TBMM'nin 28. Birleşiminde Türk Tabipleri Birliği Kanunu münasebeti ile ilgili konuşmasında bu kanunun düzenlenmesini sağlayan arkadaşlara teşekkürlerini iletmiştir. Konuşmasının devamında da bu kanunun

---

[197] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 18, 01 Aralık 1952, Birleşim: 11, Oturum: 1, s. 6.
[198] *a.g.e.,* Cilt: 18, 03 Aralık 1952, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 50.
[199] *a.g.e.,* Cilt: 18, 03 Aralık 1952, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 47.
[200] *a.g.e.,* Cilt: 18, 03 Aralık 1952, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 46.

doktorların hakkını azami bir şekilde koruduğu için bu tasarının kabulünü rica etmiştir.[201]

21 Şubat 1953 tarihinde TBMM'nin 49. Birleşiminde Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaleti, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, bu konu ile ilgili konuşmasında sağlık ile ilgili isteği olduğunu dile getirmiştir. Öncelikle antibiyotiklerin ülke genelinde bulundurulması isteyerek bu konuda Ticaret Bakanlığına ricada bulunmuştur. Konuşmasında değindiği ikinci bir konu ise önemli ilaçların karaborsada satılmasıdır. Bu ilaçların isimlerini vekile arz ederek konu ile ilgilenmesini istemiştir. Ayrıca Amerika'dan ve İngiltere'den ithal edilmiş ilaçların prospektüslerinin Türkçe olması gerektiğine değinmiştir.[202]

23 Şubat 1953 tarihinde TBMM'nin 51. Birleşiminde İçişleri Vekaleti 1953 yılı bütçesi görüşülmüştür. Aziz Uras, bu konu münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmada asayiş konusuna değinerek ülkenin bazı bölgelerinde güvenliğin sağlanamadığını dile getirmiştir. Asayişin sağlanması için iyi bir valiye gerek olduğunu belirtmiştir.[203] Konuşmasının diğer bir bölümünde iyi vali ile ne kastettiğini şu şekilde açıklamıştır:[204]

> *"Karakter ve yürek itibariyle herhangi bir surette esen havaya göre istikamet almayan, ancak kavak yeli estiği takdirde küçük inhinalar gösteren Valiyi kastettim."*

25 Şubat 1953 tarihinde TBMM'nin 53. Birleşiminde Millî Eğitim Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, bu görüşmelerde Mardin'deki Hüsamiye Medresesi, Zinciriye Medresesi ve Muzafferiye Medresesine değinerek bu üç abidenin önemini vurgulamıştır. Buralara bir miktar ödenek ayrılmasını talep etmiştir.[205]

26 Şubat 1953 tarihinde TBMM'nin 54. Birleşiminde Bayındırlık Vekâleti, Karayolları Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, bu konu

---

[201] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 19, 16 Ocak 1953, Birleşim: 28, Oturum: 1, s. 228.
[202] *a.g.e.*, Cilt: 20, 21 Şubat 1953, Birleşim: 49, Oturum: 1, s. 647.
[203] *a.g.e.*, Cilt: 20, 23 Şubat 1953, Birleşim: 51, Oturum: 1, s. 792.
[204] *a.g.e.*, Cilt: 20, 23 Şubat 1953, Birleşim: 51, Oturum: 1, s. 800.
[205] *a.g.e.*, Cilt: 20, 25 Şubat 1953, Birleşim: 53, Oturum: 2, s. 994.

ile ilgili konuşmasında yer altı suyu mevzusuna değinerek bunun ancak Urfa ve Mardin'de yapılabileceğini ifade etmiştir. Yeraltı suyu işinde Mardin ve Urfa'dan başlanmasını talep etmiştir.[206]

Aziz Uras, 06 Ocak 1954 tarihinde TBMM'nin 25. Birleşiminde Afyonkarahisar Milletvekili Ali İhsan Sabis'in Mısır hükümeti tarafından Türkiye Elçisi hakkında alınan karar[207] münasebetiyle ilgili konuşmasında kendisinin de hükümete aynı konu ile ilgili takrir vermiş olduğunu belirtmiştir.[208] Bu olayın sert ve acı bir hareket olduğunu dile getirmiş ve bu konunun önce gizli bir toplantı halinde mecliste görüşülmesini daha sonra da alınacak karar ve cevabın millete ilan edilmesini teklif etmiştir.[209]

25 Ocak 1954 tarihinde TBMM'nin 33. Birleşiminde Emekli, Dul ve Yetim Aylıklarına Zam Yapılması hakkındaki kanun görüşülmüştür. Aziz Uras bu konu ile ilgili konuşmasında bu duruma göre emeklilerin 1930'dan öncekiler ve 1930'dan sonrakiler olmak üzere iki kategoriye ayrıldığını belirtmiştir. Bunların eşit hale getirilmesi durumunda mali portrenin nasıl olacağını sormuştur.[210]

25 Şubat 1954 tarihinde TBMM'nin 50. Birleşiminde Nafıa Vekâleti, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü ve Karayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı Bütçeleri görüşülmüştür. Aziz Uras, bu görüşmede bazı işlerin 2-3 senedir tamamlanmamasından yakınmıştır. Bunlardan biri olan İskenderun ve Hakkâri yolunun bir kısmının hala bitirilmediğini dile getirmiştir. Konuşmasının devamında Silopi'de bir köprüye ihtiyaç olduğunu da dile getirmiştir.[211]

---

[206] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 20, 26 Şubat 1953, Birleşim: 54, Oturum: 1, s. 1080.
[207]Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay ile Mısır Başvekil Muavini Albay Cemal Abdülnasır arasında 2 Ocak akşamı Kahire Operasının istirahat salonunda birtakım olaylar yaşanmıştır. 3 Ocak sabahı Mısır İçişleri Bakanı, Türkiye Büyükelçiliği Askeri Elçiyi nezdine davet ederek, Türkiye Büyükelçisi Hulusi Fuat Tugay'ın Başvekil Muavini ve Mısır Hükümetine hakaret ettiği gerekçesi ile iki gün içinde Mısır'ı terk etmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt:27, 6 Ocak 1954, s. 63.
[208] *a.g.e.,* Cilt: 27, 6 Ocak 1954, Birleşim: 25, s. 62.
[209] *a.g.e.,* Cilt: 27, 6 Ocak 1954, Birleşim: 25, Oturum: 1, s. 41.
[210] *a.g.e.,* Cilt: 27, 25 Ocak 1954, Birleşim: 33, Oturum: 1, s. 329.
[211] *a.g.e.,* Cilt: 28, 25 Şubat 1954, Birleşim: 50, s. 937.

4.2.1.2.Takrirler

Aziz Uras, 26 Mayıs 1950 tarihinde Dilekçe Komisyonuna 3. Numaralı Geçici Dilekçe Komisyonunun 15 Mart 1950 tarihli haftalık karar cetvelindeki 2122 sayılı kararın mecliste görüşülmesine dair önerge vermiştir.[212] 21 Haziran 1950 tarihinde Dilekçe Komisyon Raporu mecliste okunmuştur. Rapor okunduktan sonra Aziz Uras, dilekçinin vefat ettiği için bu şahsa ait haklarının düştüğünü söylemiştir.[213] 23 Haziran 1950 tarihinde ise Aziz Uras 3. Numaralı Geçici Komisyonun 15 Mart 1950 tarihli haftalık karar cetvelindeki 2122 sayılı kararın görüşülmesine dair olan önergesinin geri verilmesi hakkında önerge vermiştir. Önergenin geri verilmesine dair oylama kabul edilerek 4/27 sayılı önergeye ait rapor gündemden çıkarılmıştır.[214]

Aziz Uras 06 Haziran 1951 tarihinde dilekçe komisyonuna 1 Numaralı Geçici Dilekçe Komisyonunun 4 Haziran 1951 tarihli haftalık karar cetvelindeki 697 sayılı kararın mecliste görüşülmesine dair önerge vermiştir.[215] Önerge, Sait Omay ve arkadaşları hakkında komisyonca alınan karara karşı Aziz Uras'ın itirazı ile ilgilidir. 18 Temmuz 1951 tarihinde önerge gündeme gelmiştir.[216] 20 Temmuz 1951 tarihinde Aziz Uras'ın önergesi ve 1 Numaralı Geçici Dilekçe Komisyonu raporu okunmuştur.[217] Rapora göre komisyonun verdiği karar kanun ve teamüllere tamamen uygun olduğu için itiraz önergesinin reddine oy birliği ile karar verilmiştir. Sait Omay ve arkadaşının komisyona verdiği dilekçe şu şekildedir:[218]

> "*Adı geçen Sait Omay ve arkadaşı, yüksek makamlarından komisyonumuza havale buyurulmuş olan dilekçelerinde; Mardin'de (Hacı Badik Ağa) Vakfının, Vakıflar Kanununun 39. maddesi uyarınca mazbut vakıflar arasına alındığından ve kendilerine müracaatlarına takaddüm eden bir yıllık gelirinin ancak % 50'si nispetinde intifa hakkı tesis edilmiş olup bilâhara vakfın geliri arttığı halde intifa haklarının artırılmadığından bahisle, emsali gibi; evlâda meşrut olan Haçı (Hacı Sadık Ağa) vakfının da mazbutiyeti kaldırılarak tayin edilecek mütevellisine devredilmesi için ya Vakıflar Kanununda değişiklik yapılmasını yahut bu hususta Meclisçe bir karar verilmesini istemektedirler.*"

---

[212] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 19 Haziran1950, Birleşim: 10, Oturum: 1, s. 199.
[213] *a.g.e.*, Cilt: 1, 21 Haziran 1950, Birleşim: 11, Oturum: 2, s. 238.
[214] *a.g.e.*, Cilt: 1, 23 Haziran 1950, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 244-245.
[215] *a.g.e.*, Cilt: 8, 06 Haziran 1951, Birleşim: 86, s. 61.
[216] *a.g.e.*, Cilt: 9, 18 Temmuz 1951, Birleşim: 101, s. 185.
[217] *a.g.e.*, Cilt: 9, 20 Temmuz 1951, Birleşim: 102, Oturum: 1, s. 235-235.
[218] *a.g.e.*, Cilt: 9, 20 Temmuz 1951, Birleşim: 102, Oturum: 1, s. 237.

Aziz Uras 07 Aralık 1952 tarihinde Dilekçe Komisyonunun 5 Aralık 1951 tarihli karar cetvelindeki 1234 sayılı kararın mecliste görüşülmesine dair önerge vermiştir.[219] Aziz Uras verdiği önerge ile Mardin'de oturan Efram Çirbaka hakkında Selef Dilekçe Komisyonunca verilen 5 Aralık1951 gün ve 19 sayılı haftalık cetvelle neşredilen 30 Temmuz 1951 tarihli ve 1934 numaralı karara itiraz etmiştir. Önerge raporu 12 Mayıs 1952 tarihinde mecliste okunmuştur. Rapora göre Dilekçe Komisyonu itirazı dayanaksız bulmuş ve bu itirazın reddedilmesi gerektiğini belirterek konunun meclisin yüksek tasvibine sunulmasını teklif etmiştir. Aziz Uras, eğitim için Lübnan'a giden kendi arzusu dışında Lübnan vatandaşı olan Efram Çırbaka'nın Türk vatandaşlığından çıkarıldığı için seçim hakkının olmadığını belirtmiş ancak bu olayın kendi arzusu dışında geliştiğini belirterek konunun tekrar görüşülüp karara bağlanmasını istemiştir.[220]

Mardin Milletvekili Aziz Uras, 16 Nisan 1951 tarihinde Maliye ve Bütçe Komisyonlarına; Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunun 93. maddelerine bir fırka eklenmesi hakkında kanun teklifi (2/201) vermiştir.[221] 26 Kasım 1952 tarihinde teklifi reddedilmiştir.[222]

Aziz Uras, 11 Temmuz 1951 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair kanun teklifi (2/271) vermiştir.[223] 26 Kasım 1952 tarihinde teklifi reddedilmiştir.[224]

4.2.1.3.Gensoru

Aziz Uras, Mardin'in Kordis (Yardere) köyü muhtarı Mehmet Elik hakkındaki Danıştay ilamının yerine getirilmemesi dolayısıyla İçişleri Bakanlığından gensoru açılmasına dair önerge vermiştir.[225] 14 Haziran 1952 tarihinde ise Aziz Uras bu önergenin geri verilmesi hakkında önerge vermiştir.[226]

---

[219] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 11, 07 Aralık 1951, Birleşim: 14, Oturum: 1, s. 69.
[220] *a.g.e.,* Cilt: 15, 12 Mayıs 1952, Birleşim: 71, Oturum: 1, s. 175-181.
[221] *a.g.e.,* Cilt: 6, 16 Nisan 1951, Birleşim: 65, s. 199.
[222] *a.g.e.,* Cilt: 17, 26 Kasım 1952, Birleşim: 9, Oturum: 1, s. 321.
[223] *a.g.e.,* Cilt: 9, 11 Temmuz 1951, Birleşim: 98, s. 83.
[224] *a.g.e.,* Cilt: 17, 26 Kasım 1952, Birleşim: 9, Oturum: 1, s. 321.
[225] *a.g.e.,* Cilt: 16, 13 Haziran 1952, Birleşim: 84, s. 190.
[226] *a.g.e.,* Cilt: 16 18 Haziran 1952, Birleşim: 86, s.268

4.2.1.4.Yazılı Sorular ve Cevaplar

Mardin Milletvekili Aziz Uras 20 Ocak 1954 tarihinde; Millî Savunma Bakanlığına, Askeri Terfi Kanunu Layihasının ne zaman meclise sunulacağına dair yazılı soru vermiştir. Milli Savunma Vekili Kenan Yılmaz, Aziz Uras'ın yazılı sorusuna verdiği cevapta; konu üzerindeki çalışmaların sona ermek üzere olduğunu bildirmiştir.[227]

4.2.2. Ali Rıza Erten

4.2.2.1.Meclis Konuşmaları

Ali Rıza Erten, çeşitli kanunlarla mevcut geçici tazminat ve yabancı dil ikramiyeleri ile sair ikramiyeler hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında; kanun tasarısının yabancı dil mükâfatı ile Ankara memurlarına yıllardan beri geçici tazminat ismi altında verilmekte olan kira bedeline yardım mahiyetindeki ödeneğin ve genel olarak devlet memurları ile katma bütçeli ve tamamen İktisadi Devlet Teşekkülü karakterinde bulunan bir kısım idare memurlarına olağanüstü gayret ve çalışmalarını teşvik için verilen ikramiyenin ve bir de fevkalade hallerin devamı müddetince yardımcı öğretmenlere verilen zamla aynı yardımın kaldırılmış hükümlerini içerdiğini açıklamıştır.[228] Bu açıklamadan sonra kanun tasarısında yer alan Ankara'da memurluk yapanlara kira ödeneğinin bugünkü şartlar içinde dayanağı kalmadığı gerekçesi ile eleştirmiş ve bu ödeneğin Ankara'daki memurlara verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. [229]

Rıza Erten, Tarım Vekâleti Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri münasebetiyle ilgili konuşmasında Tarım Vekaleti 1953 yılı bütçesinin Umum Devlet Bütçesine nazaran arz ettiği nispetin geçen yılınkinden daha aşağıda olduğunu belirtmiştir. Zirai kalkınmanın gerçekleşmesi için Vekalet Bütçesinin yeterli derecede ödenek sağlaması gerektiğini söylemiştir.[230]

---

[227] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 27, 25 Ocak 1954, Birleşim: 33, Oturum: 1, s. 353.
[228] *a.g.e.*, Cilt: 5, 05 Şubat 1951, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 38.
[229] *a.g.e.*, Cilt: 5, 05 Şubat 1951, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 39.
[230] *a.g.e.*, Cilt: 20, 26 Şubat 1953, Birleşim: 54, Oturum: 3, s. 1145.

4.2.3. Mehmet Kamil Boran

4.2.3.1.Meclis Konuşmaları

13 Temmuz 1950 tarihinde TBMM'nin 22. Birleşiminde Bazı Suç ve Cezaların affı hakkındaki kanun görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran, bu konu münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmasında çoğu zaman bir suçluyu önleyici tedbir olmak üzere hapsetmenin lüzumsuz olduğunu çünkü hapis cezasında masumların kötü arkadaşlar edinip kötülüğe başlayabileceğini dile getirmiştir. Konuşmasının devamında rüşvet, irtikap ve zimmet konularına değinerek normal hırsızlığın affedildiği ancak zimmet ve ihtilas suçlarının affedilmemesinin af kanunu esaslarına aykırı olduğunu söylemiştir. Af kanununun devlet mallarını çalanlar için de geçerli olması gerektiğini belirtmiştir. Zimmet ve ihtilas suçlarının artmaması için önleyici tedbirler almak gerektiğini de ifade etmiştir.[231]

22 Şubat 1951 tarihinde TBMM'nin 2. Birleşiminden Adalet Bakanlığı 1951 yılı bütçesi görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran, bu konu münasebetiyle ilgili konuşmasında; Ağır Asliye Sulh Ceza Hukuk Mahkemeleri ve Yargıtay'ın muhtelif ceza ve hukuk dairelerinden örnekler vererek buralarda yıllara göre gelen işlerin adedi ve çıkarılan işlerin sayısının daima artış gösterdiğini ifade ederek adalet teşkilatının genişletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca 1951 Bütçe Komisyonunda kabul edilen bütçe miktarının 1950 yılı bütçesinden daha az olduğunu söylemiş ve her yıl Adalet Bütçesinin artması gerektiğini de ifade etmiştir.[232]

Mehmet Kamil Boran, 23 Şubat 1951 tarihinde TBMM'nin 49. Birleşiminde Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçesi münasebetiyle ilgili konuşmasında; 1951 bütçesinin ek ödenekler de dikkate alındığında 1950 bütçesinden 469.438 lira fazla olduğunu belirtmiştir. Ancak 1951 bütçesiyle 1950 bütçesi arasında hizmet türü ile hizmetler için konulan ödenekler bakımından bir fark olmadığını da belirmiştir. Konuşmasının devamında Tapulama Kanununun devlete ait olup gizli kalmış birçok devlet mallarını meydana çıkmasını sağladığını belirtmiştir.[233]

---

[231] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 1, 13 Temmuz 1950, Birleşim: 22, Oturum: 3, s. 639.
[232] *a.g.e.,* Cilt: 5, 22 Şubat 1951, Birleşim: 48, Oturum: 2, s. 459.
[233] *a.g.e.,* Cilt: 5, 23 Şubat 1951, Birleşim: 49, Oturum: 1, s. 514.

27 Nisan 1951 tarihinde TBMM'nin 69. Birleşiminde Mehmet Kamil Boran'ın 1 Kasım 1339 tarihli ve 367 sayılı kanunun[234] yürürlükten kaldırılması hakkındaki kanun teklifi görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran, konuşmasında; 28 yıl önceki bu kanunun şuan bu koşullarda yürürlükte kalmasının hiçbir sebebi olmadığını belirtmiştir.[235]

Mehmet Kamil Boran, 30 Nisan 1951 tarihinde TBMM'nin 70. Birleşiminde Pakistan'dan buğday satın almak üzere hükümet namına temasta bulunmak için bir milletvekilinin görevlendirildiği hakkındaki haberin doğru olup olmadığına dair sorusu münasebetiyle ile ilgili konuşmasında; hükümetin bu olayla ilgili haklı ve mazur sebepler ileri süremediklerini belirtmiştir. Ayrıca Ekonomi ve Ticaret Bakanının bu konunun hükümlere uygun olduğunu belirtmiş olmasına rağmen bu açıklamasının kendisini tatmin etmediğini belirtmiştir. Çünkü Anayasanın 7. Maddesine göre bir milletvekilinin hükümetin emrinde bir hizmet ile görevlendirilmesinin Anayasa hükümlerine aykırı olduğunu söylemiştir.[236]

04 Mayıs 1951 tarihinde TBMM'nin 72. Birleşiminde Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar hakkındaki kanun görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran bu konu ile ilgili konuşmasında bu kanuna muhalif olduğunu belirtmiştir. Boran'a göre Atatürk'ü sevmeyenler ve Atatürk'ün inkılaplarını benimsemeyenlerin ceza tehdidi ile değil kafalara ve gönüllere hitap ederek Atatürk'ü sevdirmeye ve inkılaplarını benimsetmeye çalışılmalıdır. Konuşmasının devamında tasarı metnini eleştirerek; tasarının cezalarla sadece Atatürk'ün resim, heykel ve manevi varlığını koruduğunu belirterek Atatürk'ün inkılaplarını manevi varlığından ayrı gören bu tasarı metnini benimsemediğini ifade etmiştir.[237]

02 Temmuz 1951 tarihinde TBMM'nin 97. Birleşiminde Türk Ceza Kanunu'nun 161. Maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu münasebetiyle ilgili konuşmasında teklifin lehinde ve komisyon raporunun aleyhinde

---

[234] 367 sayılı Kanun, hakim ve savcıların görev bölgeleri ve görevleri dışında yer alan bazı davalara geçici olarak adliye vekaletince karar verilebileceğini düzenlemektedir. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 3, 13 Aralık 1950, s. 219

[235] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 6, 27 Nisan 1951, Birleşim: 69, Oturum: 1, s. 302.

[236] *a.g.e.*, Cilt: 6, 13 Nisan 1951, Birleşim: 70, Oturum: 1, s. 376.

[237] *a.g.e.*, Cilt: 7, 04 Mayıs 1951, Birleşim: 72, Oturum: 1, s. 54-55.

oy kullandığını belirterek bu maddenin sadece harp zamanında bir suç işlenmesi halinde geçerli olduğunu söylemiştir.[238]

18 Temmuz 1951 tarihinde TBMM'nin 101. Birleşiminde Hasankale'nin (Pasinler Kalesi, Erzurum) Sıçankale Köyünde kayıtlı Karacaoğlu Hacı Şen'in ölüm cezasına, çarptırılması hakkındaki Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran bu konu münasebetiyle yaptığı konuşmada kıta çavuşunu vuran erin bu olayı şiddetli üzüntü ve bunalımı sırasında işlenebilmiş olabileceğini söyledikten sonra ölüm cezasının müebbet ağır hapse çevrilmesini talep etmiştir.[239] komisyon raporuna göre Hacı Şen'e hükmedilen ölüm cezasının yerine getirilmesine anayasanın 26. Maddesi uyarınca karar verilmesinin meclisin onayına sunulmasına çoğunlukla karar verilmiş ve mecliste yapılan oylama sonucunda ölüm cezasının müebbet ağır hapse çevrilmesi ile ilgili önerge reddedilmiştir.[240]

Mehmet Kamil Boran, Türk Ceza Kanununun 141.-142. Maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında, 141. Maddenin 1. Fıkrasının komünizmi men ettiğini ve aynı zamanda memleketi iktisadi nizamlarını kaldırmak isteyen tehlikeleri önlediğini belirtmiştir. Fıkrada kullanılan "memleket içinde" tabirinin maddenin başına alınması gerektiğini söylemiştir. Aksi takdirde fıkranın ceza hukukuna ve ilmine aykırı düşeceğini belirtmiştir. Fırkada yer alan tevessül tabirini hukuki bir terim olamadığı gerekçesiyle eleştirerek bu tabir yerine "kuran" tabirinin kullanılmasını rica etmiştir. Ayrıca tasarıda cebir unsurunun geri çekilmesini eleştirerek maddenin aynen kalması gerektiğini savunmuştur. 03 Aralık 1951 tarihli TBMM'nin 12. Birleşiminde 142. Maddenin propagandayı ifade ettiğini ve bu haliyle basın mensupları için büyük zorluklar arz edeceğini dile getirmiştir. Ayrıca bu maddenin kabul edilmesiyle her yazı yazanın yazdığının suç olup olmadığını öğrenmek için bir hukuk müşaviri bulması gerektiğini söylemiştir. 141. Madde ile ilgili konuşmasında demokrasi prensipleri tabiri yerine anayasa hükümlerine aykırı tabirini kullanmanın daha doğru olup olmayacağını sormuş ve anayasa tabirinden niçin kaçındıklarını anlamadığını da belirtmiştir.[241] 28 Kasım 1951 tarihli 10. Birleşimde de

---

[238] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 9, 02 Temmuz 1951, Birleşim: 97, Oturum: 1, s. 9.
[239] *a.g.e.,* Cilt: 9, 18 Temmuz 1951, Birleşim: 101, Oturum: 1, s. 195.
[240] *a.g.e.,* Cilt: 9, 18 Temmuz 1951, Birleşim: 101, s. 234
[241] *a.g.e.,* Cilt: 11, 03 Aralık 1951, Birleşim: 12, Oturum: 1, s. 12-13.

Mehmet Kamil Boran 141. Maddenin 2. Fıkrasını eleştirerek bu fıkranın anarşizmi amaçladığını belirtmiştir. Bu fıkranın devletin siyasi ve hukuki nizamları topyekûn yok etme amacından bahsettiğini de ifade etmiştir.[242]

Mehmet Kamil Boran, Büyük Millet Meclisi ile Milli Saraylar, Kasırlar ve Köşklerdeki eşya hakkında Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu raporu münasebetiyle ilgili konuşmasında, rapora muhalif olduğunu ve bu raporun milli saraydaki eşyanın hakiki ve fiili durumunu layıkıyla anlatmaktan uzak olduğunu belirtmiştir.[243]

Mehmet Kamil Boran, Adalet kadrolarındaki nakil ve tahvillerle bunlar dolayısıyla harcanan ödenek hakkındaki sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında yargıç ve savcılar nakil ve tahvillerinde keyfi nedenlerin rol oynadığını belirtmiştir. Bu sözlerine karşı bazı vekiller bu durumu örneklerle açıklamasını istemiştir. Kendisi adalete intikal eden işler hakkında örnek vermeyi istemediğini ancak ısrar ettikleri için Ankara'da yaşanan bu hadiseyi şu şekilde ifade etmiştir; Keçiören'de 17 yaşlarında genç bir kızın tenha bir köprü altında ölü bulunduğunu ve bu olaya intihar süsü verildiğini söylemiştir. Savcı muavininin bu konu ile bizzat ilgilendiğini ancak bu zatın Yargıtay Baş muavinliğine alınarak yerine Yargıtay Başsavcı Yardımcısının getirildiğini söylemiştir.[244] Mehmet Kamil Boran 7 Ocak 1952 tarihinde TBMM'nin 23. Birleşiminde aynı konu münasebetiyle ilgili konuşmasında; yersiz ve isabetsiz birçok nakil ve tahviller yapıldığından Adalet Bakanının Kararnameleri Resmi Gazetenin sütunlarına artık sığmaz olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun halkın güvenini sarstığını da belirtmiştir. Konuşmasının devamında örnek olarak gazetede yer alan yakın bir zamanda Beykoz'da 6 ayda 8 hâkimin değiştiği haberini vermiştir. Ayrıca nakil ve tahviller dışında adalet mensuplarının gereksiz eleştirilere maruz kaldığını ifade ederek bu şartlar altında yargıçların huzur içinde çalışamayacağını söylemiştir.[245]

23 Ocak 1952 tarihinde TBMM'nin 30. Birleşiminde Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boranın Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün ne maksatla yabancı memleketlere gönderildiğine, bazı piyeslerin bazı sahne masraflarıyla elde edilen

---

[242] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 10, 28 Kasım 1951, Birleşim: 10, Oturum: 1, s. 274.
[243] *a.g.e.*, Cilt: 11, 19 Aralık 1951, Birleşim: 19, Oturum: 2, s. 254.
[244] *a.g.e.*, Cilt: 11, 26 Aralık 1951, Birleşim: 22, Oturum: 1, s. 366.
[245] *a.g.e.*, Cilt: 12, 07 Ocak 1952, Birleşim: 23, Oturum: 1, s. 12-13.

hasılata ve bir piyes müterciminin Ankara'ya getirildiği hakkındaki haberin doğru olup olmadığına ve Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının terfi, terfih ve himayeleri için ne düşünüldüğüne dair sorusu görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran sorusu ile ilgili açıklamasında; Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün angajman, angajmanlar yapmak, rejisör aramak, tetkikler yapmak gibi sebeplerle yabancı ülkelere gönderilmesini ve buna binlerce lira para ödenmesini eleştirmiştir. Çünkü böyle bir müessesesinin başına ihtisas sahibi birinin getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Türkiye'de bütün yabancı ülkelerden temsilciler olduğunu ve tiyatro alanında da en ileri ülkelerin Ankara'da temsilcileri olduğu halde bu kadar para harcanarak neden umum müdürünün Avrupa'ya gönderildiğini sormuştur.[246]

Mehmet Kamil Boran, 22 Şubat 1952 tarihinde TBMM'nin 44. Birleşiminde Büyük Millet Meclisi 1952 yılı bütçesi münasebetiyle ile ilgili konuşmasında içtüzüğün 212. Maddesine göre meclis başkanına bir konak tahsis edildiğini ancak bu maddeye göre konak masraflarının verilip verilmeyeceği konusunda bu maddenin tefsirinin yapılması için raporla başkanlığa sunulduğunu belirtmiştir. Konakta yapılan masraflar hakkındaki örneğinde Şubat 1951'den Aralık 1952 tarihine kadar meclis başkanının konağında yalnız telefon masrafı olarak, dâhilî telefon 634 lira 90 kuruş, şehirler ve milletlerarası telefon masrafı 1329 lira 16 kuruş olduğunu ve eldeki resmi kayda göre toplamının; 2.464 lira 6 kuruş olduğunu belirterek bu rakamın korkunç olduğunu ve eskinin yeniden taklit edildiğini ifade etmiştir. Boran, konuşmasında verdiği bu örnekten sonra tekrar içtüzüğün 217. Maddesine göre konak masraflarını ödeneceği hakkında içtüzükte açık bir ifadenin yer almadığını belirtmiştir.[247]

Mehmet Kamil Boran, Türkiye Büyük Millet Meclisi sığınağında saklanan kıymetli ve tarihî saray eşyasının sureti muhafazasına dair Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığından sözlü sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında milletin milyonluk emanetlerinin daha sıkı daha sağlam bir şekilde korunmasını istemiştir.[248]

---

[246] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 12, 23 Ocak 1952, Birleşim: 30, Oturum: 1, s. 294-296.
[247] *a.g.e.*, Cilt: 13, 22 Şubat 1952, Birleşim: 44, Oturum: 2, s. 509-510.
[248] *a.g.e.*, Cilt: 17, 12 Kasım 1952, Birleşim: 3, Oturum: 1, s. 63.

Mehmet Kamil Boran, Devlet Tiyatrosuna getirilen iki ecnebi rejisör hakkındaki sözlü sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında sanatın önemine değinmiş ancak iki yabancı rejisöre ödenen 36.400 Lirayı fazla bularak eleştirmiştir.[249]

Mehmet Kamil Boran, cezaevlerindeki hadiselerin sebepleri ve bu münasebetle alınan tedbirler hakkındaki sözlü sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında taşradaki cezaevlerinin perişan halde olduğunu belirtmiştir. Kendi memleketi olan Mardin'den ve Savur'dan örnekler vererek buradaki cezaevlerinin bir ıslah evi değil Orta Çağ zindanı olduğunu belirtmiştir. Cezaevleri ile ilgili diğer bir eleştirdiği konu ise cezaevlerinde esrar, eroin, afyon gibi zehirli maddelerin bulunmasıdır. Bu maddelerin cezaevlerine nereden nasıl girdiğini araştırma görevinin bakanlığına ait olduğunu söyleyerek bu konuda da Adalet Bakanlığını eleştirmiştir.[250]

18 Şubat 1953 tarihinde TBMM'nin 46. Birleşiminde Başvekâlet 1953 yılı bütçesi görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran, konuşmasında bu görüşmede bütçe münasebetiyle şahısların değil hizmetlerin konuşulması gerektiğini belirtmiş ancak Başvekalet denince akla doğrudan Başvekil geldiğini belirtmiştir. Bu yüzden konuşmasında eleştirilerini Başvekilin şahsına yapacağına belirtmiştir. Adnan Menderes'in TBMM'deki birleşimlere çok az katıldığı belirterek bu durumun dünyanın hiçbir tarafında görülmediğini ifade etmiştir.[251]

23 Mart 1953 tarihinde TBMM'nin 57. Birleşiminde Ekonomi ve Ticaret Vekili Muhlis Ete'nin istifası sebebine ve İcra Vekilleri Heyetindeki değişikliklere dair sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında başvekilin istifa için sebep göstermemesini kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Çünkü kabinedeki değişikliklerin yalnız milletvekillerinin değil bütün milletin bilmesi gerektiğini söylemiştir.[252]

Devlet Tiyatrosunun manevi şahsiyetini inciten gazete havadisleri hakkındaki sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında, bu soruyu iki amaç için sorduğunu şu şekilde belirtmiştir:[253]

---

[249] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 17, 17 Kasım 1952, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 176.
[250] *a.g.e.*, Cilt: 17, 19 Kasım 1952, Birleşim: 6, Oturum: 1, s. 224-225.
[251] *a.g.e.*, Cilt: 20, 18 Şubat 1953, Birleşim: 46, Oturum: 2, s. 467-468.
[252] *a.g.e.*, Cilt: 21, 23 Mart 1953, Birleşim: 57, Oturum: 1, s. 8.
[253] *a.g.e.*, Cilt: 21, 24 Nisan 1953, Birleşim: 72, Oturum: 1, s. 486.

"Birincisi; bir sanat mabedi olan Devlet Tiyatrosunu, bu kabil şaibelerden münezzeh addettiğim için ve sırf böyle bir haberle amme vicdan ve efkârında müessesenin aleyhine uyanması muhtemel his ve düşüncelerin giderilmesine imkân vermeyi düşündüm. İkinci gayem; hakikaten böyle şeni bir hâdise vukua gelmişse bu hâdiseye karışanların ve müessesedeki vazifelerinin verdiği nüfuz ve salâhiyeti bu kabil çirkin hareketler için vasıta olarak kullanmak isteyenlerin meydana çıkmaları ve lâyık oldukları muameleye çarptırılmalarıdır. Yoksa alelıtlak herhangi bir gazetenin hüsnüniyetle verdiği bir havadis veya yaptığı bir tenkitten dolayı cezalandırılması işini takip etmekte değilim."

Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun teklifleri münasebetiyle ilgili konuşmasında, görüşülen kanun teklifinin birkaç maddesi dışında çoğunun Türk Ceza Kanunu'nun en az ihlal edilen hükümlerini ele aldığından bu teklifin isabetsiz olduğunu dile getirmiştir. Memleketin acil ve mühim meseleleri olmasına rağmen sadece hükümeti teşkil eden devlet adamlarının şahsi kaygı ve endişelerini gidermek amacıyla böyle bir hükmün teklif edilmesini tuhaf karşılamıştır. Dünyanın hiçbir yerinde ve hiçbir rejiminde hükümet erkanın şahısları için istisnai kanun çıkarmaya teşebbüs edilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca hükümetin böyle bir hükme muhalefet etmesi gerekirken desteklemesini eleştirmiştir.[254]

08 Haziran 1953 tarihinde Mehmet Kamil Boran konuşmasında Ceza Kanununun 421. Maddenin kadınlara veya genç erkeklere söz atan veya sarkıntılık edenlerin cezalarının artırıldığını belirtmiş ancak çoğu kadının böyle bir durumla karşılaştığında karakolla mahkeme ile uğraşmayacağını ifade etmiştir. Bu suçları önlemek için bu işlerin takibini savcılara bırakılması gerektiğini ifade etmiş ve bunun için Türk Ceza Kanunu'nun 425. Maddesinin 421. Madde kaydının çıkarılması ile mümkün olacağını söyleyerek bu hususta bir önerge takdim etmiştir.[255]

Mehmet Kamil Boran, Kanun tasarısı ve tekliflerinin sözlü sorulardan önce görüşülmesi hakkındaki önerge münasebetiyle ilgili konuşmasında 9. Dönem Meclisin sözlü sorulardan rahatsız olduğunu belirtmiştir. İç tüzüğün 152. Maddesinde sözlü sorunun cevabının en çok iki birleşim yani üç günden fazla gecikmesine izin vermediği halde IX. Dönem TBMM'de bulunan 49 sözlü sorunun aylardır görüşülmediğini

---

[254] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 22, 29 Mayıs 1953, Birleşim: 89, Oturum: 1, s. 468.
[255] *a.g.e.*, Cilt: 23, 08 Haziran 1953, Birleşim: 93, Oturum: 1, s. 114-115.

belirterek hükümeti bu konuda eleştirmiştir.[256] 20 Temmuz 1953 tarihinde TBMM'nin 112. Birleşiminde aynı konu münasebetiyle ilgili konuşmasında IX. Dönem TBMM'de sözlü soruların görüşülmemesinin prensip haline geldiğini ancak bu durumun bazen çok hazin sonuçlara sebebiyet verdiğini ifade etmiştir.[257]

Cami inşası maksadı ile kurulmuş olan derneklere yapılan yardımın miktarına ve Ankara Belediye sınırları içindeki cami ve mescit sayısına dair sözlü sorusu münasebetiyle ilgili birleşimde TBMM Reisi tarafından Mehmet Kamil Boran'ın sorusu okunmuştur. Mehmet Kamil Boran'ın sorusu şu şekildedir:

> "*Cami inşaatı hakkında.*
>
> *1. Cami yaptırmak maksadıyla kurulmuş kaç hayır derneği vardır? Bunlardan müspet mesaisi görülenlere geçen malî yıl bütçesinden ne kadar yardım yapılmıştır, bu yıl ne kadar yardım yapılması düşünülmektedir?*
>
> *2. Ankara belediye hudutları içinde 30 yıl önceki cami ve mescit sayısı ile bugünkü cami ve mescit sayısı nedir?*
>
> *3. Cami yaptırmak isteyen hayır sahiplerine Hükümet ve belediyelerce ne gibi kolaylıklar gösterilmektedir?"*

Mehmet Kamil Boran'ın sorusuna karşılık Devlet Vekili Celal Yardımcı, ülkemizde şimdiye kadar cami inşa ve tamir ettirmek maksadı ile 795 adet cemiyet kurulduğunu ve 1952 Malî yılı içinde Vakıflar Umum Müdürlüğü bütçesinin tertibinden bu cemiyetlerden 63 adedine 32.688 lira yardım yapıldığını ifade etmişti. 1953 yılı Vakıflar Bütçesine göre ise dernekler ve köyler tarafından inşa veya tamir ettirilecek camilere yardım için 500.000 lira tahsisat konulduğunu ve o tarihten bu tarihe kadar 161 derneğe 297.459 lira ve köy camilerine de 114.350 lira yardım yapıldığını dile getirmiştir. Ayrıca Ankara il sınırları içinde 30 yıl önce 90 cami ve mescit bulunduğunu ve 1935 yılında kabul edilen cami ve mescitlerin tasnifine dair 2845 sayılı Kanun uyarınca bu camilerden 29 adedinin kadro haricine çıkarıldığını belirtmiştir. Ayrıca geçmiş dönemde 14 caminin satıldığını 9 caminin yıkıldığını 3'nün akara çevrildiğini 3'nün ise istimlak edildiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında

[256] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 24, 06 Temmuz 1953, Birleşim: 102, s. 241.
[257] *a.g.e.*, Cilt: 24, 20 Temmuz 1953, Birleşim: 112, Oturum: 1, s. 856.

ise camii yaptırmak amacıyla kurulan derneklere Vakıflar Umum Müdürlüğünce nakdi yardım yapıldığını da ifade etmiştir.

Bu cevaba karşılık Mehmet Kamil Boran konuşmasının devamında; ibadetin huzur isteyen, sessiz yerlerde yapılması gerektiğini ancak camilerin bulunduğu bölgelerde radyo türküleri, seyyar satıcı, bağırışları ve otomobil gürültüleri arasında nasıl ibadet edileceğini sormuştur. Daha sonra Diyanet İşleri Reisliğinin bütçesinde cami yaptırmak için hiçbir ödenek olmadığını ifade ederek nasıl fakülte, hastane, kışla yapılıyorsa ibadet yerlerinin de yapılması gerektiğini belirtmiştir.[258]

Mehmet Kamil Boran, sınır dışı edilmek istenen Cizreli Türk Vatandaşları hakkındaki sözlü sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında, Cizre'den sefalet sebebiyle yabancı ülkelere giden 400 aile pişmanlık duyup geri geldiklerinde vergi ve askerlik görevlerini cezalı olarak yerine getirmeye razı oldukları halde vatandaşlık haklarından mahrum bırakılmamaları gerektiğini belirtmiş ve İçişleri Vekili Ethem Menderes'e bu konu hakkında ne düşündüğünü sormuştur. Ethem Menderes tekrar ülkesine dönmek isteyenler konusunda mevzuatın gösterdiği yollara müracaat etmeleri gerektiğini belirtmiş ayrıca Mehmet Kamil Boran'a bu konu ile ilgilendiği için teşekkürlerini sunmuştur.[259]

20 Kasım 1953 tarihinde TBMM'nin 7. Birleşiminde Mehmet Kamil Boran'ın İstanbul'daki Cumhuriyet Halk Partisinin toplantısında vaki polis müdahalesine dair sözlü sorusu görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran sorusunda CHP'nin İstanbul Ortaköy'deki açık hava toplantısında bir hatibin Türkiye Cumhuriyeti Başvekili hakkındaki "mabut" sözünü "armut" şeklinde anlamak gafletinde bulunan memurlar hakkında ne gibi bir muamele yapıldığını İçişleri Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırmasını rica etmiştir. Bu soruya karşılık İçişleri Vekili Ethem Menderes, bu konunun adalete tevdi edildiğini ve hala temyiz mahkemesinde olduğunu ancak karara bağlandıktan sonra bu meseleyi takip edeceğini belirtmiştir.[260]

Mehmet Kamil Boran'ın Reisicumhur tarafından Libya Devlet Reisine hediye edilen Yavuz Sultan Selim'e ait olan kılıcın müzelerden mi alındığını şayet müzelerden

---

[258] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 25, 13 Kasım 1953, Birleşim: 4, Oturum: 1, s. 214-215.
[259] *a.g.e.*, Cilt: 25, 16 Kasım 1953, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 266.
[260] *a.g.e.*, Cilt: 25, 20 Kasım 1953, Birleşim: 7, Oturum: 1, s. 341.

alınmamış ise nereden ve ne şekilde tedarik edildiğini Başvekile sözlü soru olarak sormuştur. Bu soruya karşılık Devlet Bakanı Celal Yardımcı, kılıcın müzelerimizden alınmadığını belirterek daha fazla bilgi almak isterse Milli Eğitim Bakanına sorması gerektiğini belirtmiştir. Devlet Bakanı Celal Yardımcı'nın cevabından sonra Mehmet Kamil Boran konuşmasında; Devlet Reisimizin namına yabancı bir devlet reisine hediye verilmesine dair bir sözü olmadığını fakat yabancı devlet reisine itibar göstermek amacıyla müzelerimizin boşaltılmaması gerektiğini belirtmiştir.[261]

9 Aralık 1953 tarihinde TBMM'nin 15. Birleşiminde Mehmet Kamil Boran'ın İstanbul'un 500. Fetih yıl dönümünü kutlama programına dair sözlü sorusu görüşülmüştür. Mehmet Kamil Boran'ın sözlü sorusunda; İstanbul fethinin 500. Yıl dönümü kutlamasının niçin lüzum görüldüğünü, yapılan programın hangi merci tarafından yapıldığını ve bu yıl dönümü kutlamasının neden sönük geçtiğinin cevaplandırılmasını istemiştir. Bu soruya karşılık Devlet Vekili Celal Yardımcı, kutlamanın İstanbul Fethini Kutlama Derneği tarafından hükümdarın ruhunu sevgi ile anmak maksadı ile yapıldığını belirtmiştir.[262]

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkındaki Kanun teklifleri münasebetiyle ilgili konuşmasında, bu tasarı ile 25 yaşını doldukları için maaşı kesilenler veya babalarının ölümünde 25 ve daha büyük oldukları için maaş alamayan bir kısım vatandaşın olduğunu ve bu vatandaşların mağdur durumuna düştüğünü ifade ederek bu vatandaşların lehine bir hüküm tesis etmeleri gerekirken, bunlara ihtiyaç ve zaruret halinde olmaları şartını koymanın gereksiz olduğunu dile getirdikten sonra Bütçe Komisyonunun kabul ettiği muhtaç olma ibaresinin metinden çıkarılmasını rica etmiştir.[263]

Neşir Yolu ile veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında, haberleşme hürriyetinin insan hakkı olduğunu böyle bir engel getirilirse ülkenin şeref ve itibarını sarsacağını belirttikten sonra bu tasarının reddedilmesini ya da layihadan bu hükmün çıkarılmasını talep etmiştir.[264]

---

[261] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 25, 20 Kasım 1953, Birleşim: 7, Oturum: 1, s. 343.
[262] *a.g.e.*, Cilt: 26, 09 Aralık 1953, Birleşim: 15, Oturum: 1, s. 90.
[263] *a.g.e.*, Cilt: 26, 28 Aralık 1953, Birleşim: 23, Oturum: 1, s. 496.
[264] *a.g.e.*, Cilt: 29, 07 Mart 1954, Birleşim: 60, Oturum: 2, s. 393-394.

Mehmet Kamil Boran, Türk Ceza Kanununun 161. Maddesinin Son Fıkrasının Tadili ve Bu Maddeye Bir Fıkra İlavesi hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında İtalyan Ceza Kanununun 656. Maddesini tercüme ettikten sonra önce tek parti döneminde uygulanan 547. Maddeyi daha sonra bugün teklif olarak getirilen 161. Maddenin ikinci fıkrasını okuduktan sonra bugünkü kanun zihniyeti ile tek parti zamanındaki kanun zihniyetini karşılaştırmıştır.[265]

4.2.3.2.Takrirler

18 Ocak 1954 tarihinden TBMM'nin 30. Birleşiminde Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, Reisicumhurun Amerika seyahatine Başvekilin iştirak edip etmeyeceğine dair Başvekilden sözlü sorusunu geri verilmesi hakkındaki takririni Başvekilin fiilen cevap vermesi gerekçesiyle önergesini geri çektiğini belirtmiştir. Buna karşılık Reis teklifi geri çekmiştir.[266]

Mehmet Kamil Boran'ın Avukatlık Kanunun 4. Maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifinde bulunmuş ve gündeme alınmasını istemiştir. Bu teklife karşılık Adalet Komisyonu sözcüsü Şemi Ergin, Avukatlık Kanunu hakkında Mehmet Kamil Boran'ın dışında birçok kişinin daha düzeltme teklifinin olduğunu belirtmiş ve komisyonun Avukatlık Kanunu üzerindeki bütün düzeltme tekliflerini birleştirerek Avukatlık Kanunun yeniden gözden geçirilerek değiştirildiğini belirtmiştir.[267]

Mehmet Kamil Boran'ın, Hâkimler Kanununun 64.- 65. ve 66. Maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin gündeme alınmasını istemiştir. Teklife karşılık, Adalet Komisyonu sözcüsü Şemi Ergin, Hâkimler Kanununun bazı önemli maddelerini değiştiren teklifleri komisyonda gündeme aldığını ancak Adalet Vekaletinin de buna benzer Hâkimler Kanunu üzerinde hazırladığı Kanun Layihasına meclise sevk edildiği bugünlerde her ikisinin de birlikte görüşülmesi için bu teklifin komisyonda görüşülmesinin geri bırakıldığını ifade etmiştir. Mehmet Kamil Boran'ın takriri okunduktan sonra oylamaya sunularak reddedilmiştir.[268]

---

[265] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 29, 07 Mart 1954, Birleşim: 60, Oturum: 2, s. 380.
[266] *a.g.e.,* Cilt: 27, 18 Ocak 19543, Birleşim: 30, Oturum: 1, s. 211.
[267] *a.g.e.,* Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 105-106.
[268] *a.g.e.,* Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 106-107.

Mehmet Kamil Boran'ın, Memurin Kanununun 2919 sayılı kanunla değiştirilen ve 2978 sayılı kanunla 1 fıkra eklenen 64. Maddesine 1 fıkra ve bu Kanuna 2 geçici madde eklenmesi hakkındaki Kanun teklifinin gündeme alınmasını istemiştir. Kanun teklifi, stajyer olarak istihdam edilen mecburi hizmet mükellefi memurların emeklilik ve terfi imkanlarını sağlayan ve bu durumlarını bir dereceye kadar ıslahı amacıyla hazırlanmıştır. Teklif, İçişleri Komisyonundan sonra Bütçe Komisyonunda neticelenmiş ve rapor yüksek heyete sunulmuştur. Yüksek heyette yapılan oylama ile takrir reddedilmiştir.[269]

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran'ın Yargıçlar Kanuna ek Kanunun 1. Maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin gündeme alınmasını istemiştir. Takrir meclisteki oylama sonucunda reddedilmiştir.[270]

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran'ın 1 Kasım 1339 tarihli ve 367 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması hakkında kanun teklifi Adalet Komisyonuna gönderilmiş ve Adalet Komisyonu tarafından kanun yürürlükte kaldığı takdirde muayyen merkezlerde yedek yargıçlar bulundurmak icap edeceği ve bu yüzden bütçeye 7 milyon liralık bir yük tahmin edeceği ve Adalet Bakanlığınca yeniden hazırlanmakta olan Teşkilat Kanununda da bu ciheti temin edecek müeyyidelerin konulacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.[271]

Mehmet Kamil Boran'ın Hakimler Kanununun 64.-65. ve 66. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi Adalet Komisyonuna gönderilmiştir. Daha sonra Mehmet Kamil Boran bu teklifin gündeme getirilmesine dair meclise önerge vermiş fakat yapılan oylamada önerge reddedilmiştir.[272]

Mehmet Kamil Boran'ın Avukatlık Kanunun 5. Maddenin kaldırılması hakkındaki kanun teklifi adalet komisyonuna gönderilmiştir.[273] Bu teklif ile ilgili tutanaklarda başka bilgiye ulaşılamamıştır.

---

[269] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39 Oturum: 1, s. 107.
[270] *a.g.e.*, Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 107.
[271] *a.g.e.*, Cilt: 6, 27 Nisan 1951, Birleşim: 69, Oturum: 1, s. 302.
[272] *a.g.e.*, Cilt: 4, 10 Ocak 1951, Birleşim: 28, Oturum: 1, s 123.
[273] *a.g.e.*, Cilt: 4, 24 Ocak 1951, Birleşim: 34, Oturum: 1, s. 330.

Mehmet Kamil Boran'ın Yargıçlar Kanununa Ek Kanunun 1. Maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi Adalet ve Bütçe Komisyonuna gönderilmiştir. Daha sonra Mehmet Kamil Boran bu teklifin gündeme getirilmesine dair meclise önerge vermiş fakat yapılan oylamada önerge reddedilmiştir.[274]

Mehmet Kamil Boran'ın Memurin Kanununun 2919 sayılı Kanunla değiştirilen ve 2978 sayılı kanunla bir fıkra eklenen 64. maddesine bir fıkra ve bu kanuna iki geçici madde eklenmesi hakkında kanun teklifi İçişleri, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Daha sonra Mehmet Kamil Boran bu teklifin gündeme getirilmesine dair meclise önerge vermiş fakat yapılan oylamada önerge reddedilmiştir.[275]

Mehmet Kamil Boranın Avukatlık Kanunun 4. Maddenin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi Adalet Komisyonuna gönderilmiştir.[276] Daha sonra Mehmet Kamil Boran bu teklifin gündeme getirilmesine dair meclise önerge vermiş fakat yapılan oylamada önerge reddedilmiştir.[277]

4.2.3.3.Yazılı Sorular ve Cevaplar

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, takibi Adalet Bakanlığının iznine bağlı olan suçlar hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına aşağıdaki sözlü soruyu sormuştur:

> *"1. 14 Mayıs 1950 tarihinden 1 Temmuz 1951 tarihine kadar Türk Ceza Kanunu'nun 158 ve 159. maddelerinde yazılı Cumhurbaşkanına hakaret veya Cumhurbaşkanı aleyhine tecavüzkâr neşriyatta bulunmak, Bakanlıkları, Hükümetin manevi şahsiyetini alenen tahkir cürümleriyle takibi Adalet Bakanlığının iznine bağlı diğer cürümlerden dolayı kaç kişi hakkında izin verilmiş ve kaçı hakkında izin verilmemiştir?*
>
> *2. Haklarında Bakanlıkça kovuşturma izni verilenlerden kaçı kesin mahkûmiyetle neticelenmiş ve kaçı beraat etmiştir?*
>
> *3. Bu gibi kovuşturma izninin verilmesi veya verilmemesini tayin ve takdir eden görevli bir şahıs veya bir heyet midir? Bu şahıs veya heyetin bu yoldaki kıstası nedir?*
>
> *4. Vatandaşların siyasi haklarını bilfiil istimal ettikleri siyasi partilerdeki faaliyetleri dolayısıyla mezkûr cürümlerden dolayı takip edilenlerle*

---

[274] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 6, 18 Nisan 1951, Birleşim: 66, Oturum: 1, s. 216.
[275] *a.g.e.*, Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 107.
[276] *a.g.e.*, Cilt: 19, 21 Ocak 1953, Birleşim: 30, Oturum: 1, s. 301.
[277] *a.g.e.*, Cilt: 28, 08 Şubat 1954, Birleşim: 39, Oturum: 1, s. 106.

edilmemiş olanlarının partilere göre adetlerinin ayrı ayrı Adalet Bakanı tarafından Anayasanın 22 ve İçtüzüğün 149 ve müteakip maddeleri gereğince sözlü olarak cevaplandırılmasını saygıyla rica ederim."

12 Kasım 1951 tarihinde TBMM'nin 3. Birleşiminde Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu Türk Ceza Kanunu'nun 158. ve 159. Maddelerinde yazılı takibi Adalet Bakanlığının müsaadesine bağlı suçlar hakkındaki soruyu şu şekilde cevaplamıştır: [278]

"1. Sorunun birinci ve ikinci maddeleri, 14 Mayıs 1950 tarihinden 1 Temmuz 1951 tarihine kadar işlenen bu kabîl suçlar hakkında ihsai malûmata taallûk etmektedir. 14 Mayıs 1950 tarihinden 1 Temmuz 1951 tarihine kadar işlenen bu suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılıklarınca tanzim edilerek takibat icrasına izin verilmesi talebiyle Bakanlığa 1406 iş gelmiştir. Bunlardan 337 si hakkında takibat icrasına izin verilmiş, 1069 talep hakkında ise izin verilmemiştir. İzin verilenlerden 39'unun beraat ettiği, 39'unun da mahkûmiyetle neticelendiği ve 53'ünün Af Kanununun şümulüne girdiği ve 206 vakanın tahkikat ve duruşma işleri soru tarihine kadar derdest bulunduğu anlaşılmıştır. Bu mahkûmiyetler kesin mahkûmiyettir.

2. Sorunun 3. maddesinde takibat izninin verilmesini veya verememesini tayin ve takdir edenin görevli bir şahıs mı veya bir heyet mi olduğu ve bu şahıs veya heyetin bu yoldaki kıstasının neden ibaret bulunduğu sorulmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 160. maddesi bahse mevzu olan suçlardan dolayı takibat icrasına izin vermek takdir ve yetkisini Adalet Bakanlığına tanımıştır. Bununla beraber Bakanlık bu hususstaki yetkisini yerinde ve daha isabetli kullanmak üzere zikrolunan suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılıklarınca tanzim edilerek takibat icrası için izin verilmesi talebiyle gönderilen hazırlık tahkikat evrakını Bakanlık ceza işlerinde üç Yargıçtan müteşekkil bir heyete tetkik ettirmekte ve bu heyet tarafından istişari mahiyette bildirilen mütalâaları da nazarı dikkate alarak lüzum görürse izin vermektedir. Gerek mezkûr heyetçe gerek bakanlıkça kıstas olarak nazara alınan hususlar şunlardır:

A) İşlendiği ihbar olunan fiilin her şeyden evvel, kanuni unsurlarının suç teşkil edip etmediği incelenmektedir.

B) Hâdisenin cereyan tarzıyla delillerin mahiyetleri, bunların sanıkla münasebetleri ve her bakımdan hukuki değerleri tetkik edilmektedir. Bilhassa sanığın fiili işlemekteki kastı üzerinde önemle durmaktadır. Bundan başka sanığın, suçun temas ettiği maddede yazılı şahsı ve müesseseleri hedef ittihaz edip etmediği hususundaki kastı üzerinde ayrıca durulmaktadır.

3. Sorunun sonuncu maddesini teşkil eden 4. fıkrasında vatandaşların siyasi haklarını bilfiil istimal ettikleri siyasi partilerdeki faaliyetleri dolayısıyla mezkûr cürümlerden dolayı takip edilenlerle edilmemiş

[278] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 10, 12 Kasım 1951, Birleşim: 3, Oturum: 1, s. 69-70.

olanların partilere göre adetlerinin ayrı ayrı cevaplandırılması istenmektedir. Arz ve izaha çalıştığım ölçülerle takdir yetkisini kullanmakta olan Bakanlığım işi ancak hukuk ve kanun bakımından incelemektedir. Sanığın siyasi partilerden birine mensup olması veya hiçbir partiye intisap etmemiş bulunması bahis mevzuu olamaz. Cumhuriyet Savcılıklarınca tanzim olunan soruşturma kâğıtlarında sanığın şu veya bu partiye mensup olduğu muamele dolayısıyla kaydedilmiş olsa dahi bu cihet adaletçe, adalet mefhumunca hiçbir veçhile üzerinde durulacak bir şey değildir. Bakanlık bu mevzuda işi kanun ve hukuk zaviyesinden mütalâa ederek yalnız bu hükme tâbi bulunmaktadır."

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'ye, devlet tiyatrosu umum müdürünün ne maksatla yabancı memleketlere gönderildiğine bazı piyeslerin, bazı sahne masraflarıyla elde edilen hasılata ve bir piyes müterciminin Ankara'ya getirildiği hakkındaki haberlerin doğru olup olmadığına ve devlet tiyatrosu sanatkarlarının terfi ve terfihleri için ne düşünüldüğü ile ilgili sözlü sorusunda Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün 1951 senesinde hangi amaçla yabancı ülkeye gönderildiğini ve kendisine ne kadar yolluk verildiğini, ayrıca sahne masraflarının ne kadar olduğunu ve devlet tiyatrolarındaki piyeslerin çok geç değişmesi ve tiyatroların birçok gece neden kapalı kaldığını sormuştur. Mili Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Mehmet Kamil Boran'ın sözlü sorularına karşılık verdiği cevapta Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere'ye gönderildiğini ve kendisine yolluk olarak 2.900 lira verildiğini, Piyesler için üst üste 10'ar bin lira ödendiğini belirtmiştir. Devlet tiyatrolarındaki piyeslerin çok geç değişmesinin sebebini ise halkın gösterdiği ilgiye bağlamıştır. Hiçbir zaman geceleri tiyatroların kapalı olmadığını ancak tiyatrocuların hastalanmasından dolayı kapalı olabileceğini söylemiştir.[279]

Mehmet Kamil Boran, TBMM Başkanlığına TBMM sığınağında saklanan kıymetli ve tarihi eşyanın sureti muhafazası ile ilgili soruda; içinde kıymetli eşyaların bulunduğu TBMM sığınağının kapısını tek kilitli mi olduğunu ve bu anahtarın kim de durduğunu sormuştur. Ayrıca anahtarın bir kişinin sorumluluğuna bırakılmasının doğru olup olmadığını da sormuştur. Bu soruya karşılık Başkanlık Divanı adına İdareci Üye İhsan Şerif Özgen, DP iktidara geldikten sonra, mücevheratın Dolmabahçe Sarayında arandığını ancak bulunamadığı için yapılan aramalar sonucunda Maliye Bakanlığının

[279] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 12, 23 Ocak 1952, Birleşim: 30, Oturum: 1, s. 293-294.

Chambre Forte'unda bulunması üzerine oraya Sayıştay, Danıştay ve Meclis Hesapları İnceleme Komisyonu ile Divan Üyelerinden müteşekkil bir heyet ile gidilmiş ve Chambre Forte'unda bulunan iki sandığın açılarak kontrol edildiğini ve Dolmabahçe Sarayına gönderilerek Meclis Sığınağına getirildiğini ifade etmiştir. Boranın ifade ettiği gibi tek bir odadan oluşmadığını birçok odadan oluştuğunu ifade etmiştir.[280]

Mehmet Kamil Boran, Milli Eğitim Bakanlığına, devlet tiyatrosunda görevlendirilen yabancı rejisörler hakkındaki sorusunda devlet tiyatrosunda görevlendirilen Karl Ebert ve Shröder'e ne kadar ücret ödendiğini ve yabancı rejisörlere neden gerek duyulduğunu sormuştur.[281] Mehmet Kamil Boran'ın bu sözlü sorusu TBMM'nin 14 Kasım 1950 tarihindeki 121. Birleşiminde bakan olmadığı gerekçesiyle bir sonraki birleşime ertelenmiştir. 17 Kasım 1950 tarihindeki TBMM'nin 5. Birleşiminde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri soruyu karşılık Devlet Tiyatrosunun Okulu olan Devlet Konservatuvarının 1936 yılındaki kuruluşundan itibaren dram ve opera sahnelerimizin müstakil olarak faaliyette bulunduğu senelere kadar geçen 10 yıllık bir devre içinde, memleketimize hizmet etmiş olan Profesör Karl Ebert, Devlet Tiyatrosuna muvakkat rejisör olarak değil, müessesenin sanat bakımından tetkik ve revizyona tâbi tutulması, müesseselerin bugünkü durumu ile gelecekteki faaliyetini ıslaha matuf bir raporun tanzim ettirilmesi ve bu esnada dünya sahne repertuvarına mal olmuş klâsik bir eserin, rejisör ve sanatkârların görgü, bilgi ve ihtisaslarını artırmak için bizzat kendisi tarafından sahneye konulması maksatlarıyla ve ancak iki aylık bir müddet için memleketimize davet edildiğini belirtmiştir. Tevfik İleri konuşmasının devamında Shröder'in geçen yıl ücretsiz mezun edildiğini, Eylül 1952'ye kadar ödenen ücretin 18 bin lira olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ülkemize aynı dönem içinde iki rejisörün getirilmediğini Karl Ebert'in kendi kurup on sene idare ettiği tiyatro okulunun kontrol ve revizyonu için davet edildiğini ifade etmiştir.[282]

Mehmet Kamil Boran, Adalet Bakanlığına cezaevlerindeki hadiselerin sebepleri ve bu münasebetle alınan tedbirler hakkındaki sorusunda ceza evlerindeki hâdiselerin sebepleri ve bu münasebetle alınan tedbirlerin neler olduğunu sormuştur. 17 Kasım 1952 tarihinde TBMM'nin 5. Birleşiminde Mehmet Kamil Boran'ın sözlü sorusu

---

[280] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 17, 12 Kasım 1952, Birleşim: 3, Oturum: 1, s. 62-63.
[281] *a.g.e.*, Cilt: 17, 17 Kasım 1952, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 175.
[282] *a.g.e.*, Cilt: 17, 17 Kasım 1952, Birleşim: 5, Oturum: 1, s. 176.

kendisinin mecliste bulunmadığı gerekçesiyle bir sonraki birleşime ertelenmiştir. 19 Kasım 1952 tarihinde TBMM'nin 6. Birleşiminde Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ, Boran'ın sorusuna karşılık 1946 senesinden 1952 senesine kadar firar, yaralama ve ölüm vakalarını karşılaştırmıştır. Bu vakaların sebebini cezaevlerinin gayrı müsait oluşuna ve personel yetersizliğine bağlamıştır. Buna karşılık on yıl içerisinde özellikle son iki yılda 60 yeni binanın inşasına başlanıldığını ifade etmiştir.[283]

Mehmet Kamil Boran'ın Türk Ceza Kanununun kül halinde tadili için ne düşünüldüğüne dair sözlü sorusu mecliste iki defa hazır olmaması nedeni ile düşmüştür.[284]

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran Başvekile, Reisicumhurun son seyahati ve bu seyahatte söylediği nutuklar hakkında aşağıdaki sözlü soruyu sormuştur:

> *"Reisicumhur Hazretlerinin hudut bölgesindeki son seyahati ve bu seyahatte söylediği nutuklar dolayısı ile daha önceden kendisiyle İcra Vekilleri Heyeti arasında bir görüşme ve mutabakat olmuş mudur?"*

27 Mayıs 1953 tarihinde TBMM'nin 88. Birleşiminde Başvekil bulunmadığı için soru bir sonraki birleşime kalmıştır. Mehmet Kamil Boran'ın bu sözlü sorusu 11 Kasım 1953 tarihinde TBMM'nin 3. Birleşiminde Devlet Vekili Celal Yardımcı tarafından şu şekilde cevaplanmıştır: [285]

> *"İçtüzüğün sorular hakkındaki hükümleri bir mesele hakkında edinilecek bilgilere ve bilhassa Hükümeti murakabeye matuf bilgilere inhisar etmektedir. Kâmil Boran'ın bu sorusuna evet veya hayır demek kolay bir şeydir. Fakat mademki bir mesele soruyorlar, bunu İçtüzük hükümlerine göre açıkça bildirmesi lâzımdır. Cumhurbaşkanının konuşmalarında Hükümeti murakabe mevzuunda hangi cihetlerin sorulması icap ettiğini ve bu hususta Hükümeti sözlü sorularıyla niçin murakabeye teşebbüs ettiklerini bildirmelidirler ki o zaman Hükümetin, Heyeti Celile ve amme efkârı önünde gereken cevapları vermesini sağlamış olsunlar. Bütün bu hususlara Kâmil Boran arkadaşımızı davet ediyorum."*

Mehmet Kamil Boran'ın Milli Eğitim Bakanlığına İlköğretim çağı dışındaki vatandaşlara okuma yazma öğretmek için ne gibi tedbirler alındığına ve alınacağına

---

[283] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 17, 19 Kasım 1952, Birleşim: 6, Oturum: 1, s. 223.
[284] *a.g.e.*, Cilt: 17, 19 Kasım 1952, Birleşim: 6, Oturum: 1, s. 226.
[285] *a.g.e.*, Cilt: 25, 11 Kasım 1953, Birleşim: 3, Oturum: 1, s. 125.

dair sorusu Millî Eğitim Vekilinin birleşimlerde bulunmadığı gerekçesiyle cevaplandırılamamıştır.[286]

Mehmet Kamil Boran, TBMM Reisine 10 Kasım 1953 günü meclis binasındaki bayrağın tam çekilmesi sebebine dair sorusu kendisinin mecliste hazır bulunmadığı gerekçesiyle düşmüştür.[287]

Mehmet Kamil Boran Başvekile, Reisicumhurun Amerika seyahatine Başvekilin iştirak edip etmeyeceğine dair sorusunu Başvekilden fiilen cevap aldığı gerekçesiyle geri almıştır.[288]

4.2.4. Abdülkadir Kalav

Meclis Tutanaklarında kendisinin Meclis konuşmaları, Takrirler, Sözlü Soru ve Cevaplar, Teklifler ve Gensoru hakkında bilgiye erişilememiştir.

4.2.5. Abdurrahman Bayar

Meclis Tutanaklarında kendisinin Meclis konuşmaları, Takrirler, Sözlü Soru ve Cevaplar, Teklifler ve Gensoru hakkında bilgiye erişilememiştir.

4.2.6. Cevdet Öztürk

4.2.6.1.Meclis Konuşmaları

Cevdet Öztürk, Suriye ile aramızda emlâk meselesinin halli için ne düşünüldüğüne, iktisadi gelişmemizi sağlamak üzere Mardin'in Suriye hududundaki kapılarının çoğaltılmasına dair sorusu münasebetiyle ilgili konuşmasında sınır kapılarının az olması ve pazar yerlerinin olmaması sebebi ile sınıra yakın ve vilayet merkezine uzak olan mahallelerde yetişen sebze ve meyvelerin yerinde çürüdüğünü ya da nakil sırasında mesafenin uzaklığı nedeni ile bozulduğunu söylemiştir. Ancak sınır kapıları sayısının artırılması ve pazar yerlerinin tesis edilmesi ile bu zararın ortadan kalkabileceğini belirtmiştir.[289]

---

[286] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 24, 23 Temmuz 1953, Birleşim: 115 s. 1042.
[287] *a.g.e.,* Cilt: 27, 16 Kasım 1953, Birleşim: 5, s. 240.
[288] *a.g.e.,* Cilt: 27, 18 Ocak 1954, Birleşim: 30, Oturum: 1, s. 211.
[289] *a.g.e.,* Cilt: 7, 4 Mayıs 1951, Birleşim: 72, Oturum: 1, s. 37.

Cevdet Öztürk Mardin'in turistik bir merkez haline getirilmesine dair sorusu münasebeti ile ilgili konuşmasında Mardin'in büyük bağ ve güzel bahçeleri ile binlerce seyyaha yazlık olacak bir şehir olduğunu ve Mardin'in iklim ve arazi bakımından çeşitli ve renkli bir şehir olduğunu belirtmiştir. Bunların dışında 1000-1500 sene öncesinde inşa edilen ve bütün ihtişamı ile hala ayakta olan saraylar, medreseler ve Artukoğullarına ait birçok tarihi eserin bulunmasının Mardin'in turistik bir şehir haline gelmesinde büyük bir etken olduğunu söylemiştir.[290]

4.2.7. Kemal Türkoğlu

4.2.7.1.Meclis Konuşmaları

Kemal Türkoğlu, Adnan Menderes'in kurduğu hükümetin programı münasebetiyle ilgili konuşmasında; programda temas edilmeyen umumi bir af kanununun çıkarılmasının mahkumlar kadar millet tarafından da arzu edildiğini dile getirmiştir. Konuşmasının devamında Türk milletinin tek parti hakimiyetini yıktığını ve gerçek bir demokratik rejime kavuştuğunu belirttikten sonra Türk vatandaşının milli iradeye ve kanunlara inanacağını belirtmiştir. Ayrıca hükümetin hazırlamış olduğu tasarının aksine devletin varlığına ve toprak bütünlüğüne karşı işlenmiş suçların da aftan istifade ettirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[291] Kemal Türkoğlu, 2 Nisan 1951 tarihinde TBMM'nin 59. Birleşiminde Adnan Menderes'in kurduğu hükümet ile ilgili konuşmasında II. Menderes Kabinesinin yeni programı ile bir önceki programın muhteva açısından farklı olmadıklarını ifade etmiştir.[292]

Kemal Türkoğlu, Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında Osman Bölükbaşı ile beraber verdiği teklifin muhtelif kısımlarına değinmiştir. Seçim suçlarına ait olan kısımlar ve umumi cinayetler, kitle halinde katliamların aftan istisnasını talep etmiştir. [293]

Kemal Türkoğlu, Basın Kanunu münasebetiyle ilgi konuşmasında, usule değinerek; mevzuatta bir değişiklik getirecek kanunların yangından mal kaçırır gibi acele ile

---

[290] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 7, 4 Mayıs 1951, Birleşim: 72, Oturum: 1, s. 38.
[291] *a.g.e.*, Cilt: 1, 31 Mayıs 1950, Birleşim: 4, Oturum: 1, s. 71.
[292] *a.g.e.*, Cilt: 6, 02 Nisan 1951, Birleşim: 59, Oturum: 2, s. 110.
[293] *a.g.e.,* Cilt: 1, 13 Temmuz 1950, Birleşim: 22, Oturum: 3, s. 654.

yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir.[294] Konuşmasının devamında, matbuatın gerçekten özgür olabilmesi için bir Matbuat Kanununa gerek olmadığını, Türkiye'de matbuatın özgür olduğunu dile getirerek 1881 sayılı kanunun ilga edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Anayasamızın 77. Maddesi ile matbuat hürriyetinin mükemmel bir şekilde teminat altına alındığını da ifade etmiştir.[295] Basın Kanunu'nun maddeleri görüşülürken Kemal Türkoğlu kanunun birinci maddenin birinci fıkrasına gerek olmadığını çünkü daha önceden anayasanın 77. Maddesinin bunu daha iyi şekilde teminat altına aldığını belirtmiştir.[296]

Kemal Türkoğlu, Birleşmiş Milletler emrine verilmek üzere askeri birlikler halinde yabancı ülkelere gönderilecek ordu mensuplarının aylık ve ücretleri ile çeşitli istihkakları ve birliğin sair masrafları hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında kanunun sadece bir kısmına muhalif olduğunu belirterek hükümete bu iki soruyu şu şekilde sormuştur:[297]

> *"Birinci sorusu: Kore'de vuku bulan harbin bütün masraflarının da Birleşmiş Milletler Teşkilâtı tarafından ödenmesi icap eder. Acaba teşkilât bunu ödemekte midir? Hükümetten soruyorum. Eğer ödemiyorsa hiç şüphe yok ki, Türk Milleti Kore'ye göndermiş olduğu şanlı Tugayın masraflarını üzerine alacak ve ödeyecektir.*
>
> *İkinci sorusu: Şanlı Tugayın Kore'ye gönderilmesine dair olan Hükümet kararı 26 Temmuz tarihini taşımaktadır. Şanlı Tugayımızın son grubu Türkiye'den 25 Eylül'de hareket etmiş bulunmaktadır, Meclis ise 1 Kasım'da içtima etmiştir. Bugün aralık ayının 6'sında bulunuyoruz. Binaenaleyh, Hükümet bugüne kadar bir masraf yapmış mıdır? Yapmış ise hangi kanuna istinaden yapmıştır? Kanunsuz olarak yapması lâzım idi ki, bendeniz de bunu kabul ediyorum, şanlı Tugayımızın hareketi gayet tabiî olarak bir masrafı icap ettiği gibi, ailelerinin de perişan bırakılmaması lâzımdır. Fakat Hükümet Kanunu bugüne kadar neden Meclise getirmekte gecikmiştir? Bu hususlara cevap verilmesini rica ediyorum."*

Kemal Türkoğlu ile Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşının Kore'ye gönderilen savaş birliği hakkında Başbakandan gensoru açılmasına dair verdikleri önerge münasebetiyle ilgili konuşmasında Başbakana Kore'ye asker gönderilmesi için Bakanlar Kurulunca alınmış bir kararın olup olmadığını ve birliğin mevcudu standart

---

[294] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 1, 14 Temmuz 1950, Birleşim: 23, Oturum: 3, s. 726.
[295] *a.g.e.*, Cilt: 1, 14 Temmuz 1950, Birleşim: 23, Oturum: 3, s. 731.
[296] *a.g.e.*, Cilt: 1, 14 Temmuz 1950, Birleşim: 23, Oturum: 3, s. 733.
[297] *a.g.e.*, Cilt: 3, 06 Aralık 1950, Birleşim: 15, Oturum: 1, s. 56-57.

mı yoksa kati olarak tespit edilip edilmediğini sormuştur. Buna karşılık Başbakan Adnan Menderes, Kore kararının Heyeti Vekilinin mevcut azasının ittifakı ile alındığını cevabını vermiştir.[298]

Kemal Türkoğlu, Manisa Demirci Yangın Yerindeki Arsaların Tevhit, İfraz ve Tevzi hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında bu kanunun 1. Maddesinin son fıkrasının kanundan çıkarılmasını teklif edeceğini belirtmiştir. Ancak bu kanunun yangın afetine uğramış Demircili vatandaşların ıstırabına son vermek için belediye istimlak kanunundaki hükümlerin bir fıkra halinde alınmasını da teklif ettiğini söylemiştir.[299]

Kemal Türkoğlu, köylü kız çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkında ve Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanununun 13. maddesinin değiştirilmesine ve aynı kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifleri ve Millî Eğitim Komisyonu raporu münasebetiyle ilgili konuşmasında 4274 sayılı kanununu gözden geçirdiğini ve orada bulunan üç hükmün anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir. Kanunda 16 yaşın azami ilköğrenim yaşı olarak alındığını ancak bu hükmün Anayasanın 87. Maddesine aykırı olduğunu söylemiştir. Ayrıca 16 yaşını bitirmeden ilk tahsilini bitirenlerin daha yüksek tahsile mecbur tutulmasında anayasaya aykırı olduğunu belirtmiştir. Bu sözlerinden sonra meclisteki bazı vekiller, kanunda böyle bir şeyin olmadığını belirterek Kemal Türkoğlu'nun sözlerine karşı çıkmışlardır. Bunun üzerine Türkoğlu, konuşmasının devamında 4274 sayılı kanunun 13. Maddesini okuyarak hükmün ilk okulu bitirdiği halde sırf 16 yaşını bitirmemiş diye köylü çocuklarının kursa devam etmeye mecbur tutulduğunu belirtmiştir.[300]

Kemal Türkoğlu, Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında bu kanunun 1. Maddesinde aleniyet unsuru olduğunu bu nedenle 2. Maddeden aleniyet unsurun çıkarılması gerektiğini belirtmiştir.[301]

Kemal Türkoğlu, Başbakan ve Bakan Ödenekleri hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında anayasanın ilk kabul edildiği günden itibaren bazı maddelerine

---

[298] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 3, 11 Aralık 1950, Birleşim: 17, Oturum: 1, s. 151.
[299] *a.g.e.*, Cilt: 7, 9 Mayıs 1951, Birleşim: 74, Oturum: 2, s. 171.
[300] *a.g.e.*, Cilt: 8, 15 Haziran 1951, Birleşim: 90, Oturum: 1, s. 222.
[301] *a.g.e.*, Cilt: 9, 25 Temmuz 1951, Birleşim: 104, Oturum: 1, s. 319.

göre Cumhurbaşkanının, Başbakanın ve Bakanların hakkında ayrı bir kanun çıkarılması gerektiğini ifade etmiş ancak bugüne kadar bu anayasa hükmünün yerine getirilmediğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında Hükümet ve Başkanlık Divanının bu kanunları getireceğini vadettiğini ve bu vaadin tutulduğunu gördüğü için hükümete Meclis Başkanlığı Ödenekleri Kanunu dolayısıyla Başkanlık Divanına teşekkürlerini sunmuştur.[302]

Kemal Türkoğlu, Büyük Millet Meclisi Başkanı Ödeneği hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında bu kanunun anayasanın ve Muhasebe-i Umumiye Kanununun amir hükümlerini yerine getirme gayesi taşıdığını ve bu kanunun tahsisat koymak veya azaltmak ile ilgili olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca konuşmasının devamında bugüne kadar hususi kanuna istinat etmesi gereken Meclis Başkanlığı tahsisatının bütçe ile konulduğunu ancak bu durumun Muhasebe-i Umumiye Kanununa aykırı olduğunu belirtmiştir. Kendisinin bu konuya çözüm olarak geçen yıl Meclis Başkanlığı, Başbakan, Bakanlıklar ve Cumhurbaşkanlığı tahsisatı için hususi bir kanun çıkarılmasını rica ettiğini dile getirmiştir.[303]

Kemal Türkoğlu, Gayrimenkule Tecavüzün Def'ine Dair Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında usul hakkında maruzatta bulunmuştur. Bu kanun teklifinin İçişleri ve Adalet Komisyonuna havale edildiğini ve İçişleri Komisyonunda tetkik edildikten sonra Adalet Komisyonuna verildiğini açıklamıştır. Birinci maddenin de aynı şekilde İçişleri Komisyonu tarafından tetkik edildikten sonra Adalet Komisyonuna gitmesi gerektiğini belirtmiştir.[304]

Kemal Türkoğlu 1952 yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle ilgili konuşmasında iktidara gelen DP'ye tarımsal üretimin artması ve Türkiye'nin NATO'ya girmesi gibi konularda teşekkürlerini sunduktan[305] sonra hükümet ile ilgili tenkitlerini kısa maddeler halinde şu şekilde açıklamıştır: [306]

> *"1. Hükümetin vaktiyle yapılmasını istediği hiçbir tasarruf veya lâğvı tahakkuk ettirememiştir. Devlet ve İşletmeler Bakanlıklarının üç aydan*

---

[302] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 12, 11 Ocak 1952, Birleşim: 25, Oturum: 2, s. 96.
[303] *a.g.e.*, Cilt: 12, 18 Ocak 1952, Birleşim: 28, Oturum: 1, s. 193
[304] *a.g.e.,* Cilt: 12, 28 Ocak 1952, Birleşim: 32, Oturum: 1, s. 372.
[305] *a.g.e.,* Cilt: 13, 21 Şubat 1952, Birleşim: 43, Oturum: 1, s. 411.
[306] *a.g.e.,* Cilt: 13, 21 Şubat 1952, Birleşim: 43, Oturum: 1, s. 411-412.

fazla bir zamandan beri, Anayasaya aykırı olarak münhal tutulması bile bazı vekâletlerin lüzumsuzluğunu göstermektedir.

2. Hükümet, programlarında açıksız, yurt ve dünya görüşüne uygun bir bütçe getireceğini ve hatta hayatı ucuzlatacağını taahhüt eylemişti. Fakat bu sene de karşımıza hem büyük açıklı bir bütçe getirmiş hem de hayatı ucuzlatacağına pahalılaştırmıştır.

3. İktidara geldiği ilk günlerde Hükümetin; hemen bir millî iktisat plânı hazırlatarak onun tatbikine çalışması icap ederken anlaşılan nispeten güç olan bu yola gidemediğinden dolayı, bütün vaktini zaten dersini almış bulunan eski iktidarı kötülemekle ve adeta parti çekişmelerini ihdas etmekle geçirmiştir. Hayret ettiğim nokta, bir iktisadi plân hazırlanmasını ve bunun için müstakil bir teşekkül kurulmasını yıllarca (Türk Ekonomisi) Dergisinde müdafaa etmiş bir Ekonomi ve Ticaret Bakanı ile böyle bir lüzumu külliyen inkâr eden ve plân ve programın ne demek olduğunu anlamadığını açıkça söyleyen zevatın aynı kabinede çalışabilmesidir

4. Hükümet, mensup olduğu partinin 4 sene müddetle haklı olarak mütemadiyen şikâyet eylediği antidemokratik kanunların kaldırılması hazırlıklarını bu sene de bitirememiş sadece bu maksatla kurulmuş bir komisyonun çalışmakta olduğu haberlerini zaman zaman etrafa yaymakla iktifa etmiştir.

5. Anayasanın 47. maddesindeki sarahate dayanarak Demokrat Partinin 1946 ve 1949 Bütçe tenkitlerinde çıkarılmasını istediği "Bakanların görev ve sorumları" hakkında bir Kanun Tasarısı hâlâ Meclise sevk edilmiş değildir."

Kemal Türkoğlu, Sayıştay Başkanlığı 1952 yılı Bütçesi münasebetiyle ilgili konuşmasında Sayıştay Teşkilat Kanununun 1934 yılında çıktığını o zamanki bütçesinin 260 milyon olduğunu ve aradan 18 sene geçtiğini ve bütçenin 2 milyara yaklaştığını belirtmiştir. Bu bilgileri verdikten sonra Sayıştay'ın kadrosunun hala eskisi gibi kaldığını belirtmiş ve bu konuyu eleştirmiştir.[307]

Kemal Türkoğlu, Mardin'de oturan Efram Çirbaka hakkında Dilekçe Komisyonu raporu münasebetiyle ilgili konuşmasında Danıştay'ın bu teklifi muhtelif sebeplerden dolayı reddettiğini belirterek; muhtelif sebepleri şu şekilde sıralamıştır: [308]

"Bir, kendisini vazifesiz addeder, meselâ adlî mahkemelere taallûku olan bir iştir diye reddeder, ikincisi; 90 gün içinde müracaat edilmediğinden dolayı zaman aşımına uğradığı için reddeder; Bir de; hâdise olarak tetkik edip reddeder. Eğer hâdise olarak işi tetkik edipte reddetti ise 54. madde gereğince gayet tabiî olarak Meclisin bu kararı değiştirmeye hakkı yoktur.

[307] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 13, 22 Şubat 1952, Birleşim: 44, Oturum: 3, s. 523.
[308] *a.g.e.*, Cilt: 15, 12 Mayıs 1952, Birleşim: 71, Oturum: 1, s. 177.

Fakat hâdiseyi tetkik etmeden vazifesizlikten dolayı reddetmiş ise o zaman vazifeli olan Büyük Millet Meclisidir, Meclise müracaat etmesi lâzımdır."

Kemal Türkoğlu, Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin 4665 sayılı Kanunla değiştirilen Dışişleri Bakanlığı kısmına bazı kadrolar eklenmesi ve Dışişleri Bakanlığı Kuruluşu hakkındaki 3312 Sayılı Kanun'a Bazı Hükümler İlâvesi Hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında delege konusuna değinerek bütün devletlerin gönderdiği delegelerin Büyük Elçi olarak tayin edildiğini açıklamış ve Türkiye'nin de bu duruma uyması gerektiğini belirtmiştir.[309]

Kemal Türkoğlu, yabancı memleketlerle geçici mahiyette Ticaret Anlaşmaları ve Modus Vivendiler(Geçici Anlaşma) akdine ve bunların şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde değişiklik yapılmasına ve anlaşmaya yanaşmayan devletler muvaredatına karşı tedbirler alınmasına yetki verilmesine dair 4582 Sayılı Kanunun yürürlük süresinin uzatılması hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında bu kanun tasarısının hükümete anlaşma yapma yetkisi verdiği için Anayasanın 26. Maddesine aykırı olduğunu belirtmiştir. İlk defa Türkiye'de hükümete böyle bir yetki veren kanunun 1341/1922 tarihinde çıkarıldığını belirtmiş ve bu kanunun hükümete geçici mahiyette anlaşma yapma hakkı verdiğini açıklamıştır. Bu tarz kanunların her zaman iki senelik kısa müddetlerle çıkarıldığını belirttikten sonra görüşülen kanun tasarısının hükümetin yetkisini iki buçuk sene uzatmak için çıkarılmak istendiğini ifade etmiştir.[310]

Kemal Türkoğlu, Eskişehir'de sel baskınından zarar görenler için yaptırılacak meskenler hakkındaki 24.3.1950 tarih ve 5663 Sayılı Kanun'a ek Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında Mardin ilinin Kızıltepe kazasında da benzer bir olayın yaşandığını ve seksene yakın evin çatısız kaldığını açıklamıştır. Ayrıca oralara yalnızca Kızılay'ın yardımda bulunduğunu, başka hiçbir devlet yardımının yapılmadığını ifade etmiştir.[311]

Kemal Türkoğlu, Tıp mensuplarının Devlet Teşkilâtında vazifeye alınma şartları hakkındaki kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında kabul edilen kanunla doktorların mahrumiyet bölgelerinde iki sene hizmet etmeleri mecburiyetinin mahrumiyet

---

[309] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 16, 9 Haziran 1952, Birleşim: 82, Oturum: 1, s. 164.
[310] *a.g.e.*, Cilt: 16, 9 Haziran 1952, Birleşim: 82, Oturum: 1, s. 147-148.
[311] *a.g.e.*, Cilt: 16, 20 Haziran 1952, Birleşim: 88, Oturum: 3, s. 427.

bölgeleri için çok büyük önem arz ettiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında hükümetten mecburi hizmet mükellefiyetinin bütün devlet memurlarına uygulanmasını rica etmiştir.[312]

Kemal Türkoğlu, Temsil Ödeneği hakkındaki Kanuna ek Kanun teklifi münasebetiyle ilgili konuşmasında temsil ödeneğinin kazanılmış hak olmadığını ifade etmiştir. Aynı kanunun geçen yılda Yüksek Meclise geldiğini ve reddedildiğini belirttikten sonra bu yılda aynı kanunun Yüksek Heyet tarafından reddedilmesi gerektiğini söylemiştir.[313]

Kemal Türkoğlu, Denizli Mebusu Baha Akşit'in, Maadin Nizamnamesinin 30. maddesindeki (akraba ve taallûkat) tabirinin yorumlanması hakkındaki önergesi ve Ekonomi ve Adalet Komisyonları raporları münasebetiyle ilgili konuşmasında bu tabirlerin yeniden yorumlanmasının tehlikeli bir durum olduğunu ifade etmiştir. Hatta Ekonomi Bakanlığında hukuk müşaviri olarak görev aldığı zaman bu meselenin halledildiğini bu nedenle yeniden bir yorumlama yapılmasının gerek olmadığını dile getirmiştir.[314]

Kemal Türkoğlu, Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin Tadili Hakkındaki Kanun teklifleri münasebetiyle ilgili konuşmasında yeni tespit edilen hükümlere göre mesken ihtiyacı sebebi ile tahliye kararı alınması halinde dahi meskenin serbest bırakıldığını ifade etmiş ancak bu durumun doğru olmadığını söylemiştir. [315]

Kemal Türkoğlu, Dumlupınar Denizaltı Gemisinde Ölenlerin[316] Şehit, Dul ve Yetimlerinin de Şehit Dul ve Yetimi Sayılmaları hakkındaki Kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında komisyon sözcüsüne gemi ile batanlar dışında başka ölenlerinde olduğunu bu nedenle aynı kazada denize düşüp sonradan hastanede vefat eden

---

[312] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 16, 20 Haziran 1952, Birleşim: 88, Oturum: 3, s. 405-408.
[313] *a.g.e.,* Cilt: 18, 1 Aralık 1952, Birleşim: 11, Oturum: 1, s. 24.
[314] *a.g.e.,* Cilt: 21, 23 Mart 1953, Birleşim: 57, Oturum: 1, s. 24.
[315] *a.g.e.*, Cilt: 21, 8 Nisan 1953, Birleşim: 64, Oturum: 1, s. 276.
[316] Dumlupınar Denizaltı Gemisi 1 Nisan 1953 tarihinde ikinci bir NATO tatbikatı için Amerikan 6. filosuyla birlikte Ege denizinde görev almıştır. Bu bölgede sürekli olarak su altında 24 saat kalmış ve muhtelif hücum talimleri yapmıştır. Savaş şartları içinde geçen bu manevrada görev alan gemi 4 Nisan 1953 tarihinde üssüne dönmek üzere Çanakkale Boğazından geçerken Nara Burnu açıklarında gece yarısından sonra İsveç bandıralı Naböland adındaki yük gemisinin ani çarpmasına maruz kalarak batmış ve köprü üstünde görevli personelden 5'i kurtularak 7 subay, 35 astsubay ve 39 er şehit olmuştur. Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Kaynak: *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 21, 11 Nisan 1953, s. 170.

askerlerin de bu kanundan yararlanıp yararlanamayacağını sormuştur. Bu soruya karşılık olarak komisyon adına Sedat Barı, gemi ile birlikte batıp ölenler dışında, geminin çarpışması ile denize düşüp ölen iki şehit daha olduğunu ve bunları da kanuna dahil etmek istediklerini söylemiştir.[317]

Kemal Türkoğlu, Köy Kanunu Lâyihası münasebetiyle ilgili konuşmasında Kanunun 2. Fıkrasına gerek olmadığını çünkü 1. Fıkrada da köyün tarif edildiğini belirtmiştir.[318]

Kemal Türkoğlu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine dair kanun münasebetiyle ilgili konuşmasında yeni yapılacak değişiklikle hizmet süresi 30 seneden 25 seneye indirildiğini belirttikten sonra bu sürenin 25 sene ile sınırlandırılmasının doğru olmadığını söylemiştir.[319] Kemal Türkoğlu 9 Temmuz 1953 tarihinde TBMM'nin 105. Birleşiminde aynı konu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında 1. Maddeyi eleştirerek madde gereği ehliyetsiz ve kifayetsiz memurların uzaklaştırılması isteniyorsa sadece 25 seneyi dolduranların değil hepsinin uzaklaştırılması gerektiğini belirtmiştir.[320]

Kemal Türkoğlu, Giresun Mebusu Arif Hikmet Pamukoğlu'nun, tasfiye edilen ve emekliliğe sevk olunan Dışişleri Vekâleti memurları hakkındaki kanun teklifi ve Dışişleri, Bütçe, Anayasa ve Adalet komisyonları raporları münasebetiyle ilgili konuşmasında Pamukoğlu'nun bu teklifini esas itibari ile haklı ve yerinde bulduğunu ancak şekil itibari ile hukuki bir yol seçilmediğini belirtmiştir.[321]

4.2.7.2.Takrirler

Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu, Milletvekilliği ödenek ve yolluklarına dair olan 756, 1169 ve 5143 sayılı kanunların kaldırılmasına ve 3050 sayılı Kanunun 2. maddesinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifinin gündeme alınmasını istemiştir.[322]

---

[317] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 21, 16 Nisan 1953, Birleşim: 69, Oturum: 1, s. 410.
[318] *a.g.e.,* Cilt: 22, 22 Mayıs 1953, Birleşim: 86, Oturum: 1, s. 355.
[319] *a.g.e.,* Cilt: 24, 8 Temmuz 1953, Birleşim: 104, Oturum: 2, s. 327.
[320] *a.g.e.,* Cilt: 24, 9 Temmuz 1953, Birleşim: 105, Oturum: 1, s. 400.
[321] *a.g.e.,* Cilt: 25, 23 Kasım 1953, Birleşim: 8, Oturum: 1, s. 378-379.
[322] *a.g.e.,* Cilt: 4, 08 Ocak 1951, Birleşim: 27, Oturum: 1, s. 81.

Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu, Anayasa Komisyonuna Anayasanın 49. Maddesinin yorumlanması hakkında önerge vermiştir. Ancak Anayasa Komisyonu 49. Maddenin tefsirine mahal olmadığına karar vermiştir[323]

Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun Milletvekillerinin ödenek ve yolluklarına dair olan 756, 1169, 5142 ve 5143 sayılı Kanunların kaldırılmasına ve 3050 sayılı Kanunun 2. Maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi Bütçe Komisyonuna gönderilmiştir.[324] Komisyon raporuna göre; kanun teklifi diğer üyelerin ittifakıyla reddedilmiştir.[325] Buna karşılık Kemal Türkoğlu, Bütçe Komisyonu raporunun reddini ve kanun teklifinin müzakeresine geçilmesini arz ve teklif etmiştir ancak teklif; mecliste yapılan oylama ile reddedilmiştir.[326]

Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun, Cumhurbaşkanı ödeneği hakkında kanun teklifi vermiştir.[327] Türkoğlu, Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına sunduğu teklifin gerekçesinde anayasanın 43. Maddesinde Cumhurbaşkanı'nın ödeneğinin özel bir kanunla gösterileceği yazmasına rağmen Cumhurbaşkanı ödeneği hakkında henüz bir kanun çıkarılmadığını belirtmiştir. Teklif, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Maliye Komisyonu Raporuna göre bazı maddeleri değiştirmek sureti ile kabul olunan kanun layihası genel heyetin onayına arz edilmek üzere başkanlığa sunulmuştur.[328]

4.2.7.3.Gensoru

Kemal Türkoğlu, 18 Aralık 1952 tarihinde İkinci Menderes Kabinesine dahil Bakanların yarısından fazlasının değişmiş olması dolasıyla Anayasaya uygun bir kabinenin teşekkülüne imkân hazırlamak amacıyla Başbakanın istifa etmemesi veya hiç olmazsa şeklen istifa ederek aynı şahsiyetlerle ve yeni bir programla Meclisten güven oyu istememesi sebeplerini açıklamak üzere Başbakan hakkında Gensoru açılmasına dair önerge vermiştir. Ancak daha sonra önergesini geri almıştır.[329]

---

[323] *TBMM Tutanak Dergisi,* Cilt: 17, 26 Kasım 1952, Birleşim: 9, Oturum: 1, s. 321.
[324] *a.g.e.,* Cilt: 1, 23 Haziran 1950, Birleşim: 12, s. 243.
[325] *a.g.e.,* Cilt: 4, 17 Ocak 1951, Birleşim: 31, Oturum: 1, s. 237.
[326] *a.g.e.,* Cilt: 4, 17 Ocak 1951, Birleşim: 31, Oturum: 1, s. 248.
[327] *a.g.e.,* Cilt: 17, 26 Kasım 1952, Birleşim: 9, s. 304.
[328] *a.g.e.,* Cilt: 24, 15 Temmuz 1953 Birleşim: 109, s. 174.
[329] *a.g.e.*, Cilt: 18, 08 Aralık 1952, Birleşim: 14, Oturum: 1, s. 128-129.

4.3.MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİS BÜTÇE, GÜVENOYU VE KANUN OYLAMASI BİLGİLERİ

IX. Dönem TBMM Mardin milletvekilleri, mecliste beş yasama yılında görev almışlar. Milletvekilleri iki güvenoyu ve birçok oylamada yer almışlardır. Bütçe, güvenoyu ve kanun oylamalarında milletvekillerinin tutumu aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 4- 1: Mardin Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri[330]

IX. Dönem TBMM *Mardin Milletvekilleri*		Aziz Uras	Ali Rıza Erten	M. Kamil Boran	Abdülkadir Kalav	Abdurrahman Bayar	M. Cevdet Öztürk	Kemal Türkoğlu
I. Yasama Yılı (22/05/1950-14/07/1950)	Kabul	1	1	3	3	3	1	3
	Ret	-	-	-	-	-	-	-
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	3	3	1	1	1	3	1
II. Yasama Yılı (01/11/1950-10/08/1951)	Kabul	34	39	73	66	54	14	39
	Ret	8	11	16	-	-	-	4
	Çekimser	1	-	-	1	-	-	-
	Katılmadı	69	62	23	45	58	98	69
III. Yasama Yılı (01/11/1951-20/06/1952)	Kabul	18	46	42	69	51	20	55
	Ret	7	13	19	-	1	-	5
	Çekimser	-	-	1	-	-	-	1
	Katılmadı	76	42	39	32	49	81	40
IV. Yasama Yılı (01/11/1952-23/07/1953)	Kabul	10	60	83	93	63	12	20
	Ret	2	9	5	-	-	-	1
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	1
	Katılmadı	117	60	41	36	66	116	107
V. Yasama Yılı (01/11/1953-12/03/1954)	Kabul	9	27	46	60	17	7	32
	Ret	2	3	5	-	1	-	-
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	113	94	73	64	106	117	92
Hükümete Güvenoyu (DP'li)	19.Hükümet (02.06.1950)	Oylamaya Katılmadı	Oylamaya Katılmadı	Oylamaya Katılmadı	Evet	Evet	Evet	Evet
	20.Hükümet (02.04.1951)	Oylamaya Katılmadı	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet	Hayır

[330] Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Tutanak Dergisi (22 Mayıs 1950-12 Nisan 1954)*

IX. Dönem TBMM'nin I. Yasama Yılı 22 Mayıs 1950 tarihinde başlamış ve 14 Temmuz 1950 tarihinde son bulmuştur. İlk yasama yılı kısa bir dönem olduğu için bu dönemde sadece dört oylama yapılmıştır. Tabloda gösterdiğimiz gibi Aziz Uras bir, Ali Rıza Erten bir, Mehmet Kamil Boran üç, Abdülkadir Kalav üç, Abdurrahman Bayar üç, M. Cevdet Öztürk bir ve Kemal Türkoğlu üç oylamaya katılarak tümünde kabul oyu kullanmışlardır. Aziz Uras üç, Ali Rıza Erten üç, Mehmet Kamil Boran bir, Abdülkadir Kalav bir, Abdurrahman Bayar bir, M. Cevdet Öztürk üç, Kemal Türkoğlu bir oylamaya katılmamıştır.

II. Yasama Yılı 1 Kasım 1950 tarihinde başlamış, 10 Ağustos 1951 tarihinde son bulmuştur. IX. Dönem TBMM II. Yasama Yılı I. Yasama Yılına göre oylamaların daha aktif olduğu bir dönem olmuştur. Tabloya göre Mehmet Kamil Boran bu yasama yılında yapılan oylamaların çoğuna katılarak en aktif milletvekili olmuştur. Mehmet Kamil Boran 112 oylamanın 89'una katılarak 73'üne kabul 16'sına ret oyu kullanmıştır. Abdülkadir Kalav, 67 oylamaya katılırken 45 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 66'sına kabul ve 1'ine çekimser oy kullanmıştır. Abdurrahman Bayar, 54 oylamaya katılırken 58 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Ali Rıza Erten, 50 oylamaya katılırken 62 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamanın 39'unda kabul, 11'inde ret oyu kullanmıştır. Kemal Türkoğlu, 43 oylamaya katılırken 69 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamanın 39'unda kabul, 4'ünde ret oyu kullanmıştır. Aziz Uras, 43 oylamaya katılırken 69 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 34'ünde kabul, 8'inde ret ve 1'inde çekimser oy kullanmıştır. M. Cevdet Öztürk 14 oylamaya katılırken 98 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 14'ünde kabul oyu kullanmıştır.

IX. dönem TBMM'nin III. Yasama Yılı 1 Kasım 1951 tarihinde başlamış, 20 Haziran 1952 tarihinde son bulmuştur. Bu yasa yılında en aktif milletvekili Abdülkadir Kalav olmuştur. Abdülkadir Kalav, 69 oylamaya katılırken 32 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Kemal Türkoğlu, 61 oylamaya katılırken 40 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 55'inde kabul, 5'inde ret ve 1'inde çekimser oy kullanmıştır. Abdurrahman Bayar, 52 oylamaya katılırken, 49 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 51'inde kabul, 1'inde ret oyu kullanmıştır. Ali Rıza Erten, 59 oylamaya katılırken 42 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 46'sında kabul, 13'ünde ret oyu kullanmıştır. Mehmet Kamil

Boran, 62 oylamaya katılırken 39 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 42'sinde kabul, 19'unda ret ve 1'inde çekimser oy kullanmıştır. Aziz Uras, 25 oylamaya katılırken 76 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 18'inde kabul, 7'sinde ret oyu kullanmıştır. M. Cevdet Öztürk, 20 oylamaya katılırken 81 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır.

IX. dönem TBMM'nin IV. Yasama Yılı 1 Kasım 1952 tarihinde başlamış, 23 Temmuz 1953 tarihinde son bulmuştur. Bu yasama yılında en aktif milletvekili Abdülkadir Kalav olmuştur. Abdülkadir Kalav, 93 oylamaya katılırken 36 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Mehmet Kamil boran, 88 oylamaya katılırken 41 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 83'ünde kabul, 5'inde ret oyu kullanmıştır. Abdurrahman Bayar, 63 oylamaya katılırken 66 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Ali Rıza Erten, 69 oylamaya katılırken 60 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 60'ında kabul, 9'unda ret oyu kullanmıştır. Kemal Türkoğlu, 22 oylamaya katılırken 107 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 20'sinde kabul, 1'inde ret ve 1'inde çekimser oy kullanmıştır. Aziz Uras, 12 oyalamaya katılırken 117 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 10'unda kabul, 2'sinde ret oyu kullanmıştır. M. Cevdet Öztürk, 12 oylamaya katılırken 116 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır.

IX. dönem TBMM'nin V. Yasama Yılı 1 Kasım 1953 tarihinde başlamış, 12 Mart 1954 tarihinde son bulmuştur. Bu yasama yılında en aktif milletvekili Abdülkadir Kalav olmuştur. Abdülkadir Kalav, 60 oylamaya katılırken 64 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Mehmet Kamil Boran, 51 oylamaya katılırken 73 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 46'sında kabul, 5'inde ret oyu kullanmıştır. Kemal Türkoğlu, 32 oylamaya katılırken 92 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır. Ali Rıza Erten, 30 oylamaya katılırken 94 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 27'sinde kabul, 3'ünde ret oyu kullanmıştır. Abdurrahman Bayar, 18 oylamaya katılırken 106 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 17'sinde kabul, 1'inde ret oyu kullanmıştır. Aziz Uras, 11 oylamaya katılmış 113 oylamaya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların 9'unda kabul 2'sinde ret oyu kullanmıştır. M. Cevdet Öztürk, 7

oylamaya katılmış 117 oya katılmamıştır. Katıldığı oylamaların tümünde kabul oyu kullanmıştır.

IX. Dönem TBMM'nin görev yaptığı zaman diliminde iki kez hükümet kurulmuş ve mecliste güven oylaması yapılmıştır. 2 Haziran 1950 tarihinde yapılan 19. Hükümet güvenoyu oylamasında Abdülkadir Kalav, Abdurrahman Bayar, M. Cevdet Öztürk ve Kemal Türkoğlu evet oyu kullanmışlardır. Aziz Uras, Ali Rıza Erten ve Mehmet Kamil Boran ise 19. Hükümet güvenoyu oylamasına katılmamışlardır. 2 Nisan 1951 tarihinde yapılan 20. Hükümet güvenoyu oylamasında Abdülkadir Kalav, Abdurrahman Bayar ve M. Cevdet Öztürk evet oyu kullanırken, Ali Rıza Erten, M. Kamil Boran ve Kemal Türkoğlu hayır oyu kullanmışlardır. Aziz Uras ise 20. Hükümet güvenoyu oylamasına katılmamıştır.

4.4.IX. DÖNEM MARDİN MİLLETVEKİLLERİNİN VİLAYETE KATKILARI

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, Mardin köylerine ormaniye müsaadesi verilmesi hususunda ilgili makamlarda teşebbüslerde bulunmuştur. Boran, ormaniye müsaadesiyle Mardin'in yakacak ihtiyacı için bol miktarda odun geleceğini gazete aracılığıyla halka açıklamıştır.[331]

Aziz Uras, Mardin'deki Hüsamiye Medresesi, Zinciriye Medresesi ve Muzafferiye Medresesinin önemli olduğunu vurgulayarak hükümetten bu üç abide için bir miktar ödenek ayrılmasını talep etmiştir.[332]

Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, Mardin'de bir lise açılması imkanının araştırılması ile temini hususunda Milli Eğitim Başkanlığı nezdinde teşebbüslerde bulunmuştur. Kamil Boran, bu durumu açıklamak için yazdığı mektupta 1950-1951 yılında ders aleti öğretmen teminindeki güçlükler nedeniyle hiçbir ilde lise açılmadığını önümüzdeki öğretim yılında lise açılması imkanları olduğu taktirde Mardin ortaokulunun lise sınıflarının göz önünde bulundurulacağı hususunun Milli

[331] *Ulus Sesi*, 23 Kasım 1950, s. 1.
[332] *TBMM Tutanak Dergisi*, Cilt: 20, 25 Şubat 1953, Birleşim: 53, Oturum: 2, s. 994.

Eğitim Bakanlığınca vaat edildiğini belirtmiştir.[333] Mehmet Kamil Boran'ın bu teşebbüsünden sonra 24 Eylül 1951 tarihinde lise törenle açılmıştır.[334]

Mehmet Kamil Boran, TBMM Başkanlığına verdiği önerge ile Gercüş ilçesinin Hasankeyf bölgesinden geçen Dicle Nehrinin üzerinde çit bulunmadığı için bu bölge halkının iktisadi ve bir çok bakımdan zarar gördüğünü bu nedenle yıkık tarihi köprünün tamir edilmesini ve Cizre'den geçen Dicle Nehri üzerinde bir köprü yapılmasını talep etmiştir.[335]

Mehmet Kamil Boran, Kızılay Genel Merkezine yazdığı yazı ile İdilin Bakova köyündeki yangın felaketlerine gereken yardımın yapılmasını istemiştir. Boranın yardım mektubuna karşılık Kızılay Genel Merkezi 14 Kasım 1953 tarihli yazı ile şu şekilde cevap vermiştir:[336]

> *"Malumları olduğu üzere afet ve felaket vukuunda açıkta kalan muhtaç vatandaşlara felaketi müteakip muvakkat barındırma, iaşe ve sıhhi imdat mevzularında ilk ve acil yardımlar yapabiliyoruz. İdil kazasının Bakova köyünde zuhur eden yangın dolaysıyla, valiliğin işarına atfen acil yardım olarak aile başına yüzer lira dağıtılmak üzere 21 Kasım 1953 tarihinde İdil Şubemize 2.500 liranın tel havalesiyle gönderildiğini arz ederim. Felaketzedeler için mesken veya geçim vasıtası temini gibi maddi kayıpların telafisi maksadına matuf yardımlar ise imkân ve mevzularımız dışında bulunmaktadır."*

Mardin Milletvekili Cevdet Öztürk, Mardin civarındaki Suriye halkı için Mardin'in güzel bir yazlık mahalli haline getirilmesinin mümkün olduğunu ve Mardin'e sağlanacak himmetle Mardin'in turistik bir merkez haline getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[337] Mardin'in turistik bir şehir olması için gereken imkanların mevcudiyetini iki kategoride ifade etmiştir. Birincisi Mardin'in yazlık ihtişamını tabii şartlarını anlatırken güneye uzanan binlerce kilometrelik ovada senede iki mevsim ve ayrıca Mardin'de senenin mevsimleri ayrı ayrı güzellikte olması Suriye için Mardin'i yazlık yer merkezi haline getirmek için sebep olabileceğini belirtmiştir. İkinci kategoride ise tarihi abidelerin önemine işaret ederek Dara Harabelerini, Zindanlarını, Su Sarnıçlarını ve Hititler tarafından kurulan Mardin Kalesi ve zengin arkeolojik eserleri bulunan

---

[333] *Ulus Sesi,* 3 Nisan 1951, s. 1.
[334] *Ulus Sesi,* 25 Eylül 1951, s. 1.
[335] *Ulus Sesi,* 24 Şubat 1954, s. 1.
[336] *Ulus Sesi,* 3 Aralık 1953, s. 1.
[337] *Ulus Sesi,* 19 Nisan 1951, s. 1.

Şehidiye Camii, Ulu Camii, Latifiye, Teker ve Necmettin Camileri ve sayısız medreselerin bütün zenginlikleriyle görmenin mümkün olacağını ve Süryani dinine mensup iki milyon insan dünyanın muhtelif kıtalarına dağılmış olduğundan iki yüz bin gibi bir kısmının Suriye'de bulunduğunu bu insanların eşi bulunmayan dini mabetleri olan Deyrulzafaran Kilisesinin Süryaniler tarafından ziyaret edilmesi için öncelikle Mardin'in turistik bir şehir haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.[338]

[338] *Ulus Sesi*, 7 Mayıs 1951, s. 1.

5. SONUÇ

Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde çok partili hayata geçiş sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ancak ikisi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Atatürk'ün vefatından sonra Türkiye'de çok partili hayata geçişte iç ve dış faktörler büyük rol oynamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan demokrasi hareketiyle ülkemizde yeni partiler kurulmuştur. 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından Demokrat Parti kurulmuş ve 21 Temmuz 1946 tarihinde seçim yapılmıştır. Demokrat Parti çok yeni olmasına ve teşkilatlanmasını tamamlamamasına rağmen 1946 seçimlerine katılmıştır. 1946 seçimini CHP kazanarak 1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır. TBMM'de yapılan oylama ile seçim tarihinin 14 Mayıs 1950 olarak belirlenmesiyle partililer seçim hazırlıklarına başlamıştır. 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimi Milletvekili Seçim Kanununa göre tek dereceli eşit genel gizli oy açık tasnif yöntemine göre yapılmış ve seçimlere yedi parti katılmıştır. Demokrat parti %55,2 oy oranıyla iktidara geçmiştir. Seçim sonuçlarına göre Demokrat Parti 416, Cumhuriyet Halk Partisi 69, Millet Partisi 1 milletvekili çıkarmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde Mardin ilinde oy kullanma ehliyetine sahip kişi sayısı 107553'tü. Bu sayıdan 92178 seçmen oy kullanmıştır. Mardin'de Seçim'e %88,2'lik katılım sağlanmıştır. CHP Mardin ilinde 46.1, DP ise 46.3 oy temsil oranına sahip olmuştur. Seçim sonuçlara göre Mardin ilinden TBMM'ye 7 milletvekili katılmıştır. CHP'den Kamil Boran, Rıza Erten ve Aziz Uras DP'den Abdurrahman Bayar, Abdulkadir Kalav ve Cevdet Öztürk, bağımsız adaylardan Kemal Türkoğlu milletvekili seçilmiştir. Mardin milletvekillerinin genel yapısına baktığımızda; Aziz Uras: Doktor ve Belediye Başkanı, Ali Rıza Erten: Bitki hastalıkları istasyon memuru ve müsteşar, Mehmet Kamil Boran: Ankara Savcı Yardımcısı, İstanbul Sorgu Yardımcılığı ve Avukat, Abdülkadir Kalav: Belediye Başkanı ve İş insanı, Abdurrahman Bayar: Avukat ve Cumhuriyet Savcısı, Mehmet Cevdet Öztürk: Eczacı ve Verem Savaş Derneği Başkanı, Kemal Türkoğlu: Avukat, Hukuk Müşavirliği görevlerinde bulunmuşlardır. Mardin Milletvekillerinin IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çeşitli siyasi faaliyetlerde bulunduklarını görmekteyiz. Aziz Uras, Mehmet Kamil Boran, Kemal Türkoğlu'nun diğer Mardin milletvekillerine göre daha aktif oldukları görülmektedir.

Aziz Uras, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 93. maddesine bir fıkra eklenmesi, Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Adnan Menderes'in kurduğu hükümetin programı, seçim tutanakları, bazı suç ve cezaların affı, milletvekili dokunulmazlığı gibi konularda konuşmalar yapmıştır. Ayrıca Uras'ın, Mardin ilinin güvenliği, köylerdeki tarımsal faaliyetlerin kalkınması ve Dicle Nehrinin üzerine köprü inşa edilmesi gibi konularda sözlü soru vermesi Mardin'in kalkınmasında büyük önem taşımıştır. Ali Rıza Erten ve Cevdet Öztürk, IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne teklif sunmamıştır. Ali Rıza Erten, Tarım Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü 1952 ve 1953 yılı bütçeleri hakkında konuşmalar yapmıştır. Cevdet Öztürk ise sadece iktisadi gelişmemizi sağlamak üzere Mardin'in Suriye sınırındaki gümrük kapılarının çoğaltılarak pazar yerleri kurulması ve Mardin'in turistik bir merkez haline getirilmesi hakkında konuşma yapmıştır. Mehmet Kamil Boran genellikle hukuk alanında siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Hâkimler Kanununun 64.-65. ve 66. maddelerinin değiştirilmesi, Avukatlık Kanunu'nun 4. ve 5. maddesinin kaldırılması ile ilgili teklifler vermiştir. Ayrıca cezaevlerindeki hadiselerin sebepleri ve bu münasebetle alınan tedbirler hakkında sözlü soru sormuştur. IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde oldukça aktif olan Uras, Atatürk aleyhinde işlenen suçlar, Reisicumhur ile Başvekilin seyahatleri, adalet kadrolarındaki nakil ve tahviller gibi konularda konuşmalar yapmıştır. Kemal Türkoğlu, Cumhurbaşkanı ödeneği ve Milletvekillerinin ödenek ve yolluklarına dair olan kanunların değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir. Ayrıca hükümet programı, bazı suç ve cezaların affı, Kore'ye gönderilen savaş birliği, Başbakan ve Bakan ödenekleri gibi konularda konuşmalar yapmıştır. IX. Dönem TBMM tutanaklarına göre Abdülkadir Kalav ve Abdurrahman Bayar ile ilgili konuşma, teklif ve sözlü sorulara ulaşılamamıştır.

Sonuç olarak TBMM'nin IX. Döneminde meclise Mardin'den 7 milletvekili katılmıştır. Mardin milletvekilleri yasama çalışmaları süresince yapmış oldukları siyasi faaliyetler ile hem Türkiye'nin hem de Mardin'in kalkınmasında önemli rol oynamışlardır.

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

TBMM ARŞİVİ

Abdulkadir Kalav, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1462.

Abdulkadir Kalav, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Abdurrahman Bayar, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1817.

Abdurrahman Bayar, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Ali Rıza Erten, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 590.

Ali Rıza Erten, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Aziz Uras, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1268.

Aziz Uras, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Mehmet Cevdet Öztürk, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1818.

Mehmet Cevdet Öztürk, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Mehmet Kamil Boran, Tercüme-i Hal Kâğıdı, XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1522.

Mehmet Kamil Boran,19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

Kemal Türkoğlu, Tercüme-i Hal Kâğıdı XI. Dönem, TBMM Arşivi, Şahsi Dosya No: 1819.

Kemal Türkoğlu, 19 Mayıs 1950 Tarihli Mazbatası.

B- TBMM TUTANALARI

TBMM Tutanak Dergisi (1950-1954)

C- GAZETELER

Akşam, 14 Mayıs 1950, s. 1.

Akşam, 15 Mayıs 1950, s. 1.

Akşam, 16 Mayıs 1950, s. 1.
Akşam, 17 Mayıs 1950, s. 1.
Akşam, 17 Mayıs 1950, s. 2.
Akşam, 18 Mayıs 1950, s. 2.
Cumhuriyet, 8 Mayıs 1950, s. 5.
Cumhuriyet, 9 Mayıs 1950, s. 1.
Cumhuriyet, 4 Ocak 1974 s. 7.
Milliyet, 17 Mayıs 1950, s. 1.
Son Posta, 23 Mayıs 1950, s. 7.
Ulus Sesi, (1946-1954)
Vatan, 23 Mayıs 1950, s. 1.

D- MAKALELER

BALCI M., KARADENİZ Y., "1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Tartışmalarının Siyasetteki Muhalif Oluşuma Etkisi ve Demokrat Partinin Kuruluşu", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 57, Temmuz 2018, s. 274.

UZMAN N., "II. Dünya Savaşı Sonrasında Sovyet Talepleri ve Türkiye'nin Tepkisi", *Gazi Akademik Bakış Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 22, 2018, s. 120.

ÜNAL S., Türkiye'de 1923-1960 Yılları Arasında Kapatılan Siyasi Partiler, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, S. 10, 2015, s. 150.

YILMAZ E., 1950 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasal Sonuçları, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 2, 2010, s. 37.

E- KİTAPLAR

AHMAD TURGAY, F.-B., *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971),* Bilgi Basımevi, Ankara 1976.

AHMAD F., *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945 1980),* Hilal Yay., İstanbul 2010.

Akandere O., *Milli Şef Dönemi (Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945),* İz yay. İstanbul 1998.

Araslı O., *Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1972.

BİRAND M. A., *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu,* Can Yay., İstanbul 2016.

BORAN B., *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları,* Sarmal Yay., İstanbul 1992.

ÇAVDAR T., *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,* İmge Kitapevi, 2013.

ÇOLAK F., *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950),* Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yay., Cilt: 16, Ankara 2002.

ÇUFALI M., *Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem 1946-1950,* Cilt: III, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara 2012.

DOLAPÖNÜ H., *Tarihte Mardin,* Hilal Matbaacılık, İstanbul 1972.

GÖZÜBÜYÜK Ş., *Türk Anayasa Metinleri Sened-i İttifaktan Günümüze,* İş Bankası Yay., Ankara 1985.

GÜNEŞ İ., *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Düşünsel Yapısı (1920-1923),* Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 1985.

KARPAT K., *Türk Demokrasi Tarihi,* Timaş yay. İstanbul 2010.

KOÇAK C., *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları,* Yapı Kredi Yay., 2010.

KOÇAK C., *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945),* Cilt: 2, İletişim Yay., İstanbul 2007.

Millet Partisi*, Program ve Tüzük,* Sakarya Basımevi, Ankara 1948.

ÖZTÜRK K., *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, Cilt: III, TBMM Vakfı Yay., Ankara 1995.

ÖZTÜRK K., *Türk Parlamento Tarihi TBMM IX. Dönem (1950-1954),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay., Cilt: 7, Ankara 1998.

SOYSAL İ., *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920 1945),* TTK Yay., Ankara 1983.

TBMM Albümü *1920-2010, Cilt: II, 1950-1980,* TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yay., Ankara 2010.

TOKER M., *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları (Tek Partiden Çok Partiye 1944-1950),* Bilgi Yay., Ankara 1990.

TOKER M., *DP'nin altın Yılları 19150 1954,* Bilgi yay., Ankara 1991.

TUNAYA T. Z., *Türkiye'de Siyasi Partiler,* İletişim yay., 2015.

TUNCER E., *Osmanlıdan Günümüze Seçimler (1887-2002),* Tesav Yay., Ankara 2003.

TUNCER E., *1946 Seçimleri,* Tesav Yay., Ankara 2008.

TUNCER E., *1950 Seçimleri,* Tesav Yay., Ankara 2010.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011,* Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2012.

YEŞİL A., *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayat Geçiş,* T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.

ZÜRCHER E. J., *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,* (Çev.: Yasemin Saner), İletişim yay., İstanbul 2015.

WEİSBAND E., *II. Dünya Savaşında İnönü'nün Dış Politikası,* (Çev.: M. Ali Kayabal), Cilt: I-III, Çağdaş Yay., Temmuz 2000.

F- TEZLER

ATAYAKUL F. A., *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957),* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

BÜYÜKTOLU R., *IX. Dönem TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri,* Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2013.

PANCAROĞLU A. F., *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu (1948-1977),* Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2006.

EKLER

EK-1 CHP ve DP'nin 14 Mayıs 1950 Milletvekilleri Seçimlerinde Kullandıkları Afişler

EK-2 1950 Seçim Sonuçlarını Mardin Halkına Duyuran 15 Mayıs 1950 Tarihli Ulus Sesi Gazetesi

ULUS SESİ

SİYASÎ GÜNDELİK TÜRK GAZETESİ

Sayı: 4286 Pazartesi 15 Mayıs 950

Yirmi üçüncü yıl

Kuruluş yılı 1 Ağustos 1927

Seçim şehrimizde sükûn ve intizam içinde geçti

Merkez ilcede 16868 seçmenden 13733 kişi oyunu kullandı

Dün şehrimizde ve bütün ilcelerimizde Milletvekilliği seçimi tam bir huzur ve sükûn içinde cereyan etmiştir.

Kadın ve erkek seçmenler serbestce ve huzur içinde oylarını kullanmışlardır. En ufak bir hadise bile olmamıştır.

Hava yağmurlu olmasına rağmen iştirâk nisbeti yüzde 81 40 ı geçmiştir.

Bu günkü netice

Bugün saat 15 e kadar yapılan tasnif sonunda Merkez İlcesinde 16866 seçmenden 13733 seçmen oyunu kullanmış olduğu tesbit edilmiştir. C. H. P. Demokrat partı ve Bağımsız adayların Merkez İlcesinde almış oldukları oy miktarını sırasile aşağıya yazıyoruz.

İl seçim kuruluna ilcelerden henüz kâfi malûmat gelmemiş olmakla beraber Telefonla edindiğimiz malûmata dayanarak Birinci Villayet itibarile C. H. Partiden Aziz Uras, Ali Rıza Erten Yusuf Mardin ve Kâmil Boran, Bağımsız adaylardan Kemal Türkoğlu, Demokrat partiden Cevdet Öztürk ve Abdurrahman Bayarın çoğunluğu sağlamış oldukları anlaşılmaktadır.

İlcelerden tam listenin akşama veya yarın sabaha kadar alınacağını umuyoruz.

Merkez ilcesi seçim neticesi

Abdurrahman Bayar (D P.)	9661
Kemal Türkoğlu (Bağımsız)	9567
Cevdet Öztürk (D P.)	9513
Abdülkadir Kalav (D. P)	9467
Mithat Güven (D P.)	8856
Bahattin Ertem (D. P.)	8548
Tevfik Kermooğlu (D. P.)	8462
Aziz Uras (C. H. P)	4921
Kâmil Boran (C H. P.)	4792
Yusuf Mardin (C H. P.)	4782
Şemsettin Ekmen (C. H P.)	4373
Hıdır Coşkun (C H P.)	4270
Ali Rıza Erten (C. H. P.)	4150
Mehmet Saracoğlu (C. H. P.)	4065
Fuat Başkardeş (Bağımsız)	301
Nuri Aziz Midyat (Bağımsız)	55
Mustafa Kemal Üstünsöz (Bağımsız)	6

Rusya Amerikaya Bir Nota verdi

Notada Gl. Mc Arthur tarafından verilen emrin geri alınması istendi

Londra 14 (BBC) — Bugün Rusya Amerikaya bir nota vererek General Mc Arthur'un Japon harp esirlerini ceza müddetlerini tamamlamadan serbest bırakmasını protesto etmiştir.

Notada Generalin bu hareketiyle Beynelmilel askeri ceza mahkemesinin hükümlerini hiçe saydığı bildirilmekte ve Amerikanın Arthurdan bu emri geri alması istenmektedir.

19 Mayıs için hazırlık

Şehrimizde 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı için hazırlıklara başlanmıştır.

Bulgar çete'eri

Atina 15 (a. a.) — Yunan hükûmet kaynakları Bulgaristandan gelen çetelerin Yunan hudut bölgelerine tecavüz ettiklerini bildirmiştir.

Amerikanın nüfusu

Nevyork 15 a. a — Birleşik Amerikada yapılan nüfus sayımı neticesi Amerikanın nüfusu 1950 de 151 milyona varmıştır.

Makineye verilirken

Son netice

İçlerden Telefonla aldığımız malumata göre Seçimde en çok oy alanlar şunlardır:

Dr. Aziz Uras	47326
Kemal Türkoğlu	46718
Cevdet Öztürk	46362
Rıza Erten	45630
Abdurrahman Bayar	45790
Kâmil Boran	45624
Abdülkadir Kalav	45220

EK-3 1950 Seçim Sonuçlarını Mardin Halkına Duyuran 16 Mayıs 1950 Tarihli Ulus Sesi Gazetesi

ULUS SESİ

SİYASAL GÜNDELİK TÜRK GAZETESİ

Sayı: 4287
Salı
16 Mayıs 950

Yirmi üçüncü yıl — Kuruluş yılı 1 Ağustos 1927

Seçimi ekseriyetle D. P. kazandı

Celâl Bayar, Cumhurbaşkanına, yeni Meclise kadar eski kabinenin vazifesinde devam etmesi temennisinde bulundu

Ankara 16 (a. a) – Cumhurbaşkanlığından bildirilmiştir: 14 Mayıs Pazar günü yapılan umumi seçim neticelerinin 15 Mayıs Pazartesi günü belli olup çoğunluğun Demokrat Partiye geçmesi üzerine Hükûmet çekilmek arzusunu göstердiğinden Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Celâl Bayarı davet ederek durumu kendisine bildirmiştir.

Bugün saat 11 de cevap getiren Celâl Bayar, Hükûmeti kurmak için vaktın dar olduğunu söyliyerek yeni Meclis açılıncaya kadar eski Hükûmetin vazifesinde devam etmesi temennisin de bulunmuştur.

Yeni Milletvekillerimiz

Abdülkadir Kalav (D. P.)

Doktor Aziz Uras (C. H. P.)

Kâmil Boran (C. H. P.)

Cevdet Özürk (D. P.)

Bağımsız Milletvekili Kemal Türkoğlu

Memleketimizdeki seçimin hariçteki akisleri

Londra 16 (a. a.) — Türkiyedeki seçim haberleri bugünkü İngiliz gazetelerinin birinci sahifelerinde yer almaktadır.

Gazete muhabirleri De[mokrat parti] adaylarının kazanmasının hissi Demokrat partiyi de bayrette bulunduğunu kaydetmektedirler.

— Sonu 2 inci sahifede —

EK-4 IX. Dönem Mardin Milletvekilleri[339]

Aziz URAS (Abdulaziz URAS)

CHP

Mardin - 1901, Selim – Emine - Askerî Tıbbiye, İsviçre'de Elektroteknik Fakültesi - Arapça, Fransızca, Az düzey Almanca - Genel Patoloji – Doktor, Alay ve Tabur Hekimi, Türk Ocağı ve Halkevi Başkanı, Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı, Mardin Belediye Başkanı, Mardin Askerî Hastanesi Hekimi - VII., VIII. ve IX. Dönem Mardin Milletvekili – VIII. Dönem TBMM Başkanlık Divânı Kâtip Üyesi - Evli, 4 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 22.03.1985

Rıza ERTEN (Ali Rıza ERTEN)

CHP

Mersin - 1887 , Abdullah – Hatice – Halkalı Yüksek Ziraat Okulu, Fransa'da İhtisas – Fransızca – Bitkiler ve Hastalıkları, Ziraat Mühendisi – Selanik Yüksek Ziraat Okulu, Botanik, Bitki Hastalıkları ve Haşerat Öğretmeni ve Laboratuar Memuru, Seydi Köy Bağcılık ve Bahçecilik Okulu 2. Müdürü, Halkalı Yüksek Ziraat Okulu, Bitki Hastalıkları ve Fizyoloji Öğretmeni, Bitki Hastalıkları İstasyonu Memuru, Orman Yüksekokulu Teşrih ve Fenni Hayat Nebatat Öğretmeni, Yüksek Baytar Okulu 2. Müdürü, Fen Fakültesi Botanik Öğretmeni, Halkalı Yüksek Ticaret Okulu Müdür Vekili ve Direktörü, Ziraat Bakanlığı Ziraat Genel Müdürü – II. Dönem (Ara Seçim), III., IV., V., VI., VII., VIII. ve IX. Dönem Mardin Milletvekili – VIII. Dönem Bütçe Komisyonu Başkanı - 17. Hükümet Devlet Bakanı - Evli, 1 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 14.05.1964

Mehmet Kâmil BORAN

CHP

Savur - 1907, Abdüsselam – Atiye – Ankara Hukuk Fakültesi - Hukuk, Basın – Edirne İcra Memuru, Ordu Müddeî-i Umûmî Yardımcısı, İstanbul Sorgu Hâkimi, İstanbul Yargıcı, İleri Hukuk Dergisi sahibi ve Yazarı, Yazar – VIII. Dönem (Ara Seçim) ve IX. Dönem Mardin Milletvekili - Bekâr.

Ölüm Tarihi: 07.02.1988

Abdülkadir KALAV (Abdulkadir KALAV)

DP

Mardin - 1911, Şeyhmus Musa – Ayşe - Ortaokul - Arapça - Ticaret – Serbest Ticaret, Mardin Halkevi ve Belediye Başkanı, Mardin Belediye Meclisi ve Daimi Encümen Üyesi – VIII. ve IX. Dönem Mardin Milletvekili - Evli, 3 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 03.01.1974

Abdurrahman BAYAR

DP

Mardin - 1916, Abdulcelil – Bedriye - İstanbul Hukuk Fakültesi - Arapça - Ceza Hukuku, Savcı ve Hâkim - Gaziantep Hâkim Yardımcısı, Hassa Sorgu Hâkimi, Antakya Cumhuriyet Savcı Yardımcısı, İskenderun Cumhuriyet Savcısı, Serbest Avukat - Demokrat Parti Kurucu Üyesi – IX. Dönem Mardin Milletvekili - Evli, 5 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 14.01.1990

Cevdet ÖZTÜRK (Memet Cevdet ÖZTÜRK)

DP

Mardin - 1911, Rifat – Fatma - Fen Fakültesi Eczacılık Okulu – Fransızca - Eczacılık - Serbest Eczacı, Mardin Yüksek Tahsil Derneği Başkanı, Verem Savaş Derneği Başkanı – IX. Dönem Mardin Milletvekili - Evli, 3 Çocuk.

Ölüm Tarihi: 08.10.1995

Kemal TÜRKOĞLU

Bağımsız

Mardin - 1911, Mustafa – Fatma - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Berlin ve İsviçre'de Siyasi İlimler Doktora - Almanca, Fransızca - Hukuk ve Siyasi İlimler Doktoru, Devletler ve Basın Hukuku – Maliye Bakanlığı Zatişleri Kontrolörü, Vergiler Temyiz Kontrol Raportörü, Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Hukuk Müşaviri, Ekonomi Bakanlığı 1. Hukuk Müşaviri, Sümerbank Hukuk Müşaviri, Serbest Avukat – IX. Dönem Mardin Milletvekili - Evli.

Ölüm Tarihi: 12.03.2005

[339] Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Albümü 1950-1980,* Cilt: 2, TBMM Basın ve Yay., Ankara 2010.

EK-5 Aziz URAS'ın Milletvekili Tutanağı

MARDİN İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Aziz Uras	Mardin.1317	9ncı devre Milletvekili	45973	kirkbeşbin dokuz yüz yetmiş üç	104976	92178	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkbeşbin dokuz yüz yetmiş üç oy ile Aziz Urasın İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19/5/950

Başkan Hamdi sözer

Üye Dr.Yahya ejmer

Üye Rifat Güven

Üye Latif Tulay

Üye Kemal kermoğlu

Üye Mehmet aysoy

Üye Siret Bayar

Üye Yusuf devli

Üye selim önen

Üye salahattin Çoşkun

Üye Münir tam çelik

Kamutayın 7.VII.1950 tarihli 15 nci birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-6 Aziz URAS'ın Tercüme-i Hal Kağıdı

1268
Mardin
Aziz Uras

1268
9. Dönem

Olumluk (Kısaca)

Seçim çevresi	Mardin	İlim rütbesi	Doktor en Medicine
Adı	Aziz	Mesleği ve işi gücü	Talebelet
Soyadı	Uras	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evli 3 çocuk
Babasının ve anasının adı	Salim Emine	Seçimden evvelki son memurluğu	Belediye reisliği
Doğduğu yer	Mardin	Memur değilse seçimden evvel son durumu	
Doğum tarihi	1317	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	VII ve VIII Dönem Mardin Milletvekili
Öğrenimi	Tıp Fakültesi ve Üniversede elektrobetimi	Seçim tutanağının tarihi	20. 5. 950.
Bildiği diller	Fransızca arapca az almanca ve Kürtce	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	46932
Nede uzmanlığı olduğu	Genel Pathologie	Tutanağının, Kamutayca onanması tarihi	
Eserleri	Bir kac brosur	Meclise katılma tarihi	22-5-950

EK-7 Ali Rıza ERTEN'in Milletvekili Tutanağı

MARDİN İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Riza Erten	Mersin 1303	8nci devre Milletvekili	45778	kirkbeşbin yediyüzyetmiş sekiz	104976	92178	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkbeşbin yediyüzyetmiş sekiz oy ile Riza Ertenin İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 5 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Hamdi sözer	Dr.Yahya gümer	R.güven	Siret Bayar	Kemal kermoğlu	Mehmet aysoy

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Latif Tulay	Yusuf devli	salahattin çoşkun	selim Önen	Münir tamçelik

Komutayın 7.VII.1950 tarihli 18 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-8 Mehmet Kamil BORAN'ın Milletvekili Tutanağı

MARDİN İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Mehmet Kâmil Boran	savur 1323	8nci devre Milletvekili	45705	kirkbeşbin yedi yüz beş	104976	92178	yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkbeş bin yediyüzbeş oy ile M.Kamil Boranın İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 5 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Hamdi sözer	Dr.Yahya sümer	rifat güven	Latif Tulay	selim önen	Münir tam çelik

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Kemal kermoğlu	siret bayar	Mehmet ayseoy	Salahattin çoşkun	Yusuf cevli

Kamutayın 7.VII.1950 tarihli 18 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-9 Abdülkadir KALAV'ın Milletvekili Tutanağı

MARDİN İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Abdulkadir kalav	Mardin 1327	8nci devre Milletvekili	47083	kirkyedibin seksen üç	104976	92178	yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkyedibin seksenüç oy ile Abdulkadir kalavın İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 6 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
"amdi sözer	Dr.Yahya sümer	Rifat güven	siret bayar	Kemal kermoğlu	Mehmet aysoy

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Latif Tulay	Yusuf devli	salahattin çoşkun	selim önen	Münir tamçelik

Kanunayın 7.VII.1950 tarihli 16 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-10 Abdurrahman BAYAR'ın Milletvekili Tutanağı

—

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

MARDİN İli

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Abdurrahman bayar	MARDİN 1332	Avukat	47011	kirkyedibin on bir	104976	92178	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkyedibin onbir oy ile Abdurrahman bayarın İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 5 / 950

Başkan Hamdi sözer

Üye Dr. Hanya sümer

Üye Rifat güven

Üye Latif tulay

Üye selim Önen

Üye Münir tamçelik

Üye Kemal kermoğlu

Üye siret bayar

Üye Mehmet aysoy

Üye Salahattin çoşkun

Üye Yusuf oevli

Kanunayın 7.VII.1950 tarihli 18 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-11 Abdurrahman BAYAR'ın Tercüme-i Hal Kağıdı

DÖNEM IX
Sicil No= 1817
Defter No= 3-825
Zarf No= 45
Mardin
ABDÜRRAHMAN BAYAR

1817
9. Dönem

Seçim çevresi	Mardin	İlim rütbesi	
Adı	Abdurrahman	Mesleği ve işi gücü	avukat
Soyadı	Bayar	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evli üç çocuklu
Babasının ve anasının adı	Celâl Bedriye	Seçimden evvelki son memuriluğu	avukat
Doğduğu yer	Mardin	Memur değilse seçimden evvel son durumu	avukat
Doğum tarihi	332	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	/
Öğrenimi	Hukuk Fakültesi	Seçim tutanağının tarihi	20. 5. 950
Bildiği diller	Arapça	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	47 o/1
Nede uzmanlığı olduğu	Ceza hukuku	Tutanağının Kamutayca onanması tarihi	
Eserleri		Meclise katılma tarihi	24. 5. 950

Olumluk (Kısaca)

EK-12 Cevdet ÖZTÜRK'ün Milletvekili Tutanağı

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Mardin İli

Örnek No : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Cevdet Oztürk	Mardin.1327	Eczacı	47361	kirkyedibin üçyüzaltmiş bir	104976	92178	yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkyedibin üçyüzaltmişbir oy ile Cevdet Oztürkün İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi - 19 / 5 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Hamdi sozer	Dr.Yahya sümer	Rifat güven	siret bayar	kemal kermoğlu	Mehmet ayspy
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye	
Latif tulay	Yusuf devli	selim önen	salahattin çoşkun	Münir tamçelik	

Kanunun 7.VII.1950 tarihli 1o nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-13 Kemal TÜRKOĞLU'nun Milletvekili Tutanağı

MARDİN İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No 1 YI
Mad. 66-6 117/son FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Kemal Türkoğlu	Mardin.1327	Avukat	47771	kirkyedibin yedi yüz yetmiş bir	104978	92178	yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda kirkyedibin yedi yüz yetmiş bir oy ilekemaltürkoğlunun İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi 19 / 6 / 950

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Hamdi Gözer	Dr.yahya sümer	Rifağ güven	Siret Bayar	Kemalkermoğlu	Mehmet aysoy

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Latif Tulay	Yusuf devli	selim önen	salahattin çoşkun	Münir tamçelik

Kaymakamın 7.VII.1950 tarihli ve sayılı tezkeresiyle onaylanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlariyle soyadları yazılacaktır

Doğuş Matbaası - Ankara

EK-14 Kemal TÜRKOĞLU'nun Tercüme-i Hal Kağıdı

1819
9 Dönem

Olumluk (Kısaca)

Seçim çevresi	Mardin	İlim rutbesi	Siyasî ve İçtimaî ilimler doktoru
Adı	Kemal	Mesleği ve işi gücü	Avukat
Soyadı	Türkoğlu	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evli, Çocuğu yok
Babasının ve annesinin adı	Mustafa, Fatma	Seçimden evvelki son memuriyeti	Ekonomi Bakanlığı Birinci Hukuk Müşavirliği
Doğduğu yer	Mardin	Memur değilse seçimden evvel son durumu	Avukat
Doğum tarihi	1327 (1911)	Evvelki dönemler de Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	✓
Öğrenimi	Ankara Hukuk Fakültesini, Cenevrede doktora	Seçim tutanağının tarihi	
Bildiği dilleri	Almanca, Fransızca	Kaç oyla Millet vekili seçildiği	
Nede uzmanlığı olduğu	Devletler ~~Hukuku~~ ve Barış Hukuku	Tutanağının Kamutaya onanması tarihi	
Eserleri	Die Ideologie der Zeitgenössischen Regimes	Meclise katılma tarihi	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0003-2445-3883
Adı Soyadı	İzzettin KURT
Doğum Yeri	Mardin
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (…..) YÖKDİL (….) TOEFL (….) EILTS (….)
…	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	